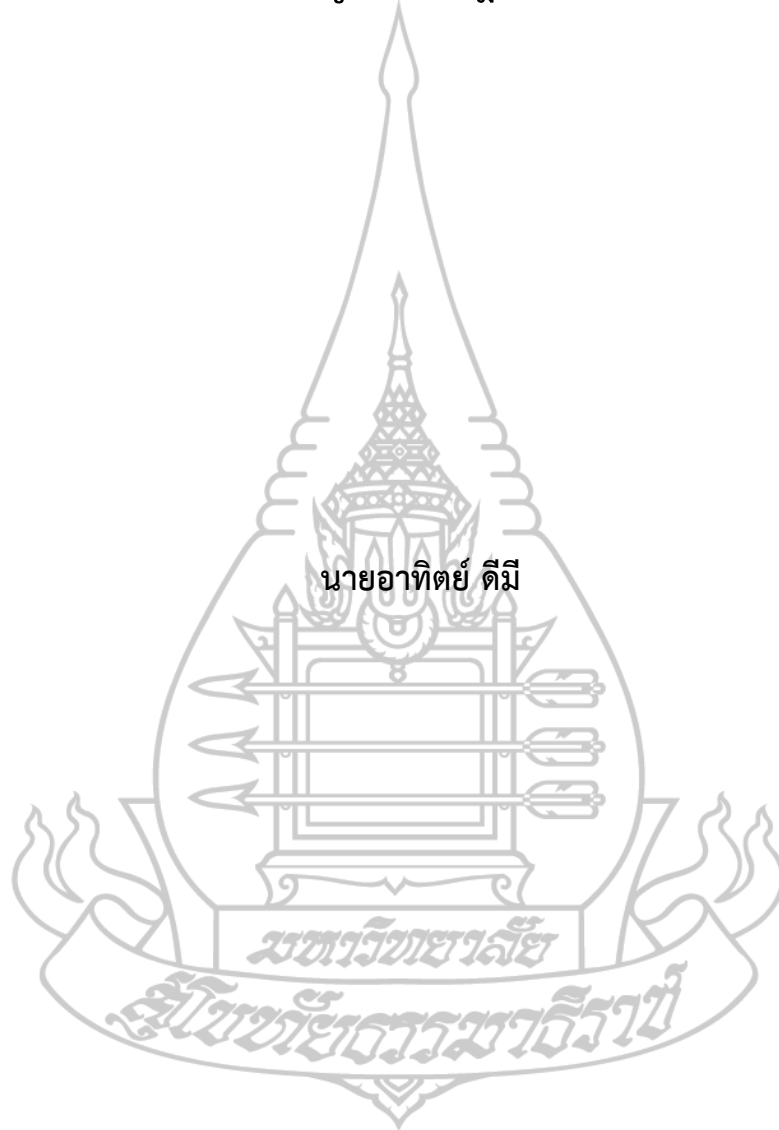

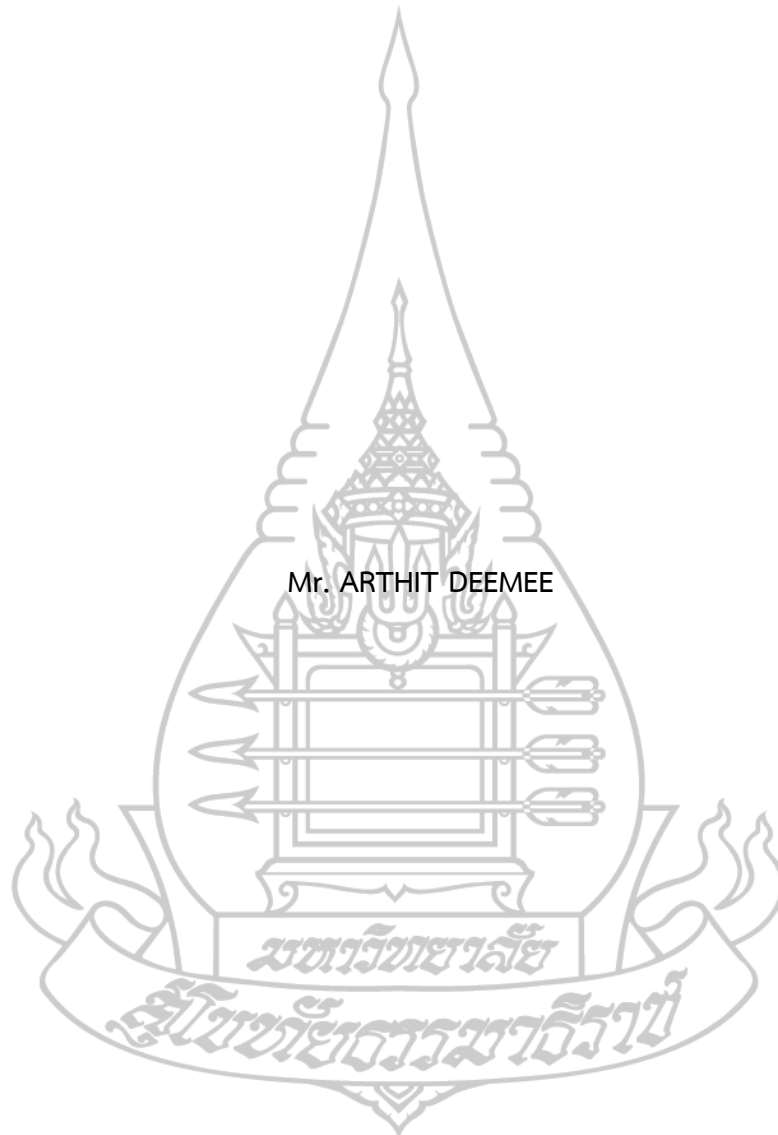
ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายมหาชน
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

The Legal Issues Concerning Pre - Election Voting Rights under
the Organic Act on the Election of Members of the House of
Representatives, B.E. 2561 (2018)

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Public Law
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561
ชื่อและนามสกุล	นายอาทิตย์ ตีมี
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย)

รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายการเงินและทรัพย์สิน
รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ผู้ศึกษา นายอาทิตย์ ติมี รหัสนักศึกษา 2654000880
ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎี หลักการของการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง (2) ศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับหลักการ การใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในประเทศนิวซีแลนด์ แครีหรือรัฐออสเตรเลีย และประเทศไทย (3) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง (4) เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งของประเทศไทย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยทางกฎหมายโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสารกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ คำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย สถิติ การเลือกตั้ง กฎหมายเลือกตั้งของประเทศนิวซีแลนด์ แครีหรือรัฐออสเตรเลีย โดยผู้วิจัยทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการทบทวนวรรณกรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง

ผลการศึกษาพบว่า (1) ทฤษฎีอำนาจอธิปไตยของประชาชนทำให้เห็นถึงปัญหาของการจำกัดสิทธิการเลือกตั้ง โดยที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปเลือกตั้งได้ เช่น เจ็บป่วย คนพิการ ทูพพลภาพ เป็นต้น ต้องผ่านการพิจารณาเหตุอันสมควรจากเจ้าหน้าที่ก่อนที่จะสามารถลงคะแนนเสียงล่วงหน้าได้เพื่อให้ถูกจำกัดสิทธิ ซึ่งขัดกับหลักการอำนาจอธิปไตยของประชาชน หลักความเสมอภาค และหลักเสรีภาพ ส่วนแนวคิดของ Sieyès มองว่าการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ และทฤษฎีของ Rousseau มองว่าการเลือกตั้งเป็นสิทธิ ทำให้เห็นถึงการแบ่งแยกบทบาทของการเลือกตั้งในฐานะหน้าที่และสิทธิของประชาชน การกำหนดวันเลือกตั้งเพียงวันเดียวในประเทศไทย จึงสร้างข้อจำกัดต่อการเข้าถึงการเลือกตั้งของประชาชนบางกลุ่ม (2) กฎหมายนิวซีแลนด์ แครีหรือรัฐออสเตรเลีย ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ไว้ในคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งลงคะแนนใช้สิทธิได้เลย โดยไม่ต้องให้เจ้าหน้าที่พิจารณาและยังกำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไว้หลายวัน ส่วนกฎหมายไทยไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปเลือกตั้งได้ไว้ในคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าจะใช้สิทธิดังกล่าวต้องแจ้งเหตุและผ่านการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ก่อนและกำหนดวันเลือกตั้งการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งเพียงวันเดียว (3) ปัญหาการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งตามกฎหมายไทยผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ต้องผ่านการพิจารณาของเจ้าหน้าที่และกำหนดวันใช้สิทธิเพียงวันเดียว สร้างข้อจำกัดและเพิ่มภาระให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวหรือภาระงาน ผลกระทบนี้ทำให้การเลือกตั้งไม่สะท้อนถึงเจตจำนงของประชาชน ชัดแย้งกับหลักการของความเสมอภาคและอำนาจอธิปไตยของประชาชน ทฤษฎีของ Sieyès มองว่าการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ ขณะที่ Rousseau มองว่าเป็นสิทธิ การกำหนดวันเลือกตั้งเพียงวันเดียวและการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ เป็นการจำกัดเสรีภาพและความเท่าเทียมในการลงคะแนน ในขณะที่ประเทศนิวซีแลนด์และแครีหรือรัฐออสเตรเลียมีระบบที่ยืดหยุ่นมากกว่า โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษลงคะแนนล่วงหน้าได้เลย โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาของเจ้าหน้าที่และมีระยะเวลาการลงคะแนนหลายวัน การปรับปรุงกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของประเทศนิวซีแลนด์และแครีหรือรัฐออสเตรเลียอาจช่วยเพิ่มความเท่าเทียมและสะท้อนเจตจำนงของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น (4) สมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งนำมาไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติสามารถลงคะแนนใช้สิทธิได้เลย ไม่ต้องผ่านเจ้าหน้าที่พิจารณาและควรกำหนดระยะเวลาวันเลือกตั้งการใช้สิทธิวันลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งไว้หลายวันเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนทุกกลุ่มอาชีพได้ใช้สิทธิในการแสดงเจตจำนงได้อย่างเต็มที่

คำสำคัญ สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง วันลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

Independent Study title: “The Legal Issues Concerning Pre - Election Voting Rights under the Organic Act on the Election of Members of the House of Representatives, B.E. 2561 (2018)”

Author: “Mr. ARTHIT DEEMEE”; ID: “2654000880”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Assistant Professor Supatra Phanwichit, Ph.D.; Academic year: 2023

Abstract

This independent study aims to: (1) examine the concepts, theories, and principles underlying pre-election voting rights; (2) conduct a comparative analysis of the principles and practices of pre-election voting in New Zealand, the Commonwealth of Australia, and Thailand; (3) analyze the challenges associated with the exercise of pre-election voting rights; and (4) propose recommendations for improving the legal framework governing pre-election voting in Thailand.

This study employs a qualitative legal research methodology, focusing on the analysis of legal documents related to pre-election voting, including the Constitution of the Kingdom of Thailand, statutory laws, regulations, textbooks, academic articles, research papers, and election statistics, as well as the electoral laws of New Zealand and the Commonwealth of Australia. The researcher synthesizes and qualitatively analyzes data derived from these sources, using the findings to propose recommendations for the enhancement and reform of Thailand's pre-election voting legislation.

The findings reveal that: (1) The principle of popular sovereignty highlights issues with the current restrictions on voting rights. Voters who are unable to vote on election day, such as those who are ill, disabled, or otherwise incapacitated, must seek approval from authorities to vote in advance. This requirement conflicts with the principles of popular sovereignty, equality, and freedom. The theoretical perspectives of Sieyès, who views voting as a duty, and Rousseau, who sees it as a right, highlight the tension between these roles. Thailand's single-day voting system imposes constraints on certain groups. (2) In contrast, the laws of New Zealand and Australia include provisions allowing eligible voters who cannot vote on election day to register for pre-election voting without requiring official approval and provide several days for pre-election voting. Thai law, however, requires voters to justify their inability to vote on election day and obtain official approval before registering for pre-election voting, which is limited to only one day. (3) The issue with pre-election voting under Thai law lies in the requirement that eligible voters, unable to vote on election day, must obtain approval from authorities, with only one day allocated for pre-election voting. This imposes significant constraints and additional burdens on voters with mobility or work limitations, which undermines the accurate representation of the public will. Such restrictions conflict with the principles of equality and popular sovereignty. Sieyès' theory views voting as a duty, while Rousseau sees it as a right. The limitation to a single voting day and the requirement for prior approval constrain voters' freedom and equality. In contrast, New Zealand and the Commonwealth of Australia employ more flexible systems, allowing eligible voters to cast their votes in advance without requiring approval, with multiple days available for voting. Amending Thai law to align with the practices of New Zealand and Australia could enhance voter equality and better reflect the public will. (4) It is recommended that the qualifications for pre-election voting be incorporated into statutory law, allowing voters to register directly without requiring official approval, and that the duration of pre-election voting be extended to multiple days to better facilitate the exercise of voting rights for citizens across all professions.

Keywords : Pre-election Voting Rights, Voter Eligibility, Election Voting Day

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต ที่ท่านได้ให้เกียรติเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ อีกทั้งยังได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อติดตามการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้อย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด นับตั้งแต่เริ่มต้น ตลอดจนได้ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นประโยชน์และมีคุณค่ายิ่ง จนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้สำเร็จไปด้วยดี และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ที่ให้ความกรุณาเป็นกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระและยังได้ให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วย

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณครูบาอาจารย์ทุกท่านที่เคยสั่งสอนอบรมให้การศึกษาตั้งแต่วัยเยาว์ อีกทั้งคณาจารย์สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎี แนวคิด ประสบการณ์ ในการคิด วิเคราะห์ ประยุกต์ นำกฎหมายมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาของสังคม รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือบริการด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาที่ศึกษา และขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ช่วยอบรมสั่งสอน ให้การศึกษา สนับสนุน และเลี้ยงดูผู้ศึกษาเป็นอย่างดี และให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาตลอดมาจนกระทั่งประสบความสำเร็จ

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาหวังว่า การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จะสามารถใช้เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้นำไปเป็นตัวอย่างในการทำวิจัยครั้งต่อไป รวมถึงสามารถนำไปศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มรายละเอียดที่ถูกต้อง สมบูรณ์ต่อไป หากผิดพลาดประการใด ขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

นายอาทิตย์ ติมี

สิงหาคม 2567

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	4
3. ขอบเขตของการศึกษา.....	5
4. ระเบียบวิธีวิจัย.....	5
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี หลักการ เกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง.....	6
1. แนวคิด.....	6
1.1 แนวคิดสากลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง.....	6
1.2 ความหมายของการเลือกตั้ง.....	8
1.3 ความสำคัญของการเลือกตั้ง.....	9
2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 หลักประชาธิปไตย.....	10
2.2 หลักสุจริต.....	14
3. หลักพื้นฐานว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	17
3.1 อำนาจอธิปไตย.....	17
3.2 ระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน.....	19
บทที่ 3 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ.....	22
1. กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง.....	22
1.1 ระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	22
1.2 รูปแบบของการเลือกตั้ง.....	25

2. วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.....	28
2.1 การเลือกตั้งแบบแบ่งเขต	28
2.2 การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ	29
3. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ...	30
3.1 บททั่วไป.....	31
3.2 การจัดการการเลือกตั้ง	32
4. การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561.....	40
5. ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566	42
5.1 การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง.....	43
5.2 การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง.....	46
5.3 การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง	46
6. กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับระบบเลือกตั้งและการลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง	48
7. ประเทศนิวซีแลนด์.....	49
7.1 ลักษณะสภาผู้แทนราษฎรของประเทศนิวซีแลนด์.....	49
7.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของประเทศนิวซีแลนด์.....	50
7.3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.....	50
7.4 การกำหนดระยะเวลาวันเลือกตั้ง.....	53
8. เครือรัฐออสเตรเลีย.....	54
8.1 ลักษณะสภาผู้แทนราษฎรของเครือรัฐออสเตรเลีย.....	55
8.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของเครือรัฐออสเตรเลีย.....	56
8.3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.....	56
8.4 การกำหนดระยะเวลาวันเลือกตั้ง	60
8.5 มาตรการการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกแก่ผู้สิทธิเลือกตั้ง.....	61
8.6 การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งล่วงหน้า.....	63
9. เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ	65

บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งของประเทศไทย..... 71

1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงก่อนวันเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561..... 71
2. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดวันให้มาใช้สิทธิการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งต้องเป็นวันเดียวกันทุกแห่งและจะกำหนดให้ลงคะแนนเกินหนึ่งวันไม่ได้ตามมาตรา 107 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561..... 83

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ..... 93

1. บทสรุป 93
2. ข้อเสนอแนะ 96

บรรณานุกรม..... 99

ประวัติผู้ศึกษา..... 104

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 ระบบเลือกตั้ง ตั้งแต่ที่ประเทศไทยมีการลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง พ.ศ.2540-2566 30

ตารางที่ 3.2 เปรียบเทียบระบบเลือกตั้งของประเทศไทย ประเทศนิวซีแลนด์ และเครือรัฐ
 ออสเตรเลีย..... 65

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบข้อพิจารณาคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะลงทะเบียนการขอใช้สิทธิ
 เลือกตั้งล่วงหน้า 77

ตารางที่ 4.2 สถิติการใช้สิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง..... 84

ตารางที่ 4.3 สถิติของการใช้สิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง..... 84

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบการกำหนดระยะเวลาเลือกตั้งล่วงหน้า..... 88

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลือกตั้ง คือ การลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งมีความคิดเห็น มีเจตจำนงทางการเมืองของตนแตกต่างกันไป การเลือกตั้งจะมีผลช่วยในการหล่อหลอมความเป็นพหุลักษณะของสังคมไม่ให้เกิดต่างกันอย่างมากนัก และจะมีส่วนร่วมในการสร้าง “เจตจำนงร่วม” ทางการเมืองขึ้น การเลือกตั้งจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์นี้ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าประชาชนร่วมออกเสียงใช้สิทธิเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด และยอมรับผลการเลือกตั้งหรือไม่ สำหรับการสร้างเจตจำนงร่วมทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งจะเป็นไปได้ดีเพียงใด จะได้รับรัฐบาลที่มีความมั่นคงหรือไม่จะขึ้นอยู่กับกระบวนการเลือกตั้งที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน¹

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2560 กำหนดให้ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งมีหน้าที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ และในขณะเดียวกันรัฐต้องอำนวยความสะดวกให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อประกันการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งด้วย ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มีสิทธิในการเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งจริง โดยกำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีถิ่นที่อยู่ ซึ่งอยู่จังหวัดอื่น นอกจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านน้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง ให้ใช้สิทธิเลือกตั้งในจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเกินกว่า 90 วันนับถึงวันเลือกตั้ง (เลือกตามภูมิลำเนาเดิม) โดยให้ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อนายทะเบียนอำเภอ หรือนายทะเบียนท้องถิ่นของอำเภอหรือเทศบาลหรือเขตที่ตนอยู่ เพื่อขอใช้สิทธิลงคะแนนล่วงหน้า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจยื่นคำขอด้วยตนเองทางไปรษณีย์ หรือทำหนังสือมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่นดำเนินการแทนก็ได้ โดยการยื่นตามแบบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือทำเป็นหนังสือที่มีชื่อตัว ชื่อสกุล หมายเลขประจำตัวประชาชน ที่อยู่ตามหลักฐานทะเบียนบ้าน เขตเลือกตั้ง และจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน พร้อมทั้งสำเนาเอกสาร คำรับรอง และแนบซองเปล่าติดแสตมป์ จ่าหน้าซองถึงตนเองพร้อมกับคำขอด้วย

¹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน . พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม . กรุงเทพฯ. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2557. หน้า 67.ค้นคืนเมื่อ 4 มิถุนายน 2567. จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/Item/dc:139173.

อนึ่ง ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับคำสั่งจากทางราชการ (อาทิเช่น ทหารประจำการ ทหารกองประจำการ ตำรวจ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน หรือข้าราชการ) ให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีภารกิจจะต้องเดินทางไปนอกเขตเลือกตั้งที่ตนจะต้องไปใช้สิทธิลงคะแนน ให้แจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง

สำหรับประเทศไทยเปิดให้ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนล่วงหน้าได้ ทั้งในและนอกเขตเลือกตั้งที่ตนสังกัด และนอกราชอาณาจักร จากสถิติการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562² นั้น พบว่า ผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งมีผู้ลงทะเบียน จำนวน 60,786 คน ผู้มาใช้สิทธิ จำนวน 57,362 คน คิดเป็นร้อยละ 94.37 โดยประมาณ ผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง มีผู้ลงทะเบียน จำนวน 2,222,380 คน ผู้มาใช้สิทธิ จำนวน 2,030,628 คน คิดเป็นร้อยละ 91.37 โดยประมาณ

จากข้อมูลสถิติของผู้ลงทะเบียนออกเสียงลงคะแนนล่วงหน้า ปี 2566 พบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความตื่นตัวในการแสดงเจตจำนงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นอย่างมาก แต่ประสิทธิภาพในการจัดการเลือกตั้งนั้น มีปัญหามากมาย ดังปรากฏในการจัดการเลือกตั้งล่วงหน้าครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2566 ซึ่งเต็มไปด้วยปัญหาในการบริหารจัดการการเลือกตั้ง เช่น การเขียนรายละเอียดหน้าของบัตรเลือกตั้งผิด การไม่พบชื่อว่ามีสิทธิเลือกตั้งทั้งที่ลงทะเบียนไว้แล้ว ทำให้ประชาชนที่ลงทะเบียนไว้เสียสิทธิการเลือกตั้งไป เพราะไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งทั่วไปได้อีก การให้ข้อมูลผู้สมัครและพรรคไม่ครบ หรือสร้างความสับสน และการปิดผนึกซองไม่ถูกต้อง รวมถึงปัญหาความแออัดและอากาศที่ร้อนจัดในหน่วยเลือกตั้งกลางแจ้ง ซึ่งปรากฏตามสื่อสังคมออนไลน์

เมื่อพิจารณาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง เพื่อให้การบริหารจัดการการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว พบว่ามี พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ในส่วนที่ 2 มาตรา 106 มาตรา 107 และมาตรา 109 นั้น ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่ถึง 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง หรือที่มีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรหรือที่เดินทางไปนอกราชอาณาจักรในวันเลือกตั้ง หรือได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง สามารถยื่นคำขอลงทะเบียนขอใช้สิทธิลงคะแนนล่วงหน้านอกเขตเลือกตั้งหรือในเขตเลือกตั้งก็ได้ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 107 วรรคสอง ส่วนมาตรา 107 วรรคสี่ กำหนดให้วันที่ต้องมาใช้สิทธินั้นต้องเป็นวันเดียวกันทุกแห่งและจะเกินหนึ่งวัน

²สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหยาบล็อกและการพิมพ์.2566.หน้า 55 และ 79.ค้นคืน 2 มิถุนายน 2567.จาก https://www.ect.go.th/ect_th/th/db_119_ect_th/cms_1/5468.

ไม่ได้ ส่วนการที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าไว้แต่ไม่พบชื่อว่ามีสิทธิเลือกตั้งทั้งที่ลงทะเบียนไว้แล้วในวันนี้ออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องนี้เพื่อรับรองสิทธิของผู้ลงทะเบียน

นอกจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 แล้ว ยังมีกฎหมายฉบับอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ซึ่งจะลงรายละเอียดในหลักการ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามบทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ข้างต้น กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงการเลือกตั้งล่วงหน้าได้ แม้จะมีมาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว แต่ยังคงพบว่ามีปัญหาทางกฎหมายในเรื่องของการใช้สิทธิก่อนวันเลือกตั้งอยู่หลายประการ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาหลักที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีข้อจำกัดในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ในพระราชบัญญัติ โดยที่ประเทศนิวซีแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย เรียกว่า “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งพิเศษหรือผู้ลงคะแนนพิเศษ” เช่นผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเดินทางไปพื้นที่ห่างไกล เจ็บป่วยและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ และมีได้แจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร และมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตร ไว้ในคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในกฎหมายดังกล่าว แต่กฎหมายไทยได้กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ในข้อ 59 ซึ่งระเบียบดังกล่าวได้ระบุ ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีข้อจำกัดในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งว่าเป็น “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้” ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มนี้ต้องแจ้งเหตุแก่นายทะเบียนอำเภอและนายทะเบียนท้องถิ่นในการพิจารณาเหตุอันสมควรที่จะไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เพื่อไม่ให้กลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้ ถูกจำกัดสิทธิบางประการตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ในกรณีที่ไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นการเพิ่มภาระให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มนี้ และเป็นการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในการที่จะต้องพิจารณา ที่จะต้องใช้หลักการได้สัดส่วนนำมาพิจารณาเหตุอันสมควร ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ตามมาตรา 77 ประกอบมาตรา 258 ค. กฎหมาย

ประการสอง ปัญหาในการกำหนดวันใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียว เท่านั้น จาก การเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อปี 2566 ได้เกิดความแออัดของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ได้รับการอำนวยความสะดวก ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรแก้กฎหมายให้สามารถขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าได้ โดยเทียบเคียง

ตามกฎหมายประเทศนิวซีแลนด์ และเครือรัฐออสเตรเลีย ซึ่งจากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อปี 2566 พบว่าผู้มาใช้สิทธิจริงคิดเป็นมากกว่าร้อยละ 90 ทั้งในเขตเลือกตั้งและนอกเขตเลือกตั้ง และการประกาศวันกำหนดการเลือกตั้งล่วงหน้า ผู้มาใช้สิทธิมีความตื่นตัวเป็นอย่างมาก ผู้ศึกษาจึงเห็นควรขยายจำนวนวันเลือกตั้งล่วงหน้า อาจจะเป็นวันอาทิตย์สักสองอาทิตย์ อย่างน้อยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้ลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งได้เป็นทางเลือก การเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวทำให้เกิดความแออัด และไม่มีความยืดหยุ่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 เพราะเป็นการก่อภาระให้แก่ประชาชนเกินสมควร

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงสมควรศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย ที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า ที่ออกแบบมาเพื่อคุ้มครองสิทธิเลือกตั้งของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเปรียบเทียบ วิเคราะห์กับกฎหมายของประเทศไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันนำมาปรับใช้ตามบริบทของประเทศไทย นำมาแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องของการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง การขยายระยะเวลาในการกำหนดวันลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกของประชาชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน การปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันและที่สำคัญที่สุดเพื่อเจตจำนงของประชาชนในการใช้สิทธิของประชาชนในการเลือกผู้แทนในการใช้อำนาจอธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎี หลักการของการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง
- 2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับหลักการ การใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในประเทศนิวซีแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย และประเทศไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง
- 2.4 เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งของประเทศไทย

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี หลักการ บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้งในประเทศนิวซีแลนด์ แครีรัฐออสเตรเลีย และประเทศไทย โดยศึกษาจากบทบัญญัติกฎหมาย คำพิพากษา หนังสือ วารสาร บทความ ผลการวิจัย และความเห็นทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหรือเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมถึงการหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนศึกษาดำรงกฎหมาย คำพิพากษาฎีกา บทความทางวิชาการ วารสาร ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษา พระราชบัญญัติ รวมทั้งตำราและหลักกฎหมายต่างประเทศ แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป ภายใต้หลักทฤษฎีและหลักกฎหมาย เสนอแนวทางแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ทำให้ทราบถึงแนวความคิด ทฤษฎี หลักการของการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง
- 5.2 ทำให้ทราบถึงหลักการ การใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในประเทศนิวซีแลนด์ แครีรัฐออสเตรเลีย และประเทศไทย
- 5.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง
- 5.4 ทำให้มีข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งของประเทศไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี หลักการ เกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง

1. แนวคิด

1.1 แนวคิดสากลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ให้อำนาจแก่ประชาชนในการปกครองตนเอง³ โดยการใช้อำนาจการปกครองนั้นมาจากแนวความคิดพื้นฐานในเรื่องของสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงประชาชนไม่สามารถใช้อำนาจดังกล่าวโดยลำพังได้เนื่องจากปัจจัยหลาย ๆ ประการ อาทิ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จำนวนประชากร ความแตกต่างทางการศึกษาและวัฒนธรรม⁴ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจก่อให้เกิดยุ่งยากในการบริหารบ้านเมือง จึงเกิดแนวทางในการใช้สถาบันทางการเมืองเป็นหน่วยตัวแทนในการใช้อำนาจของประชาชน โดยให้ประชาชนได้เลือกตัวแทน (Representation) ผ่านการเลือกตั้ง (Popular election) เข้าไปใช้อำนาจทางการเมือง เพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน นอกจากนี้ การเลือกตั้งยังเป็นกลไกที่ประชาชนสามารถใช้เปลี่ยนรัฐบาลที่ตนเองไม่ชอบได้อย่างสันติวิธี ทำให้บุคคลที่เป็นตัวแทนประชาชนนั้นถูกตรวจสอบจากสังคมอย่างสม่ำเสมอ⁵

ในสมัยกรีกโบราณชาวเอเธนส์เชื่อว่าการเลือกตั้งเป็นวิธีการเสียโชคและยังเป็นการขอความเห็นจากพระเจ้าบนสวรรค์ ผู้ที่ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งถือว่าได้รับพรจากพระเจ้าและทำให้เป็นผู้มีความสามารถบริหารบ้านเมืองไปด้วยดี⁶ สมัยกลางสิทธิในการเลือกตั้งจะมีได้เฉพาะแต่ผู้ที่มีที่ดินหรือยศบรรดาศักดิ์เท่านั้น⁷ สิทธิในการเลือกตั้งนี้ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อ Jean Jacques Rousseau ได้อธิบายหลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ผ่านทางวรรณกรรมชื่อ Le Contract Social หรือสัญญาประชาคม ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญว่า มนุษย์ซึ่งมีลักษณะอยู่ร่วมกัน

³ สมเกียรติ วันทะนะ. *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม. โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน. 2544. หน้า 179 .

⁴ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล . *การคุ้มครอง ส.ส. ในฐานะผู้แทนปวงชนไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของพรรคการเมือง*. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปีครั้งที่ 1. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2548 หน้า 4.

⁵ สมเกียรติ วันทะนะ. *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย*. หน้า 184

⁶ สุรินทร์ สุทธิธรรมดำรง. *วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2536 หน้า 6.

⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 7.

เป็นสังคมนั้นได้มีสัญญาหรือพันธะผูกพันโดยชัดแจ้งหรือปริยายว่าจะมอบอำนาจที่ตนมีอยู่ให้แก่สังคมร่วมกัน⁸

การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยนั้นได้ถูกรับรองให้มีความเป็นรูปธรรมและสากลมากขึ้นในศตวรรษที่ 20 โดยในปี ค.ศ.1945 ได้มีการจัดทำร่างกฎบัตรสหประชาชาติซึ่งมีเนื้อหารับรองสิทธิมนุษยชนและความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมในการสนับสนุนวัตถุประสงค์ที่มุ่งส่งเสริมความเคารพและการรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (The United Nation Commission on Human Rights) ขึ้นเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชน⁹ โดยให้เป็นความรับผิดชอบของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม ความพยายามดังกล่าวประสบความสำเร็จในปี ค.ศ.1948 โดยมีการจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งได้นำแบบอย่างจากเอกสารรับรองสิทธิของมนุษย์ที่ได้จัดทำไว้ล่วงหน้าอย่างไม่เป็นทางการโดยนักวิชาการกฎหมายจากหลายประเทศ¹⁰ รายละเอียดของปฏิญญาสากลฉบับนี้กล่าวถึงความมุ่งหวังให้นานาประเทศตระหนักถึงความสำคัญและรับรองสิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคล เช่น การได้รับการคุ้มครองจากศาล การได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นต้น รวมไปถึงสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง¹¹ โดยเฉพาะสิทธิในการเลือกตั้งนั้นได้ปรากฏอย่างชัดเจนในบทบัญญัติข้อ 21 ดังนี้

- 1) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตนโดยการเลือกผู้แทนอย่างเสรีไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม (Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives.)
- 2) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตน (Every has the right of equal access to public service in his country)
- 3) เจตนารมณ์ของประชาชนเป็นที่มาของอำนาจและรัฐบาล เจตนารมณ์นี้ต้องแสดงให้ปรากฏได้โดยมีวาระที่แน่นอน และโดยการเลือกตั้งอย่างแท้จริงที่เป็นการทั่วไปและทั่วถึงอย่างทัดเทียม และจะต้องกระทำโดยลับหรือโดยการออกเสียงอย่างอิสระเป็นการทั่วไป (The will of the people shall be the basis of the authority of government ; this will shall be

⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 8.

⁹ กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด. กันยายน 2538. หน้า 39.

¹⁰ สุรินทร์ สุทธิธรรมดำรง. วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา. หน้า 38.

¹¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 48-49.

expressed in periodic and genuine elections which shall be universal and equal and suffrage and shall be held by secret vote or by equivalent free voting procedures.)

บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นการรับรองสิทธิทางการเมืองที่เป็นสากลโดยคำนึงถึงหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ได้ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งแทน (Representation) โดยกำหนดให้การเลือกตั้งจะต้องมีลักษณะดังนี้¹²

- 1) ต้องเป็นความลับ
- 2) มีความเป็นอิสระ
- 3) เป็นวาระ
- 4) มีความเสมอภาค
- 5) เป็นการทั่วไป
- 6) เป็นการเลือกตั้งที่แท้จริง

ภายหลังจากการจัดตั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนานาประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง และได้เริ่มหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริตเรียบร้อย ซึ่งการจัดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ทำหน้าที่ดูแลการเลือกตั้ง โดยเฉพาะก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่พบในหลาย ๆ ประเทศเช่นกัน

1.2 ความหมายของการเลือกตั้ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายของการเลือกตั้ง หมายถึง การเลือกสรรบุคคลให้เป็นผู้แทนหรือให้ดำรงตำแหน่งด้วยการออกเสียงลงคะแนน เช่น การเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งกรรมการ¹³

พจนานุกรมศัพท์รัฐศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2556 ให้ความหมายของการเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการเลือกผู้แทนโดยพลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่แทนประชาชนในองค์กรต่าง ๆ การเลือกตั้งเป็นกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนทำหน้าที่ในองค์การฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรฝ่ายบริหาร ในบางประเทศมีการเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่ตุลาการด้วย¹⁴

ความหมายของการเลือกตั้ง นั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ เช่น

¹² พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว,ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. รายงานการวิจัย เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้ง.มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ. กรกฎาคม 2539. หน้า 3.

¹³ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. *เลือกตั้ง*. ค้นคืนวันที่ 1 มิถุนายน 2567. จาก <https://dictionary.orst.go.th>.

¹⁴ ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. *พจนานุกรมศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ. ราชบัณฑิตยสถาน. หน้า 105.

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ ให้ความหมายการเลือกตั้งว่า การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนตามความเห็นของตนเองโดยอิสระว่าจะ เลือกผู้ใดเป็นผู้แทนตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยบริหารกิจการของประเทศ ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งนั้นจะเป็นผู้สมัครใจเสนอตัวเข้ามาให้ประชาชนเลือกและผู้ที่ได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนของประชาชนทั้งหมด มีสิทธิตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคลดำเนินการบริหารและปกครอง¹⁵

สุขุม นวลสกุล ให้ความหมายการเลือกตั้งว่า การเลือกตั้งเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทน ได้แก่ การให้สิทธิพลเมืองทุกคนเป็นผู้ลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่ตัวแทนรัฐสภา และมติหรือการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐสภา ถือว่าเป็นความต้องการและสอดคล้องกับเจตจำนงของประชาชน¹⁶

1.3 ความสำคัญของการเลือกตั้ง¹⁷

การเลือกตั้งมิได้มีความสำคัญเพียงแค่ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นประชาธิปไตยในสังคมนั้น ๆ แต่ยังหมายถึงการสะท้อนความคิดและความต้องการของประชาชนผ่านกระบวนการสรรหาที่ประชาชนได้เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเอง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคมผ่านกระบวนการรัฐสภา โดยการเลือกตั้งมีความสำคัญดังนี้

- 1) การเลือกตั้งเป็นวิธีการที่ทำให้ประชาชนได้ไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนใช้ตัวแทนของตนที่ได้มาจากการเลือกตั้งนั้นไปทำหน้าที่แทนตนในรัฐสภาและในคณะรัฐบาล
- 2) การเลือกตั้งเป็นวิธีการที่ใช้เปลี่ยนอำนาจการปกครองทันสมัยและเป็นไปอย่างสันติ ซึ่งแตกต่างจากมนุษย์ในสมัยโบราณที่ใช้กำลังอาวุธเข้าต่อสู้กัน เพื่อแย่งชิงอำนาจทางปกครอง ซึ่งอาจจะเห็นได้จากการเรียนวิชาประวัติศาสตร์
- 3) การเลือกตั้งเป็นการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร เมื่อรัฐบาลไม่สามารถบริหารประเทศหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชนได้ก็จะคืนอำนาจให้ประชาชน ด้วยการยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจัดการเลือกตั้งใหม่ให้ประชาชนตัดสินใจว่าสมควรจะเลือกใครเป็นผู้บริหารประเทศต่อไป

¹⁵ พิมลจรรย์ นามวัฒน์. การเลือกตั้ง. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมือง. หน่วยที่ 12. นนทบุรี. สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2534. หน้า 46

¹⁶ สุขุม นวลสกุล, สิริวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์, และเฉลิมพล ประทีปวงนิช. ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมัย. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2519. หน้า 32.

¹⁷ ชยพล ธาณีวัฒน์. ความสำคัญของการเลือกตั้ง และกฎหมายเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งปี 2562. คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. ค้นคืน 4 มิถุนายน 2567. จาก https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2245.

4) การเลือกตั้งเป็นวิธีที่จะทำให้เกิดการผูกขาดอำนาจ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นที่ได้รับเลือกตั้งได้เข้ามาใช้อำนาจในการบริหารประเทศ ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเปลี่ยนตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เปลี่ยนเมื่อไม่พอใจรัฐบาล

ดังนั้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยการเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่ไม่อาจจะขาดได้เพราะการเลือกตั้งหมายถึงการที่ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเลือกตัวแทนตนให้ไปทำหน้าที่แทนตนในการปกครองประเทศหรือปกครองท้องถิ่น การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นการเลือกตั้งโดยสะดวก บริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่มีการให้อามิสสินจ้างหรือบังคับขู่เข็ญผู้มีสิทธิเลือกตั้งและยังต้อง เปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีอิสระในการใช้สิทธิของตนเอง

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 หลักประชาธิปไตย

2.1.1 หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular Sovereignty)

ประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศหรืออำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคนร่วมกันและประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจเป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าจะโดยตรง หรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์ของประชาชนเอง¹⁸ การปกครองที่สามารถทำให้ทุกคนในสังคมสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนได้ อีกทั้งต้องจัดการให้มีการปกครองเพื่อให้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนในสังคมเช่นกัน หรือกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดหลายประการในสังคมปัจจุบัน เช่น จำนวนประชากรที่มีมากจนทำให้ไม่สามารถใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรงได้ ปัจจุบันจึงใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) ผ่านการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองแทน เช่น การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ¹⁹

2.1.2 หลักเสรีภาพ

หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย คือ สิทธิ (Right) เสรีภาพ (Liberty) และอิสรภาพ (Freedom) สิทธิ หมายถึง

¹⁸ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. จุลสาร เรื่อง “พัฒนาการเมืองไทย...พัฒนาประชาธิปไตย”. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ค้นคืน 18 มิถุนายน 2567. หน้า 12 – 15. จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20110221133008.pdf.

¹⁹ ธัญชัช วิภัติภูมิประเทศ. รายงานผลการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. กรุงเทพฯ. 2556. หน้า 6 – 10. ค้นคืน 4 มิถุนายน 2567. จาก <https://lib.doc.dpu.ac.th/research/147397.pdf>.

ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ เสรีภาพ หมายถึง โอกาสที่เลือกทำหรือไม่ทำระหว่างทางหลายทางตามปรารถนาของตนโดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัด จะจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น และอิสรภาพ หมายถึง การทำหรืองดเว้นที่จะทำสิ่งใด ๆ ก็ได้ที่ไม่ละเมิดผู้อื่น²⁰

เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถของคนที่ จะกระทำหรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย จึงไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเองโดยไม่คำนึงจิตใจคนอื่น ๆ นั้น เป็นลักษณะของเผด็จการ โดยระบอบประชาธิปไตยได้กำหนดเสรีภาพขั้นพื้นฐานไว้โดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายหรือละเมิดบุคคลอื่น ดังนี้

1) เสรีภาพในการคิดและการแสดงออก (Freedom of Thought and Expression) ทั้งที่จะต้องควบคู่ไปกับการยอมรับฟังความคิดและการแสดงออกของบุคคลอื่น แม้ว่าความคิดและการแสดงออกนั้นจะแสดงออกนั้นแตกต่างไปจากสิ่งที่ตนยึดถือ

2) เสรีภาพในการเลือกตั้ง (Freedom of Voting) คือ การที่บุคคลสามารถนำไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนได้อย่างเสรี โดยมิได้ถูกอำนาจอื่นบงคับ และบุคคลย่อมมีเสรีภาพที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ถูกอำนาจอื่นลิดรอนเช่นกัน

3) เสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the state or Other People) จะเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติต่อตนภายในขอบเขตอำนาจตามที่กฎหมายอนุญาตเท่านั้น

4) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (Freedom of Religion) บุคคลมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการนับถือศาสนาตราบเท่าที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น

5) เสรีภาพในการย้ายที่อยู่ (Freedom of Movement) โดยอยู่บนพื้นฐานของการไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย และละเมิดสิทธิของผู้อื่น

6) เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธและเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม (Freedom and Association) เพราะการชุมนุมหรือการรวมตัวกันเพื่อแสดงบทบาทอันเป็นจุดยืนของตนเองนั้นถือเป็นช่องทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

7) เสรีภาพในเรื่องส่วนตัวอื่น ๆ (Personal Freedom) เป็นหลักประกันในการตัดสินใจของบุคคลในเรื่องส่วนตัวว่าจะสามารถกระทำได้อย่างเสรี

²⁰ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. จุลสาร เรื่อง “พัฒนาการเมืองไทย...พัฒนาประชาธิปไตย”. หน้า 11.

2.1.3 หลักความเสมอภาค (Equality)

ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายความว่า การที่ราษฎรทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกัน พื้นฐานในเรื่องสำคัญ ๆ ที่เป็นไปได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชนอันจะทำให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม²¹ โดยหลักความเสมอภาคสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน หลัก ๆ ดังนี้

- 1) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) ทุกคนมีสิทธิในทางการเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งในส่วนของผู้ลงคะแนนเสียงและผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- 2) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) การมีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในระดับที่อย่างน้อยสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของสังคม และเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกคนที่มีความสามารถในการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ มิได้หมายถึง การที่ทุกคนจะต้องมีรายได้เท่าเทียมกัน แต่หมายถึง สภาพความใกล้เคียงกันในฐานะทางเศรษฐกิจ
- 3) ความเสมอภาคทางสังคม (Social Equality) คือ ทุกคนในสังคมที่ไม่่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างไก็ตาม ก็สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ โดยปราศจากการแบ่งชนชั้นวรรณะ การดูหมิ่นเหยียดหยาม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนพื้นฐาน การให้ความเคารพซึ่งกันและกัน
- 4) ความเสมอภาคทางกฎหมาย (Equality of the law) หมายถึง กฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอกัน ไม่มีข้อยกเว้นที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลใด กลุ่มหนึ่งหรือมีผลบังคับใช้กับบุคคลเฉพาะกลุ่มบางพวกในสังคม ดังนั้น การสร้างความเสมอภาคทางกฎหมายจึงเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทำให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนได้อย่างเสมอภาค
- 5) ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) การให้โอกาสทุกคนในการใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ไปในทางที่สุจริตได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเสมอภาค โดยไม่ก่อความเดือดร้อนและละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2.1.4 หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย (The Majority Rule with Respect to Minority Rights)

ในกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจเพื่อเลือกกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งบนสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายทางออกที่ดีที่สุดคือ การเลือกปฏิบัติตามมติเอกฉันท์

²¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 12.

(Unanimity) แต่หากไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ได้ ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องยึดหลักการตัดสินความขัดแย้ง ด้วยวิธีการลงคะแนนเสียงและเลือกที่จะปฏิบัติตามมติเสียงข้างมาก (Majority Decision - Making) โดยให้ความเคารพต่อเสียงข้างน้อย (Fundamental Rights of Minority) เพราะการยอมปฏิบัติตามมติเสียงข้างมาก โดยละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อย จะทำให้การปกครองกลายเป็นเผด็จการของเสียงข้างมาก ซึ่งผิดไปจากหลักการของประชาธิปไตย

การปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อยจึงมีลักษณะของการยอมปฏิบัติตามข้อสรุปที่เกิดจากเสียงข้างมาก แม้บุคคลนั้นจะไม่เห็นพ้องกับมติที่เกิดขึ้น ในขณะที่กลุ่มของเสียงข้างมากก็ต้องไม่กระทำการอันใดที่เป็นการลิดรอนหรือทำลายกลุ่มของผู้ที่มีแนวคิดแตกต่างไปจากตน

ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า แนวทางตามมติของเสียงข้างมากจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือแนวทางตามมติเสียงข้างน้อยยึดถือจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะมติของคนในสังคมกับความถูกต้อง หรือแนวทางตามมติเสียงข้างน้อยยึดถือจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะมติของคนในสังคมกับความถูกต้องของแนวทางเป็นสิ่งที่อิสระต่อกันจนไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลระหว่างกันได้แต่เพราะในสภาวะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ไม่มีทางเลือกใดที่เหมาะสมที่สุดเท่ากับการเลือกที่จะดำเนินการไปตามมติของเสียงข้างมาก เพราะน่าเชื่อถือได้ว่าการตัดสินโดยหมู่ใหญ่มักจะมีการใช้วิจรรณญาณที่รอบคอบมากกว่า การตัดสินใจที่มีความผิดพลาดน้อยกว่าการตัดสินใจจากคนหมู่น้อย เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการโต้เถียงและใช้เหตุผลจากคนจำนวนมากกว่า

ดังนั้น การที่ระบอบประชาธิปไตยเลือกใช้หลักการปฏิบัติตามเสียงข้างมาก จึงเป็นเพียงการปฏิบัติไปพลางก่อนจนกว่าจะมีทางเลือกอื่นที่ดีกว่ามากกว่าที่จะบอกว่า แนวทางที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมากเป็นแนวทางที่ถูกต้อง

2.1.5 หลักนิติธรรม (Rule of law)

การยึดถือกฎหมายเป็นเกณฑ์ในการดำเนินกิจกรรมถือว่า เป็นนโยบายและความต้องการของประชาชน เพราะกฎหมายที่ใช้บังคับได้ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้แทนของประชาชน จึงถือได้ว่า กฎหมายมาจากประชาชนนั่นเอง นอกจากนี้ ยังถือว่าการกฎหมายเป็นหลักประกันที่สำคัญ เพราะกฎหมายมีการบัญญัติอย่างชัดเจนเปิดเผยและใช้กระบวนการพิสูจน์ที่มีเหตุผลที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ จึงสามารถนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

2.2 หลักสุจริต

หลักสุจริต²² พัฒนามาจากระบบควบคุมสังคม โดยการนำหลักศาสนาความเชื่อและความศรัทธามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากมนุษย์เริ่มเปลี่ยนแปลงมุมมองจากการต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อความอยู่รอด เป็นการฝ่าฝืนความไว้วางใจกันทำให้ต้องนำหลักศาสนาความเชื่อและความศรัทธามาใช้เพื่อปรามพฤติกรรม เช่นว่านึ่ง ซึ่งเมื่อมนุษย์ได้อ่อนน้อมหรือสาบานต่อสิ่งที่ตนเชื่อถือศรัทธาก็ไม่กล้าที่จะผิดคำพูดเพราะกลัวการถูกลงโทษ ต่อมาแนวคิดเกี่ยวกับหลักสุจริตมีบทบาทและพัฒนาขึ้นในระบบกฎหมายโรมันเกี่ยวกับการรักษาคำพูด เมื่อบุคคลใดไม่ปฏิบัติตามคำสัตย์ที่ให้ไว้ย่อมถือว่าทำผิดหลักปฏิบัติต่อกันแม้จะมีได้ถือเป็นกฎหมาย แต่การไม่รักษาคำสัตย์ในสมัยนั้นถือว่าเป็นมลทินในสังคม ดังนั้น ความหมายและขอบเขตของหลักสุจริต จึงเป็นเรื่องของความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของคนในสังคม มากกว่าที่จะเป็นผลโดยกฎหมายโดยแท้ ต่อมาจึงมีการพัฒนาหลักสุจริตเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายสัญญาโรมัน และระบบกฎหมายโรมันนี้เอง เป็นต้นแบบของระบบกฎหมายแบบ Civil Law อันเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายแพ่งทั้งระบบ

2.2.1 ความหมายของหลักสุจริต

คำว่า “สุจริต” เป็นคำที่มาตั้งแต่กฎหมายโรมัน ในภาษาละตินเรียกว่า bona fides แปลว่า ความซื่อสัตย์หรือสัจจะที่ดี อย่างไรก็ตาม คำว่า “สุจริต” นั้น เป็นคำที่มีความหมายกว้างและยากที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนลงไปให้ชัด และเมื่อพิจารณาตาม Black is law Dictionary พบว่า มีการอธิบาย คำว่า “สุจริต” (Good Faith) ว่า หมายถึง สภาวะทางจิตใจอันประกอบด้วย

- 1) ความซื่อสัตย์ในความเชื่อถือหรือวัตถุประสงค์
- 2) ความซื่อตรงต่อหน้าที่หรือหนี้ของตน
- 3) ความสอดคล้องกับมาตรฐานทางการค้า หรือธุรกิจใด ๆ อันชอบด้วย

เหตุผลในการต่อรองกันอย่างเป็นธรรม

- 4) การไร้ซึ่งเจตนาหลอกลวงหรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

หลักสุจริตได้รับรองเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ค.ศ.1900 ในมาตรา 157 และมาตรา 242 คำว่า “สุจริต” ในภาษาเยอรมันตรงกับคำว่า Treu und Glauben คำว่า Treu แปลว่า ความซื่อสัตย์ความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ ส่วนคำว่า Glauben แปลว่า เชื่อในความไว้วางใจ หรือที่ ศ.ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ ได้อธิบายไว้ว่า “หลักสุจริตก็คือหลักความซื่อสัตย์และความไว้วางใจ” แต่การที่จะบอกว่าความซื่อสัตย์และความไว้วางใจ

²² วรรณาริ สิงโต. “หลักสุจริต”. ใน *แนวทางการศึกษาชุดวิชากฎหมายแพ่ง ลักษณะสัญญา และลักษณะละเมิด และหลักกฎหมายเปรียบเทียบชั้นสูง*. หน่วยที่ 1 บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2552. หน้า 7 – 8.

ประกอบด้วยอะไรบ้างนั้น กล่าวได้ว่า ทำได้ยากยิ่ง และยอมรับกันว่าหลักสุจริตนั้นเป็นเรื่องของแนวคิด แม้จะมีผู้พยายามอธิบายหลักสุจริตจากหลักย่อย ๆ ที่มาจากหลักสุจริต นั้นเป็นเรื่องของแนวคิด แม้จะมีผู้พยายามอธิบายหลักสุจริตจากหลักย่อย ๆ ที่มาจากหลักสุจริต เช่น หลักการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต หลักกฎหมายปิดปากหรือหลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา แต่ก็ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการอธิบายความหมายของหลักสุจริต”

เมื่อพิเคราะห์บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วจะพบว่า คำว่า “สุจริต” ใช้ในความหมายที่แตกต่างกัน 2 ประการ ได้แก่

1) หลักสุจริตทั่วไป ในภาษาละติน เรียกว่า “bona fides” แปลว่า ความซื่อสัตย์หรือสัจจะที่ดี ปรากฏตามมาตรา 5 และมาตรา 368 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งคำว่า “สุจริต” ในบทบัญญัติเหล่านี้ มีความหมายโดยทั่วไปกว้าง ๆ โดยไม่หมายเฉพาะเจาะจงถึงความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคู่กรณี แต่เป็นมาตรฐานทั่วไปที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ให้ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติของมนุษย์ในกรณีต่าง ๆ ว่าการกระทำเหล่านั้นอยู่ในกรอบที่กฎหมายจะสนับสนุนหรือประณามหรือไม่

2) หลักสุจริตเฉพาะเรื่อง หมายถึง ความรู้หรือไม่รู้ข้อเท็จจริงของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรา 412 มาตรา 413 มาตรา 1299 มาตรา 1300 มาตรา 1303 มาตรา 1310 มาตรา 1311 มาตรา 1312 มาตรา 1329 มาตรา 1330 มาตรา 1331 และมาตรา 1332 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งคำว่า “สุจริต” ในที่นี้ใช้ในความหมายที่ว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องรู้หรือไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของกฎหมายหรือไม่ ดังนั้น คำว่า “สุจริต” จึงมีความหมายอย่างแคบซึ่งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาอธิบายเกี่ยวกับความสุจริตว่าหมายถึงการกระทำโดยไม่รู้หรือไม่ควรรู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิที่มีมาแต่อดีต (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 550/2490) แต่ถ้าการกระทำโดยรู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิของตนจะถือว่าสุจริตไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1012/2504) และยังได้ให้ความหมายเลยไปถึงว่า ถ้าความไม่รู้นั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้กระทำก็ถือว่าไม่สุจริตเช่นเดียวกัน

2.2.2 บทบาทของหลักสุจริต²³

บทบาทของหลักสุจริตในระบบกฎหมายเอกชน หลักสุจริต (Good Faith) เป็นหลักกฎหมายทั่วไป และได้รับการยอมรับว่าเป็นพื้นฐานของกฎหมายแพ่งทั้งระบบ จึงเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญที่นักกฎหมายโรมันพัฒนาขึ้น โดยมีจุดหมายเพื่อให้กฎหมายที่มีความตายตัวยืดหยุ่นในการปรับใช้แก่ข้อเท็จจริงนั้น ในสถานการณ์ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งในระบบกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย บัญญัติรับรองเกี่ยวกับการใช้สิทธิโดย

²³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 13 - 14.

สุจริตไว้ตามมาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่กำหนดเกี่ยวกับสิทธิแห่งตนก็ดี การชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริตซึ่งกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ในลักษณะเดียวกับบทกฎหมายยุติธรรม (Jus aequum) และเป็นหลักกฎหมายทั่วไป (General Principle) ที่มีฐานะสูงกว่าบทกฎหมายอื่น หรือมาตรา 368 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดว่า สัญญานั้นท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย ดังนั้น สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาจึงต้องตีความตามเจตจำนงของคู่สัญญาเป็นหลัก โดยไม่พิจารณาเฉพาะข้อความที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น และต้องพิจารณาตามหลักความเป็นธรรมที่สังคมยอมรับและการปฏิบัติของกลุ่มอาชีพเดียวกันอันเป็นปกติประเพณีนั่นเอง นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังบัญญัติรับรองหลักสุจริตเฉพาะเรื่อง ซึ่งเกี่ยวกับความรู้หรือไม่ ข้อเท็จจริงของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรา 412 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่กำหนดเกี่ยวกับการคืนทรัพย์สินซึ่งได้รับไว้เป็นลาภมิควรได้ต้องคืนเต็มจำนวน เว้นแต่เมื่อบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต จึงต้องคืนลาภมิควรได้ เพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน ดังนั้น หลักสุจริตจึงมีบทบาทในระบบกฎหมายเอกชน ดังนี้

1) เป็นหลักการที่ใช้เพื่อเสริมให้กฎหมายหรือสัญญามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แม้สัญญาหรือกฎหมายมิได้กำหนดหรือระบุไว้โดยตรง ก็อาจใช้หลักสุจริตไปเสริมให้มีขึ้นเพื่อบรรลุมัตถุประสงค์ที่แท้จริงแห่งนิติสัมพันธ์นั้น ๆ ได้เช่น การตีความสัญญาตามมาตรา 368 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2) เพื่อปรุ้งแต่งเนื้อหาแห่งนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีให้สอดคล้องกับพฤติการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่พฤติการณ์อันเป็นรากฐานแห่งการตกลงระหว่างคู่กรณีหรือที่คู่กรณีคาดหมายว่าจะเกิดขึ้นนั้น แตกต่างไปจากที่ตกลงกันในสาระสำคัญถึงขนาดที่ว่าหากคู่กรณีได้รู้ถึงความเปลี่ยนแปลงหรือความแตกต่างนี้แล้ว คงมิได้ตกลงกันหรือตกลงกันในเนื้อหาที่แตกต่างออกไป จึงเป็นที่ยอมรับว่า หลักสุจริตช่วยในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาแห่งนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีให้สอดคล้องกับพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้

3) เพื่อต่อสู้ขัดขวางการกระทำที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบมาพากล เช่น การใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น หรือการกระทำการที่ขัดหรือแย้งกับการประพฤติปฏิบัติที่ตนเคยกระทำไว้ อันเป็นหลักทำนองเดียวกับหลักกฎหมายปิดปาก (Estoppel) ในกฎหมายอังกฤษ แต่หลักกฎหมายสุจริตมีความหมายกว้าง

2.2.3 บทบาทของหลักสุจริตในระบบกฎหมายมหาชน

หลักสุจริตได้ถูกบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน และมีสถานะเป็นหลักกฎหมายทั่วไป โดยศาลแห่งราชอาณาจักรเยอรมนีได้ยอมรับว่า หลักสุจริตในประมวลกฎหมายแพ่งเป็นแนวคิดในทางกฎหมายทั่วไป ที่สามารถนำมาบังคับใช้ได้

ขอบเขตของกฎหมายมหาชนเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับการดำรงไว้ซึ่งลักษณะพิเศษของความสัมพันธ์ในทางมหาชน ซึ่งปรากฏต่อมาว่า ศาลปกครองชั้นสูงของปรัสเซียได้มีคำพิพากษายอมรับความสัมพันธ์ในทางกฎหมายปกครองภายใต้หลักสุจริตด้วย ดังนั้น แม้ว่าหลักสุจริตจะถูกพัฒนาขึ้นในกรอบของกฎหมายแพ่ง แต่ก็มีเหตุผลที่สมควรนำหลักกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับเป็นการทั่วไปในกรอบของกฎหมายแพ่ง แต่ก็มีเหตุผลที่สมควรนำหลักกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับเป็นการทั่วไปในกรอบของกฎหมายมหาชน อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ในหลายกรณีศาลปกครองแห่งสหพันธรัฐจะได้นำหลักสุจริตมาปรับใช้ในฐานะหลักกฎหมายพื้นฐานของหลักการคุ้มครองความเชื่อโดยสุจริต (Vertrauenschtz) แต่มีได้นำมาใช้ในฐานะหลักกฎหมายทั่วไปกล่าวคือ ศาลปกครองจะนำหลักสุจริตมาปรับใช้ก็ต้องปรากฏว่า มีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้นำหลักสุจริตมาใช้บังคับไว้อย่างชัดเจนเท่านั้น เช่น บทบัญญัติเกี่ยวกับการยกเลิกเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง

3. หลักพื้นฐานว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีบ่งชี้ลักษณะของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่ผ่านมานับพันปีได้พิสูจน์แล้วว่า ระบอบประชาธิปไตยมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ระบอบการปกครองดังกล่าวได้รับการสถาปนาขึ้นมาบนพื้นฐานของความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ในสังคม (ระหว่างผู้ปกครองเดิมและผู้ล้มล้างระบอบการปกครองเดิม) และมักจะต้องแลกมาด้วยความสูญเสียของปัจเจกชนจำนวนมาก ในแง่มุมหนึ่งการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยก็คือการเปลี่ยนแปลงเจ้าของอำนาจอธิปไตยในรัฐ ซึ่งหากประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนย่อมเกิดขึ้นอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยจากผู้ปกครองมายังประชาชน อาจกล่าวได้ว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งของการก่อตั้งระบอบประชาธิปไตยคือปัญหาว่าด้วยเจ้าของอำนาจอธิปไตย²⁴

3.1 อำนาจอธิปไตย

3.1.1 ความหมายของอำนาจอธิปไตย

อำนาจอธิปไตย (sovereignty) คือ อำนาจซึ่งแสดงความเป็นใหญ่ ความเป็นอิสระ ความไม่ขึ้นแก่ใครหรือต้องเชื่อฟังคำสั่งคำบัญชาของผู้ใดที่เหนือตนโดยปราศจากความยินยอมของตน²⁵ อำนาจนี้ในทางกฎหมายมหาชนถือว่าเป็นอำนาจสูงสุดในทางปกครองประเทศ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นอำนาจที่แสดงความเป็นเจ้าของประเทศ ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ก็มิมีปัญหาขึ้นมาว่าแล้ว

²⁴ สุภากร ศิริฤทธิ์วัฒนา.กฎหมายรัฐธรรมนูญ.หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ. บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด. 2566. หน้า 245.

²⁵ วิษณุ เครืองาม.กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์บรรณการ. หน้า 8.

ใครเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจอธิปไตยนี้เป็นของใคร ประเด็นปัญหานี้มีผู้ได้ให้คำอธิบายไว้หลากหลายทฤษฎี ตามลำดับวิวัฒนาการของทฤษฎี ดังนี้²⁶

- 1) ทฤษฎีว่าด้วยความมีอำนาจสูงสุดของพระเจ้า
- 2) ทฤษฎีว่าด้วยความมีอำนาจสูงสุดของพระสันตะปาปา
- 3) ทฤษฎีว่าด้วยความมีอำนาจสูงสุดของกษัตริย์
- 4) ทฤษฎีว่าด้วยความมีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน
- 5) ทฤษฎีว่าด้วยความมีอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ

ทฤษฎีลำดับที่ 1 ถึง 3 ไม่เป็นที่นิยมใช้อยู่ในปัจจุบันแล้ว ในที่นี้จึงจะอธิบายเฉพาะทฤษฎีที่ 4 และ 5

ทฤษฎีว่าด้วยความมีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เห็นว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ประชาชนทุกคนใช้อำนาจอธิปไตยเองในกิจการทั้งปวงโดยตรง หรืออาจจัดการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยโดยอ้อม คือ ให้ประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำการแทนตน โดยทฤษฎีนี้เกิดจากข้อเสนอของรูสโซ ในหนังสือชื่อ “สัญญาประชาคม” (Social Contract) ซึ่งเห็นว่า สังคมเกิดจากความยินยอมพร้อมใจกันของมนุษย์ การที่มนุษย์ทุกคนยินยอมมารวมเป็นสังคมนั้น ก่อให้เกิดสัญญาประชาคมขึ้น สัญญานี้เป็นสัญญาที่สมาชิกแต่ละคนทำสัญญากับคนอื่น ๆ ทุกคนว่า “เราทุกคนยอมมอบร่างกายและอำนาจทุกอย่างที่มีอยู่ร่วมกันภายใต้อำนาจสูงสุดของ เจตนารมณ์ร่วมกันของสังคม และเราก็ได้รับส่วนในฐานะที่เป็นสมาชิกที่แยกจากกันมิได้ของส่วนรวม ผู้เข้าร่วมแต่ละคนรวมกับทุกคนไม่ใช่กับใครคนใดคนหนึ่ง โดยนัยนี้ เขาผู้นั้นไม่ต้องเชื่อฟังใครนอกจากตัวเองและยังคงมีเสรีภาพเหมือนเมื่อก่อน”²⁷

3.1.2 ผลของการถือทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนที่สำคัญ คือ

- 1) การออกเสียงเลือกตั้งเป็นสิทธิที่จะใช้สิทธิหรือไม่ก็ได้
- 2) ผู้แทนเป็นผู้แทนของประชาชน ประชาชนสามารถควบคุมผู้แทนได้ เมื่อประชาชนไม่พอใจผู้แทนก็ถอดถอนผู้แทนออกจากตำแหน่งโดยการใช้วิธีการลงคะแนนเสียงถอดถอนผู้แทน (recall election) ได้ นอกจากนั้น การที่ประชาชนมอบอำนาจให้ผู้แทนเป็นการมอบในลักษณะที่ผู้แทนต้องอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของประชาชนผู้เลือกตั้ง ผู้แทนแต่ละคนไม่ถือว่าเป็นผู้แทนของ

²⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 214 – 223.

²⁷ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์นิติธรรม. 2538. หน้า 46.

ราษฎรทั้งหมด แต่เป็นผู้แทนของราษฎรในเขตเลือกตั้งของตน ผู้แทนต้องอยู่ใต้คำสั่งและการควบคุมจากผู้เลือกตั้ง²⁸

3) ประชาชนยังมีส่วนร่วมในทางกฎหมายอย่างมาก เช่น มีสิทธิเสนอร่างกฎหมายมีสิทธิออกเสียงประชามติในเรื่องสำคัญ ๆ เป็นต้น

ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ เห็นว่า อำนาจอธิปไตยไม่ใช่ของประชาชนแต่เป็นของ “ชาติ” โดย “ชาติ” เป็นสิ่งสมมุติขึ้นมา ชาติเกิดจากการรวมกันของพลเมืองทุกคน ซึ่งถ้าแยกเป็นคนแต่ละคนแล้วจะไม่มีความเป็นชาติอยู่ แต่หากรวมกันทุกคนแล้ว ย่อมเกิดความเป็น “ชาติ ” ซึ่ง “ชาติ” นี้เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้เสนอทฤษฎีนี้ คือ ซีเอเยส์ ชาวฝรั่งเศสซึ่งเห็นว่าเจตนารมณ์ของชาติจะแสดงออกได้แต่โดยชาติ โดยผ่านผู้แทนชาติและผู้แทนที่ได้รับเลือกโดยประชาชนนั้น เมื่อได้รับเลือกแล้วไม่ใช่ผู้แทนของประชาชนที่เลือก แต่เป็นผู้แทนของชาติ ผู้แทนจึงเป็นอิสระไม่ถูกผูกมัดโดยสัญญาใด ๆ กับประชาชนที่เลือกผู้แทนและผู้แทนมีอิสระที่จะทำการแทนชาติได้เต็มที่²⁹

3.2 ระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

3.2.1 ระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (Democratie directe)³⁰

ระบอบประชาธิปไตยโดยตรงเป็นระบอบการเมืองในอุดมคติ เนื่องจากเป็นการปกครองโดยประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเอง กล่าวคือ ประชาชนปกครองตนเองโดยตรงผ่านการมีส่วนร่วมของพลเมืองทุกคนโดยไม่จำเป็นต้องแสดงเจตจำนงผ่านการมีส่วนร่วมของพลเมืองทุกคนโดยไม่จำเป็นต้องแสดงเจตจำนงผ่านผู้แทนหรือตัวแทนใด ๆ ทั้งสิ้น ระบบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดอำนาจอธิปไตยแห่งปวงชนของ Rousseau

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนปรากฏตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ (ในนครรัฐเอเธนส์แห่งแรก) ในปัจจุบันระบบดังกล่าวยังคงปรากฏ (อย่างน้อย) ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ หรือหากจะระบุให้ชัดเจนคือ ปรากฏใน 3 รัฐ ของสมาพันธรัฐสวิสอันประกอบไปด้วย Glaris, Unterwald และ Appenzell ทั้ง 3 รัฐข้างต้นยังคงดำเนินการประชุมสภาพลเมือง (Assemblée des citoyens หรือ Landsgemeinde ในภาษาเยอรมัน) หนึ่งวาระต่อปีในฤดูใบไม้ผลิ

²⁸ สมคิด เลิศไพฑูรย์. *กฎหมายเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2542. หน้า 12 - 13.

²⁹ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. *กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ*. หน้า 61.

³⁰ สุภากร ศิริฤทธิ์วัฒนา. *กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบบประชาธิปไตย*. หน้า 255 - 256.

ในการประชุมดังกล่าวพลเมืองทุกคนมีสิทธิในการลงมติรับร่างกฎหมายงบประมาณของรัฐ รวมทั้งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกด้วย แม้จะมีพลเมืองจำนวนมากที่ไม่ไปใช้สิทธิในการร่วมประชุมสภาพลเมือง แต่พลเมืองที่เข้าร่วมก็ได้ถกเถียงและเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างจริงจัง การลงมติในสภาดังกล่าวใช้วิธีการมือรายบุคคลซึ่งหมายความว่าไม่ใช่การลงมติโดยลับ

อาจกล่าวได้ว่า ระบอบประชาธิปไตยโดยตรงเป็นระบอบที่มีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยสูงที่สุด อย่างไรก็ตาม ระบอบดังกล่าวมักปรากฏปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากไม่สามารถปรับใช้ในรัฐที่มีจำนวนประชากรมากได้กล่าวคือ การจัดการประชุมสำหรับพลเมืองจำนวนมากจำเป็นต้องใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ นอกจากนี้การให้รายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติการประชุมสำหรับคนจำนวนมาก การอภิปรายถกเถียงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างพลเมืองจำนวนมากหลายแสนหรือนับล้านคน และการลงมติซึ่งจำเป็นต้องกระทำให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดเพื่อมิให้จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ประเด็นปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคที่สำคัญในทางปฏิบัติทั้งสิ้นรัฐส่วนใหญ่ในปัจจุบันจึงไม่อาจปกครองด้วยระบอบดังกล่าวได้

3.2.2 ระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยผู้แทนหรือระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทน

ในระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทน พลเมืองไม่สามารถตัดสินใจ และลงมติได้ด้วยตนเอง แต่สามารถเลือกผู้แทนเข้าไป ทำหน้าที่ดังกล่าวได้ ระบอบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดอำนาจอธิปไตยแห่งชาติของ Emmanuel-Joseph Sieyes เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายเฉพาะเหตุผลทางทฤษฎีและลักษณะผู้แทนตามหลักประชาธิปไตยโดยผู้แทน ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ จะได้อธิบายในบทถัดไป

เหตุผลทางทฤษฎี : การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองผ่านการเลือกผู้แทนเป็นการแก้ปัญหาในทางปฏิบัติของระบอบประชาธิปไตยโดยตรง กล่าวคือ เมื่อประชากรมีจำนวนมากเกินกว่าจะจัดการประชุมสำหรับพลเมืองทุกคน การให้พลเมืองทั้งหลายเลือกผู้แทนของตนเอง เพื่อให้ทำหน้าที่อภิปรายและลงมติในที่ประชุมแทนตนเองย่อมสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้นอกจากนี้การปกครองโดยพลเมืองทุกคนโดยตรง อาจนำไปสู่การรวมตัวกันของเสียงข้างมากที่เข้มแข็งและนำไปสู่การปกครอง โดยเสียงข้างมากแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด จนกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของเสียงข้างน้อย กรณีต่างจากเสียงข้างมากของผู้แทนที่ประชาชนเลือกเนื่องจากฝ่ายหลังมีวาระการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจนแต่สถานะพลเมืองนั้น ไม่มีวาระการดำรงตำแหน่ง

อนึ่ง นักวิชาการหลายท่านได้ให้เหตุผลที่สะท้อนแนวคิดการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย (Aristocratie) เพื่อรับรองระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทนกล่าวคือ หนึ่งในเหตุผลที่ใช้สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทนคือความไม่ไว้วางใจในศักยภาพของพลเมืองส่วนใหญ่ในรัฐ เนื่องจากเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความสามารถที่จะตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ได้เท่ากับผู้ที่

ความรู้ความสามารถซึ่งเป็นคนจำนวนน้อยในสังคม (ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากระบบอภิชนาธิปไตย) การเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่เลือกผู้แทนเข้าไป ทำหน้าที่ตัดสินใจแทนคนส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นแม้ในรัฐที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย โดยผู้แทนซึ่งมนุษย์เข้าใจว่า เป็นการปกครองที่อำนาจเป็นของคนส่วนใหญ่ ก็ยังคงปรากฏอิทธิพลของระบบอภิชนาธิปไตยซึ่งเชื่อมั่นในความสามารถของชนชั้นสูงซ่อนอยู่เบื้องหลัง อาจกล่าวได้ว่า ระบบประชาธิปไตยโดยผู้แทนทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่เชื่อว่า ตนเองหลุดพ้นจากระบบอภิชนาธิปไตยได้อย่างเด็ดขาด โดยที่ทุกคนอาจไม่เคยรู้สึกเลยว่า แท้จริงแล้วระบบอภิชนาธิปไตยยังคงอยู่เสมอ เพียงแต่มิได้ปรากฏให้เห็นเบื้องหน้าอย่างชัดเจนเช่นในอดีตกาล หากแต่ปรากฏในรูปของแนวคิดซึ่งซ่อนเร้น อยู่เบื้องหลังระบบการปกครองที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคปัจจุบัน

บทที่ 3

บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ของประเทศไทยและต่างประเทศ

1. กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง

1.1 ระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนถึงก่อน พ.ศ.2540 มีการเลือกตั้งทั้งหมด 19 ครั้ง ได้ใช้ระบบการเลือกตั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรกคือ ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละ 1 คน รูปแบบที่สองคือ ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหลายคน รูปแบบที่สาม คือ ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละ 1 คน กับเขตละหลายคน และกฎหมายเกี่ยวกับ การเลือกตั้งไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและการเลือกตั้งล่วงหน้า ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ถูกกระทบสิทธิ ซึ่งการเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งและการเลือกตั้งล่วงหน้า เกิดขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นผล พวงมาจากการปฏิรูปการเมืองเกี่ยวกับระบบรัฐสภา ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระบบรัฐสภาดังนี้³¹

1) การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ใช้ระบบสัดส่วนในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร 100 คน ผสมกับระบบเสียงข้างมาก เขตละ 1 คน จาก 400 เขตเลือกตั้ง กำหนดมาตรการลด การซื้อสิทธิขายเสียง ให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นอิสระและเป็นกลาง จัดการเลือกตั้งนอก เขตเลือกตั้งและการเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นครั้งแรก

2) ระบบพรรคการเมือง คงระบบให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค แต่ ไม่บังคับจำนวนที่พรรคจะต้องส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค ไม่น้อยกว่า 90 วัน สนับสนุนให้ตั้งพรรคได้ง่าย ทำให้พรรคการเมืองมีความโปร่งใสและเป็น ประชาธิปไตย

³¹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2553. หน้า 256.

3) ระบบรัฐบาลที่มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพใช้หลักการความเป็นผู้นำของนายกรัฐมนตรี ลดขนาดคณะรัฐมนตรี ใช้ระบบเลือกตั้งที่ส่งเสริมให้มีพรรคใหญ่ น้อยพรรค ห้ามรัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขณะเดียวกัน กำหนดคุณสมบัติรัฐมนตรีให้จบปริญญาตรี และให้รัฐบาลมีอำนาจปรับกระทรวงได้ง่าย โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

4) รัฐสภาที่มีประสิทธิภาพ ขยายเวลาสมัยประชุมและกำหนดให้มีสมัยสามัญนิติบัญญัติ ชาติประชุม 1 ใน 4 ของจำนวนวันประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา สภาให้มีประมวลจริยธรรมสมาชิกรัฐสภา ให้มีการบันทึกการลงคะแนนทุกครั้งและประกาศให้ประชาชนทราบ กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงและไม่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ร่างพระราชบัญญัติที่ค้างการพิจารณาไม่ตกไปโดยปริยาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีได้

การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นระบบการเลือกตั้งในช่วงที่ประเทศไทยมีแนวคิดปฏิรูปการเมือง ต้องการให้การเลือกตั้งในกระบวนการที่โปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม ได้คนดีมีความรู้ความสามารถเข้ามาทำหน้าที่ จึงได้กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่จัดการและควบคุมการเลือกตั้ง³²

การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 93 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 480 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 400 คน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวน 80 คน ซึ่งแยกพิจารณากระบวนการเลือกตั้งได้ดังนี้

1) ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหลายคน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 94 วรรคหนึ่ง กำหนดให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น จึงเห็นได้ว่า ระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตนี้เป็นระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหลายคน ซึ่งเป็นระบบเลือกตั้งที่ขัดต่อความเสมอภาค เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหนึ่งอาจมีสิทธิเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ 2 คน ขณะเดียวกัน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งอื่นอาจมีสิทธิเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง 3 คนก็ได้ และเป็นระบบที่ผู้สมัครพรรคเดียวกันอาจแก่งแย่ง แข่งขันกันในเขตเลือกตั้งเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความแตกแยกในพรรค ก่อให้เกิดระบบหลายพรรค รัฐบาลจึงไม่อาจที่จะบริหารราชการแผ่นดินอย่างมี

³² นิติ นอรุ่งโรจน์. การเลือกตั้ง. ใน *แนวทางการศึกษาชุดวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง*. หน้าที่ 14. นนทบุรี. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2557 (พิมพ์ครั้งที่ 2). หน้า 14-38.

เสถียรภาพได้ อีกทั้งรัฐยังต้องเสียงบประมาณในการจัดการการเลือกตั้ง หรือจัดการเลือกตั้งใหม่จำนวนมาก

2) ระบบสัดส่วน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 95 กำหนดว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกพรรคการเมือง ที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งเสียงพรรคการเมืองหนึ่งจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนทุกเขตเลือกตั้งหรือจะส่งเพียงบางเขตเลือกตั้งก็ได้

สำหรับการคำนวณระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 98 กำหนดให้การคำนวณสัดส่วนที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองจะได้รับเลือกในแต่ละเขตเลือกตั้งให้นำคะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับในเขตเลือกตั้งนั้นมารวมกัน แล้วคำนวณเพื่อแบ่งจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกของแต่ละพรรคการเมืองเป็นสัดส่วนที่สัมพันธ์กันโดยตรงกับจำนวนคะแนนรวมกันข้างต้น คะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับ และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น โดยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีรายชื่อในบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองได้รับเลือกตามเกณฑ์คะแนนที่คำนวณได้เรียงตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น เห็นได้ว่า เป็นการคำนวณแยกตามกลุ่มจังหวัด พรรคการเมืองก็จะได้คะแนนตามเกณฑ์ที่คำนวณได้ในเขตเลือกตั้งนั้น โดยไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์แก่พรรคการเมืองว่า หากพรรคใดไม่ได้รับการเลือกตั้งตามที่กำหนดก็ต้องถูกตัดคะแนนของพรรคการเมืองนั้นออกไป เช่น กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งเยอรมัน มาตรา 6 วรรค 6 กำหนดให้พรรคที่ได้รับคะแนนเสียงจากทั่วประเทศรวมกันแล้วไม่ถึง 5% ของคะแนนเสียงทั้งหมด หรือมีผู้แทนเขตไม่ถึง 3 คน (3 คน) จะไม่ได้รับพิจารณาในการจัดสรรที่นั่งตามสัดส่วน หรือดังเช่นกรณีที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 รวมทั้งมีการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบสัดส่วนน้อยกว่าระบบเสียงข้างมากเขตละหลายคน แสดงว่าไม่ได้มุ่งเน้นระบบสัดส่วนเท่ากับไม่สนับสนุนให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดรัฐบาลหลายพรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดรัฐบาลหลายพรรคหรือเป็นรัฐบาลที่ขาดเสถียรภาพนั่นเอง³³

ภายหลังการรัฐประหาร ในปี พ.ศ.2557 และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2557 ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้กำหนดให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสมาชิกจำนวนไม่เกินสองร้อยยี่สิบคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้ที่มิใช่ชาวไทยโดยการเกิด และมีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปี ตามที่คณะรักษาความสงบ

³³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 40 - 41.

แห่งชาติถวายคำแนะนำ และให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และ รัฐสภา³⁴ สารสำคัญของบทบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและจากบัญชีรายชื่อเอาไว้อย่างชัดเจน และได้กำหนดรูปแบบการเลือกตั้งระบบใหม่เป็นแบบจัดสรรปันส่วนผสมตามแบบอย่างของประเทศเยอรมนี นำมาเป็นแนวคิดในการวางระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในครั้งนี้

1.2 รูปแบบของการเลือกตั้ง

การรัฐประหาร เมื่อปี 2557 นั้น ได้เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ความวุ่นวายที่มีผลสืบเนื่องจากการไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากระบบการเลือกตั้งแบบผสมคู่ขนาน ที่มีพรรคการเมืองเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎร ทำให้คุมอำนาจในฝ่ายรัฐบาลแบบเบ็ดเสร็จ ฝ่ายค้านนั้นไม่มีความเข้มแข็งในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล รูปแบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 นั้น คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้วางกรอบแนวคิดในการร่างบทบัญญัติที่เกี่ยวกับระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ 5 ประการ คือ

1.2.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวไว้ในมาตรา 95 โดยกำหนดให้บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี
- 2) เป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง
- 3) ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง หรือถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร จะขอลงทะเบียนเพื่อออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ณ สถานที่ และตามวันเวลา วิธีการ และเงื่อนไข ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

³⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557. มาตรา 6.

แต่ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยมิได้แจ้งเหตุอันสมควรตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 อาจถูกจำกัดสิทธิบางประการตามกฎหมายบัญญัติ

หากบุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดมีลักษณะอันต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง บุคคลนั้นก็ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 96 บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

- 1) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- 2) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่
- 3) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- 4) เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

1.2.2 คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 96 บัญญัติว่า

- 1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- 2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีนับถึงวันเลือกตั้ง
- 3) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคการเมืองเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไป เพราะยุบสภา ระยะเวลาเก้าสิบวันดังกล่าวให้ลดลงเหลือสามสิบวัน

4) ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ด้วย

4.1) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

4.2) เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง

4.3) เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่รับสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปีการศึกษา

4.4) เคยรับราชการ หรือปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ หรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี

และได้กำหนดคุณสมบัติต้องห้ามมิให้บุคคลที่มีลักษณะตามมาตรา 98 เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง กล่าวคือ “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”

- 1) ดิตยาเสพติดให้โทษ
- 2) เป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต
- 3) เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ
- 4) เป็นบุคคลผู้ลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 96 (1) (2)

หรือ (4)

- 5) อยู่ระหว่างถูกระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวหรือถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
- 6) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
- 7) เคยได้รับโทษจำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงสิบปีนับถึงวันเลือกตั้งแต่วันแต่ในความรับผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- 8) เคยถูกสั่งให้พ้นจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่ากระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ
- 9) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก เพราะกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
- 10) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนักกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน
- 11) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง
- 12) เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง
- 13) เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
- 14) เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกภาพสิ้นสุดลงยังไม่เกินสองปี
- 15) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

- 16) เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ
- 17) อยู่ระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- 18) เคยพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา 144 หรือมาตรา 235 วรรคสาม

สาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 87 กำหนดให้ “ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องเป็นผู้ซึ่งพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกส่งสมัครรับเลือกตั้ง และจะสมัครรับเลือกตั้งเกินหนึ่งเขตมิได้” กอปรกับ “เมื่อมีการสมัครรับเลือกตั้งแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองจะถอนการสมัครรับเลือกตั้ง หรือเปลี่ยนแปลงผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เฉพาะกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งตาย หรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม และต้องกระทำก่อนปิดการรับสมัครเลือกตั้ง³⁵”

2. วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

2.1 การเลือกตั้งแบบแบ่งเขต

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2564 มาตรา 83 วรรคหนึ่ง กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก 500 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 400 คน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 100 คน

จากบทบัญญัติข้างต้นนั้น ในสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนทั้งหมดจำนวน 500 คน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน แบบบัญชีรายชื่อ 100 คน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2564 มาตรา 83 วรรคสอง บัญญัติว่า “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ โดยให้ใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบละหนึ่งใบ” กล่าวคือ ในการเลือกตั้งสมาชิกแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องมีการแบ่งเขตเลือกตั้งให้มีจำนวน 400 เขต เพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 400 คน

สำหรับการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2564 มาตรา 86 ได้บัญญัติว่า “การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะมีและการแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการตามวิธีดังต่อไปนี้...”

³⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 87 วรรคสอง.

- 1) ให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสี่ร้อยคน จำนวนที่ได้รับให้ถือว่าเป็นจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน
- 2) จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนตาม 1) ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน โดยให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง
- 3) จังหวัดใดราษฎรเกินจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน
- 4) เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดตาม 2) และ 3) แล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบสี่ร้อยคน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณตาม 3) มากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณนั้นในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวนสี่ร้อยคน
- 5) จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี โดยต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกันและต้องจัดให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน

2.2 การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

มาตรา 91³⁶ การคำนวณสัดส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองที่จะได้รับเลือกตั้ง ให้นำคะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับการเลือกตั้งมารวมกันทั้งประเทศ แล้วคำนวณเพื่อแบ่งจำนวนผู้ที่จะได้รับเลือกของแต่ละพรรคการเมือง เป็นสัดส่วนที่สัมพันธ์กันโดยตรงกับจำนวนคะแนนรวมข้างต้น โดยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีรายชื่อในบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองได้รับเลือกตามเกณฑ์คะแนนที่คำนวณได้เรียงตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน การรวมคะแนน การประกาศผลการเลือกตั้ง และการอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

³⁶ แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2564. มาตรา 91.

ตารางที่ 3.1 ระบบเลือกตั้ง ตั้งแต่ที่ประเทศไทยมีการลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง พ.ศ.2540-2566

รัฐธรรมนูญฉบับปี	ปีที่มีการเลือกตั้ง	ระบบเลือกตั้ง	จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร		
			แบ่งเขต	บัญชีรายชื่อ	รวม
2540	2544	1 เขต 1 คน	400	100	500
	2548	1 เขต 1 คน	400	100	500
	2550	เขตละ 1-3 คน	400	80	480
2550	2554	1 เขต 1 คน	375	125	500
	2562	1 เขต 1 คน	350	150	500
2560	2566	1 เขต 1 คน	400	100	500

3. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (Organic Law) หมายถึง ประเภทของกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์การปกครองประเทศ ซึ่งแยกออกมาบัญญัติรายละเอียดต่างหากออกไปจากรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ เพื่อช่วยขยายบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทุกฉบับ จึงมีความสำคัญและมีความเชื่อมโยงกับรัฐธรรมนูญมากกว่าพระราชบัญญัติโดยทั่วไป ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 130 ได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จำนวน 10 ฉบับเพื่อกำหนดรายละเอียดมารองรับบทบัญญัติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้ดำเนินการได้ตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้³⁷

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งกำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญรวม 8 ฉบับ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญรวม 9 ฉบับ ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญรวม 10 ฉบับ ซึ่งรวมถึงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง

³⁷ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2562. หน้า 225 -226.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561³⁸ ด้วย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มีสาระสำคัญดังนี้

3.1 บททั่วไป

เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใช้บังคับ ให้คณะกรรมการดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้ง³⁹ ดังต่อไปนี้

1) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน ซึ่งเป็นการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครเป็นรายบุคคลตามการแบ่งเขตเลือกตั้งที่กำหนด เขตเลือกตั้งละหนึ่งคน

2) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยคน ซึ่งเป็นการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยเลือกเพียงพรรคการเมืองเดียวทั้งประเทศ

ภายในห้าวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใช้บังคับ ให้คณะกรรมการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

1) กำหนดวันเลือกตั้ง
2) กำหนดวันรับสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยเริ่มรับสมัครไม่เกินยี่สิบห้าวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใช้บังคับ และต้องกำหนดวันรับสมัครไม่น้อยกว่าห้าวัน

3) จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะพึงมี และจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด ซึ่งต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับอำเภอหรือเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตเลือกตั้ง

4) กำหนดวันและสถานที่ที่พรรคการเมืองจะส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ⁴⁰

ในกรณีที่มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้นำความใน 1) และ 2) มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

³⁸ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135/ตอนที่ 68ก/12 กันยายน 2561. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561.

³⁹ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566. มาตรา 11.

⁴⁰ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566. มาตรา 12 (4).

ทั้งนี้ “คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง⁴¹

3.2 การจัดการการเลือกตั้ง

3.2.1 จำนวนสมาชิก เขตเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้ง และที่เลือกตั้ง

1) กำหนดวิธีการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีและการแบ่งเขตเลือกตั้ง⁴²

2) กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้ง แบบแบ่งเขตเลือกตั้งไว้ทุกจังหวัด เพื่อให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าซึ่งจะต้องกำหนดตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 และต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกันและต้องจัดให้มีจำนวนราษฎร ในแต่ละเขตเลือกตั้งใกล้เคียงกัน⁴³

3) กำหนดให้เมื่อได้ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา และให้ใช้เขตเลือกตั้งนั้นจนกว่าจะมีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ และในกรณีที่มีการกำหนดเขตเลือกตั้งใหม่และมีผลให้พื้นที่ของเขตเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป ให้การดำเนินการใดที่ได้ดำเนินการไปโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วก่อนมีการกำหนดเขตเลือกตั้งใหม่ เป็นอันใช้ได้⁴⁴

4) กำหนดให้ในกรณีที่จะมีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งถือเขตเลือกตั้งที่มีการประกาศกำหนดไว้แล้วเป็นหลักและปรับปรุงแก้ไขตามหลักเกณฑ์ตามมาตรา 27 และให้นำความในมาตรา 28 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม⁴⁵

5) กำหนดให้ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 25 วัน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กำหนดหน่วยเลือกตั้งที่จะพึงมีในแต่ละเขตเลือกตั้ง และที่เลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด⁴⁶

3.2.2 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1) กำหนดให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ในวันเลือกตั้ง มีชื่ออยู่ใน

⁴¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 4.

⁴² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 26.

⁴³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 27.

⁴⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 28.

⁴⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 29.

⁴⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 30.

ทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง เป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง และมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ⁴⁷

2) กำหนดให้บุคคลผู้เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช บุคคล ผู้อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ บุคคลผู้ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลผู้วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบในวันเลือกตั้งเป็นบุคคล ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง⁴⁸

3.2.3 การแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

1) กำหนดให้ในการเลือกตั้งครั้งใด ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้เนื่องจากมีเหตุอันสมควร ให้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่อบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งไว้ในแต่ละเขตเลือกตั้งภายใน 7 วัน ก่อนวันเลือกตั้งหรือภายใน 7 วัน นับแต่วันเลือกตั้ง แต่ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ภายใน 7 วัน ก่อนวันเลือกตั้ง ให้ดำเนินการแจ้งตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ทั้งนี้ การแจ้งเหตุดังกล่าวไม่เป็นการตัดสิทธิที่ผู้นั้นจะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และในการแจ้งเหตุดังกล่าว ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำเป็นหนังสือหรือโดยวิธีการอื่นเพื่อชี้แจงเหตุดังกล่าว โดยอาจมอบหมายให้บุคคลใดไปยื่นต่อบุคคลซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งแทน หรือจัดส่งหนังสือชี้แจงเหตุนั้น ทางไปรษณีย์ลงทะเบียน หรือแจ้งโดยวิธีการการเลือกตั้งแต่งตั้งแทนทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้⁴⁹

2) กำหนดให้เมื่อครบกำหนด 60 วัน นับแต่วันเลือกตั้ง ให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งตามมาตรา 33 วรรคหนึ่ง ประกาศรายชื่อผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และมีได้แจ้งเหตุ ตามมาตรา 33 หรือแจ้งเหตุไว้แล้วแต่เหตุนั้นมีใช่เหตุอันสมควร สำหรับในกรณีที่ประกาศรายชื่อแล้วมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง ให้ผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งตามมาตรา 33 เพื่อดำเนินการแก้ไข ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด⁵⁰

3) กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วแต่เหตุนั้นมีใช่เหตุอันสมควร ผู้นั้นถูกจำกัดสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือสิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา สิทธิสมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครอง

⁴⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 31.

⁴⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 32

⁴⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 33.

⁵⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 34.

ห้องที่ โดยการจำกัดสิทธิดังกล่าวให้มีกำหนดเวลา 2 ปี นับแต่วันเลือกตั้งครั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และหากในการเลือกตั้งครั้งต่อไปผู้นั้นไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง อีกให้นับเวลาการจำกัดสิทธิครั้งหลังนี้ต่อจากกำหนดเวลาครั้งก่อน เว้นแต่กำหนดเวลาครั้งก่อนได้สิ้นสุดลงแล้ว ก่อนมีการเลือกตั้งครั้งใหม่⁵¹

3.2.4 ผู้สมัครและการสมัครรับเลือกตั้ง

1) กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต้องเป็นผู้ซึ่งพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกส่งสมัครรับเลือกตั้งและได้รับการสรรหา ตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง โดยจะสมัครรับเลือกตั้งเกิน 1 เขตมิได้ และต้องไม่เป็นบุคคลที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ⁵²

2) กำหนดให้ผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศวิธีการหรือสถานที่รับสมัครภายใน 3 วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันเลือกตั้ง กรณีมีเหตุจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้อาจมีการเปลี่ยนวิธีการหรือสถานที่รับสมัครก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง กำหนดโดยจะกำหนดให้การรับสมัครของแต่ละเขตเลือกตั้งในจังหวัดเดียวกันกระทำในสถานที่เดียวกันก็ได้⁵³

3) กำหนดให้ในการสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยื่นสมัครรับเลือกตั้งตามที่กำหนดตามมาตรา 44 ภายในระยะเวลาการรับสมัครโดยมีเอกสารและหลักฐานเกี่ยวกับหนังสือรับรองการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมือง ซึ่งต้องมีคำรับรองด้วยว่าได้ดำเนินการครบถ้วนถูกต้องตามกฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองแล้ว ตามแบบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นเวลาติดต่อกัน 3 ปี นับถึงปีที่สมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่เป็นผู้ไม่ได้เสียภาษีเงินได้ ให้ทำหนังสือยืนยันการไม่ได้เสียภาษีพร้อมทั้ง สาเหตุแห่งการไม่ได้เสียภาษี เงินค่าธรรมเนียมการสมัครคนละ 10,000 บาท เอกสารและหลักฐานอื่นตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดเท่าที่จำเป็นต่อการดำเนินการเลือกตั้ง และให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดทำข้อมูลหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวข้างต้น และเปิดเผยให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป⁵⁴

⁵¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 35.

⁵² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 43.

⁵³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 44.

⁵⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 45.

4) กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ที่จะต้องตรวจสอบการสมัครของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าได้ส่งเอกสารและหลักฐาน ตามมาตรา 45 ถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่ถูกต้องครบถ้วนให้คืนเอกสารและหลักฐานทั้งหมดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น สำหรับในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ส่งเอกสารและหลักฐานตามมาตรา 45 ถูกต้องครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งออกหลักฐานการรับสมัครรับเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นเรียงตามลำดับการยื่นสมัคร และให้ทำสำเนาฉบับไว้เป็นหลักฐานและให้ประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายใน 7 วัน นับแต่วันปิดรับสมัครไว้โดยเปิดเผย ณ ที่เลือกตั้ง หรือบริเวณใกล้เคียงกับที่เลือกตั้ง หรือสถานที่อื่นที่เห็นสมควร⁵⁵

5) กำหนดให้ในกรณีมีเหตุจำเป็นเฉพาะพื้นที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินการรับสมัครรับเลือกตั้งได้ตามมาตรา 45 เนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอื่นในเขตเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศกำหนดวันรับสมัครเพิ่มเติมโดยอาจกำหนดให้ดำเนินการรับสมัครรับเลือกตั้งในท้องที่อื่นได้⁵⁶

6) กำหนดให้ในการสมัครรับเลือกตั้งให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้รับหมายเลขประจำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เรียงตามลำดับเลขที่ของหลักฐานการรับสมัครรับเลือกตั้งที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งออกให้ตามมาตรา 46 แต่ในกรณีที่มีผู้มาสมัครพร้อมกันหลายคนและไม่อาจตกลงลำดับในการยื่นใบสมัครได้ ให้ใช้วิธีจับสลากระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาพร้อมกัน⁵⁷

7) กำหนดให้กรณีที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งไม่รับสมัครผู้ใด หรือไม่ ประกาศรายชื่อบุคคลใดเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 46 ให้บุคคลนั้น มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ไม่รับสมัครหรือวันที่ประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนพิจารณา โดยในการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกาให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 3 วัน และเมื่อศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเช่นใดแล้ว ให้ศาลแจ้งคำวินิจฉัยไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เพื่อดำเนินการตามคำวินิจฉัยต่อไปโดยเร็ว แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติก่อนทราบคำวินิจฉัยของศาล⁵⁸

หมวด 5 การออกเสียงลงคะแนนและการนับคะแนน

⁵⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 46.

⁵⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 47.

⁵⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 82.

⁵⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 83.

3.2.5 การออกเสียงลงคะแนน

1) กำหนดให้การออกเสียงลงคะแนนให้กระทำได้โดยวิธีการลงคะแนนด้วยบัตรเลือกตั้งซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดให้มีการออกเสียงลงคะแนนโดยวิธีอื่นก็ได้ หากการออกเสียงลงคะแนน ด้วยบัตรเลือกตั้งและมีค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่า และวิธีการนั้นเป็นการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ⁵⁹

2) กำหนดให้หีบบัตรเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งให้มีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดในการกำหนดเกี่ยวกับหีบบัตรเลือกตั้งต้องกำหนดให้สามารถใช้หีบบัตรเลือกตั้งเดิมได้ด้วยโดยวิธีนั้นสามารถป้องกันการทุจริตในการเลือกตั้งได้ไม่น้อยกว่าและสะดวกกว่าการออกเสียงลงคะแนน⁶⁰

3) กำหนดให้ในวันเลือกตั้งให้เปิดการออกเสียงลงคะแนนตั้งแต่เวลา 08.00 นาฬิกา ถึงเวลา 16.00 นาฬิกา⁶¹

4) กำหนดให้ก่อนเริ่มเปิดให้มีการออกเสียงลงคะแนน ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งนับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดของหน่วยเลือกตั้งนั้น และปิดประกาศจำนวนบัตรเลือกตั้งไว้ในที่เปิดเผย และเมื่อถึงเวลาเปิดการลงคะแนน ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเปิดหีบบัตรเลือกตั้งในที่เปิดเผย แสดงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่ ณ ที่เลือกตั้งนั้นเห็นว่าหีบบัตรเลือกตั้งเป็นหีบเปล่า และให้ปิดหีบบัตรเลือกตั้งตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด แล้วให้ทำการบันทึกการดำเนินการดังกล่าว โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 2 คน ซึ่งอยู่ในที่เลือกตั้งในขณะนั้นลงลายมือชื่อในบันทึกนั้นด้วย เว้นแต่ไม่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้ง มาตรา 87

5) กำหนดให้ในระหว่างเวลาเปิดการออกเสียงลงคะแนน ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งประสงค์จะออกเสียงลงคะแนนนำบัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดของทางราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ ที่มีรูปถ่ายและมีเลขประจำตัวประชาชนของผู้ถือบัตรไปแสดงต่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งแล้วให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมอบบัตรเลือกตั้งให้แก่ผู้นั้น เพื่อไปออกเสียงลงคะแนน และบัตรประจำตัว ประชาชนแม้จะหมดอายุแล้วก็ให้สามารถใช้ในการแสดงตนได้ ซึ่งขั้นตอนและวิธีการตรวจสอบการแสดงตน ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด⁶²

⁵⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 84.

⁶⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 85.

⁶¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 86.

⁶² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 88.

6) กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งใด ให้ออกเสียงลงคะแนนได้ ณ ที่เลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งนั้น และให้มีสิทธิลงคะแนนได้เพียงแห่งเดียว⁶³

7) กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยเลือกตั้งอื่น ที่อยู่นอกหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเดียวกัน สามารถออกเสียงลงคะแนน ในหน่วยเลือกตั้งที่ตนต้องปฏิบัติหน้าที่ โดยให้ประธานกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งบันทึกการลงคะแนนของผู้นั้นไว้ และแจ้งให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งทราบ ทั้งนี้ ตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด⁶⁴

8) กำหนดให้การออกเสียงลงคะแนน ให้ทำเครื่องหมายกากบาทลงในช่องทำเครื่องหมายของหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในบัตรเลือกตั้ง และในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งประสงค์จะลงคะแนนไม่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใด ให้ทำเครื่องหมายกากบาทลงในช่องทำเครื่องหมาย “ไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด”⁶⁵

9) กำหนดให้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุในการออกเสียงลงคะแนน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายจัดให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการออกเสียงลงคะแนนของบุคคลดังกล่าวไว้เป็นพิเศษ หรือจัดให้มีการช่วยเหลือในการออกเสียงลงคะแนนภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ในการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวต้องให้บุคคลนั้นได้ออกเสียงลงคะแนนด้วยตนเองตามเจตนาของบุคคลนั้น⁶⁶

10) กำหนดให้เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำเครื่องหมายกากบาทลงในบัตรเลือกตั้งแล้วให้พับบัตรเลือกตั้งเพื่อมิให้ผู้อื่นทราบว่าลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดหรือลงคะแนนไม่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดแล้วให้นำบัตรเลือกตั้งนั้นใส่ลงในหีบบัตรเลือกตั้งด้วยตนเองต่อหน้ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง⁶⁷

11) กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งหรือ ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งนั้น พยายามออกเสียงลงคะแนนหรือออกเสียงลงคะแนน

⁶³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 89.

⁶⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 90.

⁶⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 91.

⁶⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 92.

⁶⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 93.

โดยแสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือหลักฐานอื่นที่มีได้มีไว้สำหรับตนหรือที่ปลอมแปลงขึ้นต่อ
กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเพื่อออกเสียงลงคะแนน⁶⁸

12) กำหนดห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดใช้บัตรอื่นที่มีใช้บัตรเลือกตั้งที่
ได้รับจากเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งซึ่งมีอำนาจเพื่อออกเสียงลงคะแนน และห้ามมิให้ผู้มีสิทธิ
เลือกตั้งผู้ใดนำบัตรเลือกตั้งออกไปจากที่เลือกตั้ง⁶⁹

13) กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดจงใจทำเครื่องหมายเพื่อเป็นที่สังเกตโดยวิธีใดไว้ที่
บัตรเลือกตั้ง⁷⁰

14) กำหนดห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ใดถ่ายภาพ
บัตรเลือกตั้ง⁷¹

15) กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดนำบัตรเลือกตั้งใส่ในหีบบัตรเลือกตั้งโดยไม่มี
อำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำการใดในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อแสดงว่ามีผู้มา
แสดงตนเพื่อออกเสียงลงคะแนนโดยผิดไปจากความจริง หรือกระทำการใดอันเป็นเหตุให้มีบัตร
เลือกตั้งเพิ่มขึ้นจากความจริง⁷²

16) กำหนดห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนำบัตรเลือกตั้งที่ออกเสียงลงคะแนน
แล้ว แสดงต่อผู้อื่น เพื่อให้ผู้อื่นทราบว่าได้ลงคะแนนเลือกหรือลงคะแนนไม่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใด⁷³

17) กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใดโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วย
กฎหมาย เพื่อมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถใช้สิทธิได้ หรือขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวมิให้ผู้มีสิทธิ
เลือกตั้งไป ณ ที่เลือกตั้ง หรือมิให้ไปถึง ณ ที่ดังกล่าวภายในกำหนดเวลาที่จะออกเสียงลงคะแนนได้⁷⁴

18) กำหนดห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน
ทรัพย์สิน หรือ ประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อลงคะแนนหรืองดเว้นไม่ลงคะแนน⁷⁵

19) กำหนดให้ในกรณีที่การออกเสียงลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งแห่งใด
ไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอย่างอื่น ถ้า
เหตุดังกล่าวเกิดขึ้น ก่อนวันเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนดที่

⁶⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 94.

⁶⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 95.

⁷⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 96.

⁷¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 97.

⁷² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 98.

⁷³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 99.

⁷⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 100.

⁷⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 101.

เลือกตั้งใหม่ที่มีสิทธิเลือกตั้ง สามารถไปลงคะแนนเลือกตั้งได้โดยสะดวก แต่ถ้าไม่อาจกำหนดที่เลือกตั้งใหม่ได้ ให้ประกาศงดลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น แล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเร็ว แต่ถ้าเหตุดังกล่าวเกิดขึ้น ในวันเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศ งดลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งนั้นแล้ว รายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเร็ว และเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับรายงานดังกล่าวข้างต้นแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาและกำหนดวันลงคะแนนใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้นหรือมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเพื่อประโยชน์แห่งความสุจริตและเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งโดยเร็ว⁷⁶

20) กำหนดให้เมื่อถึงกำหนดเวลาปิดการออกเสียงลงคะแนนแล้ว ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศปิดการออกเสียงลงคะแนน และงดจ่ายบัตรเลือกตั้งแล้ว ให้ทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้งที่เหลืออยู่ให้เป็นบัตรเลือกตั้งที่ใช้ลงคะแนนไม่ได้ แต่ในกรณีที่ยังมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งประสงค์จะออกเสียงลงคะแนนได้มาปรากฏตัวอยู่ในที่เลือกตั้งเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วก่อนเวลาปิดการออกเสียงลงคะแนน แต่ยังไม่ได้แสดงตนหรือรับบัตรเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งอนุญาตให้บุคคลเหล่านั้นแสดงตนและมอบบัตรเลือกตั้งเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งได้ และเมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งปิดช่องใส่บัตรเลือกตั้งของหีบบัตรเลือกตั้ง และจัดทำรายการเกี่ยวกับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมด จำนวนผู้มาแสดงตนและรับบัตรเลือกตั้ง และจำนวนบัตรเลือกตั้ง ที่เหลือ แล้วประกาศให้ประชาชนที่อยู่ ณ ที่เลือกตั้งได้ทราบ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ การเลือกตั้งกำหนด⁷⁷

21) กำหนดให้ตั้งแต่เวลาที่ได้เปิดและปิดหีบบัตรเลือกตั้งที่ตั้งไว้เพื่อการออกเสียงลงคะแนน หรือภายหลังที่ได้ปิดหีบบัตรเลือกตั้งนั้นเพื่อรักษาไว้เมื่อการเลือกตั้งได้เสร็จสิ้นแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใด เปิดทำลาย ทำให้เสียหาย ทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพ หรือทำให้ไร้ประโยชน์ หรือนำไปซึ่งหีบบัตรเลือกตั้ง หรือบัตรเลือกตั้ง หรือเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งได้จัดทำโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย⁷⁸

⁷⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 102.

⁷⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 103.

⁷⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 104.

4. การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง คือ การกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งจริงหรือที่มักจะเรียกว่าการเลือกตั้งล่วงหน้า สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 รายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1) กำหนดให้การจัดให้มีการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง นอกจากที่บัญญัติไว้ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้⁷⁹

2) กำหนดให้ผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งติดต่อกันเป็นเวลาน้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง ให้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านติดต่อกันครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน หากบุคคลดังกล่าวประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง นอกเขตเลือกตั้ง ให้ยื่นขอลงทะเบียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งภายในระยะเวลา ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด และให้นำความในมาตรา 107 วรรคสองและวรรคสี่ มาใช้บังคับด้วย โดยอนุโลม⁸⁰

3) กำหนดให้ในการเลือกตั้งทั่วไป ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือนอกเขตเลือกตั้งแล้วแต่กรณีให้ยื่นขอลงทะเบียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดการยื่นขอลงทะเบียน ถ้าเป็นการขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งให้ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง ถ้าเป็นการขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง จะยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งหรือที่ตนประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก็ได้ หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดให้ลงทะเบียนผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้⁸¹

⁷⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 105.

⁸⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 106.

⁸¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 107.

4) กำหนดให้บุคคลผู้ลงทะเบียนตามมาตรา 107 และได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้ว แต่มิได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งใหม่ ให้ถือว่าการลงทะเบียนนั้นเป็นการแจ้งเหตุอันสมควรและไม่ถูกจำกัดสิทธิตามมาตรา 35⁸²

5) กำหนดให้ในการเลือกตั้งทั่วไปอันมิใช่เป็นการเลือกตั้งใหม่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรจะขอลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งเฉพาะในครั้งนั้น ณ ประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่ก็ได้ และเมื่อได้ลงทะเบียนแล้ว ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 110 และมาตรา 111 โดยให้นำความในมาตรา 107 วรรคสี่ และมาตรา 108 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลมเว้นแต่ในส่วนที่เกี่ยวกับวันที่กำหนดให้มาใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดให้แตกต่างกันในแต่ละประเทศตามที่เห็นสมควรก็ได้⁸³

6) กำหนดให้ในกรณีที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้ง ในประเทศใด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายจัดให้มีการออกเสียงลงคะแนนในประเทศนั้น โดยอาจจัดให้มีสถานที่ลงคะแนน หรือให้มีการออกเสียงลงคะแนนทางไปรษณีย์หรือโดยวิธีอื่นใดที่มิใช่เป็นการจัดให้มีสถานที่ออกเสียงลงคะแนนก็ได้ ทั้งนี้ ให้พิจารณาตามความเหมาะสมของประเทศนั้น และให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด⁸⁴

7) กำหนดให้เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งขอใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 109 แล้ว ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นหมดสิทธิออกเสียงลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งนั้น⁸⁵

8) กำหนดให้ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 3 วัน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปถึงจำนวนผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรแยกตามประเทศ⁸⁶

9) กำหนดให้ในการออกเสียงลงคะแนนตามส่วนนี้ เมื่อได้ดำเนินการลงคะแนนเสร็จสิ้นแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจจัดให้มีการดำเนินการล่วงหน้าเพื่อนำบัตรเลือกตั้งมานับรวมในวันเลือกตั้งได้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นเฉพาะท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดเป็นอย่างอื่นก็ได้ ซึ่งในการออกเสียงลงคะแนนนอกราชอาณาจักร คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยความเห็นชอบของกระทรวงการต่างประเทศจะกำหนดให้มีการนับคะแนนนอกราชอาณาจักรก็ได้ หากจะเป็นการ

⁸² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 108.

⁸³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 109.

⁸⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 110.

⁸⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 111.

⁸⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 112.

สะดวก รวดเร็ว และ มีค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่าการดำเนินการจัดให้มีการออกเสียงลงคะแนนล่วงหน้า ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด⁸⁷

10) กำหนดให้ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการออกเสียงลงคะแนน ก่อนวันเลือกตั้งหรือการออกเสียงลงคะแนนนอกราชอาณาจักรที่ใด มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือมีการส่งบัตรเลือกตั้งมาถึงสถานที่นับคะแนนของเขตเลือกตั้งใดหลังจากเริ่มนับคะแนนแล้ว หรือหีบห่อที่ส่งบัตรเลือกตั้งมีลักษณะถูกเปิดมาก่อน โดยมีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าเกิดจากการกระทำที่ไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือมีบัตรเลือกตั้งจากที่ใดสูญหายไปให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งมิให้นับคะแนนนั้นโดยให้ถือว่าเป็นบัตรเสีย⁸⁸

11) กำหนดให้กรณีมีเหตุจำเป็นเฉพาะพื้นที่ตามมาตรา 47 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศกำหนดวันลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งตามมาตรา 106 มาตรา 107 และ มาตรา 110 เฉพาะในเขตเลือกตั้งนั้นใหม่ ในกรณีการเลือกตั้งตามมาตรา 110 คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมอบหมายให้บุคคลใดมีอำนาจประกาศกำหนดวันลงคะแนนเลือกตั้งใหม่แทนก็ได้⁸⁹

5. ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566

นอกจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 แล้ว ยังมีกฎหมายฉบับอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง คือ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566⁹⁰ ที่เกี่ยวข้องคือ หมวด 8 การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ซึ่งจะลงรายละเอียดในหลักการปฏิบัติ ขั้นตอน อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ข้างต้น กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีสิทธิในการเลือกตั้งล่วงหน้า ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

⁸⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 113.

⁸⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 114.

⁸⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. มาตรา 115.

⁹⁰ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140/ตอนที่ 10ก/15 กุมภาพันธ์ 2566.

5.1 การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง

ให้คณะกรรมการ⁹¹ ประกาศกำหนดวันออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งเป็นวันเดียวกันทุกแห่งไม่เกินหนึ่งวัน และระยะเวลาการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้งโดยวันสุดท้ายของการลงทะเบียนต้องก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

การลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งให้ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อนายทะเบียนอำเภอ หรือนายทะเบียนท้องถิ่น ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1) ยื่นคำขอเป็นรายบุคคล ตามแบบ ส.ส. 1/14 หรือ ส.ส. 1/15 แล้วแต่กรณี หรือทำเป็นหนังสือซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการชื่อตัว ชื่อสกุล เลขประจำตัวประชาชน ที่อยู่ตามหลักฐานทะเบียนบ้าน สถานที่และเขตเลือกตั้งที่จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งโดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจยื่นคำขอด้วยตนเองหรือทำหนังสือมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่นดำเนินการแทน

2) ยื่นคำขอเป็นคณะบุคคล ตามแบบ ส.ส. 1/14 หรือ ส.ส. 1/15 แล้วแต่กรณี โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเป็นผู้ดำเนินการแทนได้

3) การยื่นคำขอตาม 1) และ 2) อาจส่งทางไปรษณีย์ก็ได้ โดยให้ถือวันประทับตราไปรษณีย์เป็นสำคัญ

4) ยื่นคำขอทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่คณะกรรมการหรือผู้ที่คณะกรรมการมอบหมายได้จัดทำขึ้นสำหรับการแจ้งความประสงค์ลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง⁹²

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งตามข้อ 25⁹³ หรือข้อ 34 หรือให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ภายหลังจากสิ้นสุดระยะเวลา การลงทะเบียนตามข้อ 188 หากประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือนอกเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการลงทะเบียนขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยยื่นคำขอต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น ดังนี้

1) กรณีขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ให้ยื่นคำขอตามแบบ ส.ส. 1/14 ด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่นเป็นผู้ดำเนินการแทน หรือยื่นคำขอเป็น คณะบุคคลพร้อมแนบสำเนาคำสั่งแต่งตั้งและสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนา

⁹¹ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

⁹² ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. ข้อ 188.

⁹³ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. ข้อ 25.

บัตรที่มีรูปถ่ายซึ่งทางราชการออกให้และมีเลขประจำตัวประชาชน โดยให้รับรองสำเนาเอกสารดังกล่าวด้วย นำไปยื่นต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นที่รับผิดชอบหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง เมื่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นได้รับคำขอลงทะเบียนแล้ว ให้บันทึกคำว่า “ใช้สิทธิก่อนวันเลือกตั้งในเขต” หรือ “ก่อนในเขต” ในช่องหมายเหตุในรายการของผู้นั้นในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ส.ส. 1/3) พร้อมทั้งออกแบบตอบรับให้แก่ผู้ลงทะเบียน

2) กรณีขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ให้ยื่นคำขอตามแบบ ส.ส. 1/15 ด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่นเป็นผู้ดำเนินการแทน หรือยื่นคำขอเป็นคณะบุคคลพร้อมแนบสำเนาคำสั่งแต่งตั้งและสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรที่มีรูปถ่ายซึ่งทางราชการออกให้และมีเลขประจำตัวประชาชน โดยให้รับรองสำเนาเอกสารดังกล่าวด้วย นำไปยื่นต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งหรือเลือกตั้งกลางที่ประสงค์จะขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง

กรณีขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งตาม 2) ที่ได้ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง เมื่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นได้รับคำขอลงทะเบียนแล้ว ให้บันทึกคำว่า “ใช้สิทธิที่เขตเลือกตั้งที่ .. จังหวัด หรือ “ก่อนนอกเขต” พร้อมทั้งออกแบบตอบรับให้แก่ผู้ลงทะเบียน และให้แจ้งไปยังประธานกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือผู้ที่ประธานกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมอบหมายเพื่อดำเนินการเพิ่มชื่อผู้ลงทะเบียนในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง (ส.ส. 1/4) ภายในสามวันนับแต่วันที่รับคำขอลงทะเบียน

กรณีขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งตาม 2) ที่ได้ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นที่รับผิดชอบที่เลือกตั้งกลางที่ตนประสงค์จะขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ให้แจ้งไปยังประธานกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือผู้ที่ประธานกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมอบหมายเพื่อดำเนินการเพิ่มชื่อผู้ลงทะเบียนในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง (ส.ส. 1/4) พร้อมทั้งออกแบบตอบรับให้แก่ผู้ลงทะเบียน และให้แจ้งไปยังนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในหน่วยเลือกตั้งที่ผู้นั้นมีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อดำเนินการบันทึกคำว่า “ใช้สิทธิที่เขตเลือกตั้งที่จังหวัด หรือ “ก่อนนอกเขต” ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ส.ส. 1/3) ภายในสามวันนับแต่วันที่รับคำขอลงทะเบียน⁹⁴

⁹⁴ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. ข้อ 189.

วิธีการยื่นคำขอลงทะเบียนทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตตามข้อ 188 (4) ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งดำเนินการยื่นคำขอลงทะเบียนด้วยตนเองทางเว็บไซต์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนดหรือทางดิจิทัลผ่านแอปพลิเคชันของกรมการปกครอง (D.DOPA)

การยื่นคำขอทางเว็บไซต์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนดให้ดำเนินการ ดังนี้⁹⁵

1) เข้าสู่ระบบ บันทึกเลขประจำตัวประชาชน ชื่อตัว ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด หมายเลขหลังบัตรประจำตัวประชาชน เลขประจำบ้าน (11 หลัก) และสถานที่ที่ประสงค์ไปใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง เมื่อกรอกข้อมูลดังกล่าวถูกต้องครบถ้วนแล้วให้เลือกรายการลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง

2) เมื่อเลือกลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งเรียบร้อยแล้ว ให้ตรวจสอบข้อมูลที่ปรากฏว่าถูกต้องหรือไม่ กรณีผู้ที่เคยลงทะเบียนแล้ว ถ้ามีความประสงค์จะขอเปลี่ยนแปลงสถานที่ลงคะแนน ให้ระบุสถานที่ที่ประสงค์จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือถ้าประสงค์จะขอยกเลิกการลงทะเบียนให้เลือกรายการ ขอยกเลิกการลงทะเบียนแล้วจึงเลือกบันทึกข้อมูล

3) เข้าสู่หน้าการยืนยันการบันทึกข้อมูล ให้ตรวจสอบว่าข้อมูลที่ปรากฏอยู่นั้นถูกต้องหรือไม่ หากถูกต้องครบถ้วนแล้ว ให้เลือกรายการยืนยันการบันทึกข้อมูล หรือถ้าประสงค์จะกลับไปแก้ไขข้อมูล ให้เลือกรายการกลับไปแก้ไขข้อมูล

4) เมื่อผู้ยื่นคำขอยืนยันการลงทะเบียนเสร็จสมบูรณ์แล้ว ระบบจะแสดงแบบตอบรับเป็น หลักฐานประกอบการลงทะเบียนเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานประกอบการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนนอกเขตเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ลงทะเบียนขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งและนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นตอบรับการลงทะเบียนแล้ว ให้หมดสิทธิออกเสียงลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิอยู่เดิม เว้นแต่ได้ยื่นคำขอลงทะเบียนยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ โดยการลงทะเบียนยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงให้ทำได้ครั้งเดียว และต้องดำเนินการก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามสิบวัน เมื่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นตอบรับการลงทะเบียนหรือแจ้งการยกเลิกหรือ เปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้บันทึกลงในฐานข้อมูลบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของสำนักทะเบียนกลาง แล้วแจ้งให้ผู้ลงทะเบียนนั้นทราบภายในสามวัน⁹⁶

⁹⁵ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. ข้อ 190.

⁹⁶ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. ข้อ 191.

5.2 การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งหากประสงค์จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งให้ยื่นคำขอตามข้อ 192

เมื่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการได้รับคำขอลงทะเบียนตามข้อ 192 วรรคสอง แล้ว ให้ตรวจสอบว่าผู้ยื่นคำขอนั้นเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือไม่ หากเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ดำเนินการ ดังนี้

1) ถ้าเห็นว่าผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ให้แจ้งผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนทราบสถานที่ออกเสียงลงคะแนนในเขตเลือกตั้ง ตามแบบ ส.ส. 1/14 และให้บันทึกคำว่า “ใช้สิทธิก่อนวันเลือกตั้งในเขต” หรือ “ก่อนในเขต” ในช่องหมายเหตุในรายการของผู้นั้นในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ส.ส. 1/3) และเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการลงทะเบียน ให้บันทึกจำนวนผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งไว้บนปกหน้าของบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าว

2) หากเห็นว่าไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ให้แจ้งผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนทราบ ตามแบบ ส.ส. 1/14

ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับแก่บุคคลที่มีหลักฐานแสดงว่าในวันเลือกตั้งตนมีหน้าที่จะต้องไปปฏิบัติหน้าที่ ณ ที่อื่นใดนอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งจนไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งได้ด้วยโดยอนุโลม

ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งตามข้อ 192 ที่ประสงค์จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ให้ไปแสดงตนและขอออกเสียงลงคะแนน ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งตามวัน เวลาที่ระบุไว้ ตามแบบ ส.ส. 1/14 ผู้ใดแสดงตนว่าเป็นผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง แต่กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลาง ในเขตเลือกตั้งไม่พบการหมายเหตุในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ส.ส. 1/3) ให้แจ้งแก่ผู้นั้นว่า “ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน” แต่ถ้าผู้นั้นยืนยันที่จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนโดยอ้างว่าได้ยื่นหลักฐานการลงทะเบียนและนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นได้ตอบรับการลงทะเบียนตามข้อ 189 หรือข้อ 192 แล้ว ให้กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานและให้คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งดำเนินการตามข้อ 159 โดยอนุโลม

5.3 การออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใดมีถิ่นที่อยู่ซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง หากประสงค์จะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ให้ยื่นคำขอตามข้อ 188 เพื่อขอใช้สิทธิออก

เสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านติดต่อกันครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน⁹⁷

เมื่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นได้รับคำขอลงทะเบียนตามข้อ 188 แล้วให้ตรวจสอบว่าผู้ยื่นคำขอนั้นเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ หากเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ดำเนินการ ดังนี้

1) ถ้าเห็นว่ามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ให้แจ้งผู้อำนวยการทะเบียนกลางหรือผู้ที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางมอบหมาย เพื่อให้หมายเหตุในช่องหมายเหตุของบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ส.ส. 1/3) ว่า “ใช้สิทธิที่เขตเลือกตั้งที่จังหวัด “ก่อนนอกเขต” และปรับปรุงฐานข้อมูลในการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

2) หากเห็นว่าไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ให้แจ้งผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนทราบภายในสามวัน ตามแบบ ส.ส. 1/15

เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้แจ้งความประสงค์และปรากฏชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งตามข้อ 199 มาแสดงตนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้งผู้ทำหน้าที่ตรวจบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งตรวจสอบชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง (ส.ส. 1/4) และบัตรที่ใช้แสดงตนแล้วให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งไว้เป็นหลักฐาน (ส.ส. 1/4) แล้วให้ลงรายการเกี่ยวกับจังหวัด เขตเลือกตั้ง และรหัสเขตเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงบนของใส่บัตรเลือกตั้ง (ส.ส. 5/2) ก่อนส่ง มอบหลักฐานแสดงตนและของใส่บัตรเลือกตั้งให้กรรมการผู้ทำหน้าที่มอบบัตรเลือกตั้ง และให้นำความในข้อ 152 วรรคสาม มาใช้กับกรณีผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงลายมือชื่อไม่ได้ โดยอนุโลม⁹⁸

ผู้ใดแสดงตนว่าเป็นผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง แต่กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้งไม่พบข้อมูลในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกเขตเลือกตั้ง (ส.ส. 1/4) ให้แจ้งแก่ผู้นั้นว่า “ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน” แต่ถ้าผู้นั้นยืนยันว่าตนมีสิทธิที่จะออกเสียงลงคะแนนโดยอ้างว่าได้ยื่นหลักฐานการลงทะเบียนและนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นได้ตอบรับการลงทะเบียนตามข้อ 189 หรือข้อ 198 แล้ว ให้คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง ตรวจสอบหลักฐานการตอบรับการลงทะเบียนหรือหลักฐาน การลงทะเบียนดังกล่าว และวินิจฉัยชี้ขาดว่าจะให้ผู้นั้นออกเสียงลงคะแนนหรือไม่ ถ้าคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้งวินิจฉัยว่าเป็นผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง นอกเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการเพิ่มชื่อผู้นั้นลงในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง (ส.ส. 1/4)

⁹⁷ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. ข้อ 197.

⁹⁸ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. ข้อ 200.

ชุดที่ใช้ตรวจสอบและหมายเหตุการออกเสียงลงคะแนน และเขียนชื่อจังหวัด เขตเลือกตั้ง และรหัสเขตเลือกตั้งลงบนซองใส่บัตรเลือกตั้ง (ส.ส. 5/2) แล้วมอบบัตรเลือกตั้งพร้อมซองใส่บัตรเลือกตั้งและหลักฐานการแสดงตนให้แก่ผู้นั้นเพื่อไปออกเสียงลงคะแนน พร้อมทั้งบันทึกลงในรายงานเหตุการณ์ประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง (ส.ส. 5/6) ในกรณีที่คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้งวินิจฉัยว่าเป็นผู้ไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางบันทึกคำวินิจฉัยลงในรายงานเหตุการณ์ประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง (ส.ส. 5/6) พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้นั้นทราบถึงสาเหตุที่ไม่สามารถออกเสียงลงคะแนนได้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งรายงานการเพิ่มชื่อไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเพื่อให้แจ้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ผู้นั้นมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อทราบ และหมายเหตุสถานที่ที่ผู้นั้นไปใช้สิทธิเลือกตั้งในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ส.ส. 1/3)⁹⁹

6. กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับระบบเลือกตั้งและการลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง

เมื่อศึกษาถึงบทบัญญัติกฎหมายที่นำมาใช้บังคับเกี่ยวกับเรื่องการลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง พบว่านอกจากประเทศไทยที่กำหนดเรื่องดังกล่าวแล้ว ในต่างประเทศก็มีเรื่องการลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง โดยผู้ศึกษาขอหยิบยกตัวอย่างและอธิบายบทบัญญัติกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์และเครือรัฐออสเตรเลีย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ในทัศนะของโรเบิร์ต ดาห์ล (Robert Dah) ประชาธิปไตยเป็นปรากฏการณ์ของศตวรรษที่ 20 และตามการวินิจฉัยของโกราน เทอร์บอน (Goran Therborn) ประเทศนิวซีแลนด์และเครือรัฐออสเตรเลียเป็นสองประเทศแรกที่ได้สถาปนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยขึ้นบนโลกนี้อย่างแท้จริงก่อนศตวรรษที่ 20 เล็กน้อย หรือในทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 20 กล่าวคือ ประเทศนิวซีแลนด์ได้ให้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งแก่ประชาชนทั้งชายและหญิงโดยทั่วไป รวมทั้งคนพื้นเมืองเผ่าเมารี ตั้งแต่ปี ค.ศ.1893 ในการเลือกผู้แทนราษฎรเพื่อจัดตั้งรัฐสภาและรัฐบาล เพียงแต่ไม่ให้สิทธิแก่หญิงที่จะสมัครระบบเลือกตั้งจนกระทั่งปี ค.ศ.1919 ส่วนประเทศออสเตรเลียให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนหญิงและชายเป็นการทั่วไปเมื่อปี ค.ศ.1902 แต่ไม่ให้สิทธิแก่ชนพื้นเมืองเจ้าของประเทศเดิมในการออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป ระดับประเทศจนกระทั่งปี ค.ศ.1962¹⁰⁰

⁹⁹ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยวิธีการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. ข้อ 203.

¹⁰⁰ Arend Lijphart, Patterns of Democracy (New Haven: Yale University, 1999), p. 49 อ้างถึงใน นิยมรัฐมฤต. *ระบอบประชาธิปไตยเปรียบเทียบ*. หน้า 1. ค้นคืนวันที่ 22 มิถุนายน 2567. จาก <https://www.kpi-lib.com/elib/cgi-bin/opacexe.exe?op=mmww&db=Main&sid=&skin=s&usid=&mmid=10215&bid=9046&lang=1>.

7. ประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์เป็นประเทศที่ดำเนินรอยตามสหราชอาณาจักรทั้งการไม่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรรูปแบบรัฐบาลในระบบรัฐสภา (Westminster model)¹⁰¹ และระบบเลือกตั้งแบบหนึ่งเขตหนึ่งคนเสียงข้างมากธรรมดาที่ใช้ตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกใน ค.ศ.1852 เป็นต้นมา ไม่มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นอย่างเป็นทางการ ข้อบังคับ หรือระเบียบต่าง ๆ มิได้ปรากฏอยู่ในเอกสารฉบับใดฉบับหนึ่ง แต่เป็นการบันทึกไว้ในที่ต่าง ๆ กัน หรือประกอบขึ้นจากจารีตประเพณี เอกสารและกฎหมายสำคัญหลายฉบับ ได้แก่ สนธิสัญญาไวทังกิ (Treaty of Waitangi) พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1986 (Constitution Act 1986) พระราชบัญญัติแห่งสิทธิ ค.ศ. 1990 (Bill of Right Act 1990) พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ.1993 (Electoral Act 1993) ระเบียบข้อบังคับการประชุมคณะรัฐมนตรี (The Cabinet Manual 2008) และระเบียบข้อบังคับการประชุมรัฐสภา (Standing Order of the House of Representatives) เป็นต้น¹⁰²

7.1 ลักษณะสภาผู้แทนราษฎรของประเทศนิวซีแลนด์

ระบบรัฐสภาตามพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1986 (Constitution Act 1986) ได้แก่ ผู้สำเร็จราชการแทน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives)¹⁰³ รัฐสภาเดี่ยวของประเทศนิวซีแลนด์มีสมาชิกสภาจำนวน 120 คน แบ่งเป็นสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งระบบเขตเลือกตั้ง 70 คน และระบบสัดส่วนบัญชีรายชื่อแบบปิด 50 คน โดยมีเกณฑ์ขั้นต่ำ (threshold) ร้อยละ 5 หรือได้รับเลือกตั้งในระบบเขตอย่างน้อย 1 ที่นั่ง ใช้วิธีการจัดสรรที่นั่งแบบแซงต์ ลากู (Sainte-Laguë)¹⁰⁴ เนื่องจากบางพรรคการเมืองมีผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งในระบบเขตมากกว่าจำนวนที่พึงมีตามสัดส่วนคะแนนระบบบัญชีรายชื่อที่เรียกว่า “ที่นั่งส่วนเกิน” (overhang seats) จึงอาจทำให้มีสมาชิกรัฐสภาเกิน 120 คนได้ ผู้สมัครสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ทั้งในระบบ

¹⁰¹ Arend Lijphart, Democracies : Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries, op.cit. อ้างใน สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์.2561. ระบบเลือกตั้งเปรียบเทียบ. หน้า 187. กรุงเทพฯ.สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด.

¹⁰² ปุริวิญญ์ วัฒนสุข. การปฏิรูประบบเลือกตั้งกับการเปลี่ยนแปลงระบบพรรคการเมืองและการเป็นตัวแทนในรัฐสภา: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างไทยกับนิวซีแลนด์. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2557. หน้า 76.

¹⁰³ Constitution Act 1986. Sec.14 . Retrieved June 22, 2024 from <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1986/0114/latest/DLM94204.html#DLM94237>.

¹⁰⁴ Electoral Act 1993. Retrieved June 22, 2024 from <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1993/0087/latest/DLM307519.html>.

เขตและระบบสัดส่วน ผู้ประสงค์จะออกเสียงเลือกตั้งต้องแจ้งความจำนงลงทะเบียนเลือกตั้งก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศนิวซีแลนด์

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (General Election) ของประเทศนิวซีแลนด์ จัดขึ้นทุก ๆ สามปี โดยใช้ระบบการเลือกตั้งแบบผสมสัดส่วน (Mixed Member Proportional หรือ MMP) ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการเลือกตั้งแบบเขตและการเลือกตั้งแบบสัดส่วน เพื่อให้ได้สมาชิกรัฐสภาที่มีความสอดคล้องกับสัดส่วนคะแนนเสียงของแต่ละพรรคการเมืองอย่างยุติธรรม

7.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของประเทศนิวซีแลนด์

กฎหมายการเลือกตั้งของประเทศนิวซีแลนด์ครอบคลุมหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้ง ตั้งแต่การลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การจัดการการเลือกตั้ง การเงินในช่วงหาเสียง และการกำหนดโทษสำหรับการกระทำผิดในการเลือกตั้ง หลักเกณฑ์และกฎหมายสำคัญมีดังนี้

1) พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1986 (Constitution Act 1986)¹⁰⁵ ของประเทศนิวซีแลนด์มีทั้งหมด 4 หมวด โดยแต่ละหมวดมีเนื้อหาที่ครอบคลุมเกี่ยวกับโครงสร้างและการทำงานของรัฐบาลรวมถึงการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ

2) พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ. 1993 (Electoral Act 1993)¹⁰⁶ เป็นกฎหมายสำคัญที่ควบคุมกระบวนการเลือกตั้งในประเทศนิวซีแลนด์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปอย่างยุติธรรมและโปร่งใส กฎหมายนี้ครอบคลุมหลายด้านรวมถึงการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง การจัดการการเลือกตั้ง การเงินในการรณรงค์หาเสียง และการกำหนดโทษสำหรับการกระทำผิดในการเลือกตั้ง มีทั้งหมด 15 หมวด

3) ระเบียบข้อบังคับการเลือกตั้ง ค.ศ. 1996 (Electoral Regulations 1996)¹⁰⁷ ของประเทศนิวซีแลนด์เป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งและวิธีการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทั่วไป กฎหมายนี้ครอบคลุมหลายด้านเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างราบรื่นและยุติธรรม

7.3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

¹⁰⁵ Constitution Act 1986. Retrieved June 23, 2024 from https://www.legislation.govt.nz/act/public/1986/0114/latest/DLM94204.html?search=ts_act%40bill%40regulation%40deemedreg_Constitution+Act+1986+_resel_25_a&p=1.

¹⁰⁶ Electoral Act 1993. Retrieved June 23, 2024 from https://www.legislation.govt.nz/act/public/1993/0087/latest/DLM307519.html?search=ts_act%40bill%40regulation%40deemedreg_Electoral+Act+1993+_resel_25_a&p=1.

¹⁰⁷ Electoral Regulations 1996. Retrieved June 23, 2024 from https://www.legislation.govt.nz/regulation/public/1996/0093/latest/DLM209678.html?search=ts_act%40bill%40regulation%40deemedreg_Electoral+Regulations+1996+_resel_25_a&p=1.

มาตรา 10 อนุ 4 แห่งพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1986 ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) เป็นหนึ่งในสมาชิกของรัฐสภา (Members of Parliament)¹⁰⁸ มีจำนวน 120 คน¹⁰⁹ โดยมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 3 ปี¹¹⁰

7.3.1 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สามารถสรุปได้ดังนี้

การเลือกตั้งในประเทศนิวซีแลนด์ไม่ได้กำหนดเป็นหน้าที่ แต่กำหนดไว้เป็นสิทธิ หากต้องการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกฎหมายกำหนดว่าต้องมีชื่ออยู่ในรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น จึงต้องมีการลงทะเบียนเพื่อมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ. 1993 (Electoral Act 1993)¹¹¹ ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไป ผู้ศึกษาขอสรุปหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) คุณสมบัติพื้นฐาน

1.1) บุคคลต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปี¹¹² ในวันที่เลือกตั้ง อายุจะถูknับถึงวันที่เลือกตั้ง โดยบุคคลที่มีอายุครบ 18 ปีในวันเลือกตั้งจะมีสิทธิลงคะแนนเสียง

1.2) บุคคลต้องเป็นพลเมืองของนิวซีแลนด์ ซึ่งหมายความว่าต้องมีสัญชาตินิวซีแลนด์หรือสถานะเป็นผู้พำนักถาวร กรณีพลเมืองที่มีสัญชาติสองสัญชาติ (dual citizenship) สามารถมีสิทธิลงคะแนนได้ถ้ามีสัญชาตินิวซีแลนด์

¹⁰⁸ Parliament Constitution Act 1986. Sec. 10 (4)

“The House of Representatives shall have as its members those persons who are elected from time to time in accordance with the provisions of the Electoral Act 1993, and who shall be known as members of Parliament”.

¹⁰⁹ Electoral Act 1993. Sec. 191 (7)

“Once the quotient of each successive division is entered on the working sheet, the Electoral Commission must then proceed to ascertain from a comparison of all the figures in the working sheet in form 15 listed under the heading “Quotients of divisions”, the highest 120 quotients or such lower number as is required by subsection (8)”.

¹¹⁰ Parliament Constitution Act 1986. Sec. 17

“(1) The term of Parliament shall, unless Parliament is sooner dissolved, be 3 years from the day fixed for the return of the writs issued for the last preceding general election of members of the House of Representatives, and no longer”.

¹¹¹ Electoral Act 1993. Sec. 60 Who may vote.

¹¹² Electoral rights New Zealand Bill of Rights Act 1990. Sec. 12 (a).

“Every New Zealand citizen who is of or over the age of 18 years — (a) has the right to vote in genuine periodic elections of members of the House of Representatives, which elections shall be by equal suffrage and by secret ballot; and...”

1.3) บุคคลต้องได้อาศัยอยู่ในนิวซีแลนด์อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 12 เดือน¹¹³ ก่อนวันที่เลือกตั้ง การอยู่อาศัยต่อเนื่องหมายความว่าไม่มีการขาดการอยู่อาศัยในนิวซีแลนด์ในช่วงเวลาดังกล่าวเกินกว่าที่กำหนด

2) การลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

2.1) บุคคลต้องลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในทะเบียนที่ถูกต้องตามกฎหมาย การลงทะเบียนสามารถทำได้โดยการกรอกแบบฟอร์มที่กำหนดและยื่นต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (Electoral Commission)

2.2) กำหนดเวลาการลงทะเบียน (Deadline for Enrollment) การลงทะเบียนต้องเสร็จสิ้นก่อนวันที่กำหนดสำหรับการเลือกตั้ง กำหนดเวลาสำหรับการลงทะเบียนจะถูกประกาศล่วงหน้าให้ประชาชนทราบ

3) ข้อยกเว้นและการตัดสิทธิ

3.1) การถูกตัดสินจำคุก (Imprisonment) บุคคลที่ถูกตัดสินจำคุกที่มีระยะเวลามากกว่าหนึ่งในวันที่เลือกตั้งจะถูกตัดสิทธิจากการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้ที่ถูกปล่อยตัวก่อนวันเลือกตั้งและยังไม่ครบระยะเวลาที่ถูกตัดสินจำคุกจะยังคงถูกตัดสิทธิ

3.2) อาการป่วยทางจิต (Mental Incapacity) บุคคลที่ถูกศาลวินิจฉัยว่ามีอาการป่วยทางจิตขั้นรุนแรงและไม่สามารถเข้าใจถึงการเลือกตั้งและผลกระทบที่ตามมา จะถูกตัดสิทธิจากการลงคะแนนเสียง โดยใช้คำวินิจฉัยของศาลเกี่ยวกับอาการป่วยทางจิตเป็นหลักฐานทางการแพทย์ประกอบ

3.3) คำสั่งศาลหรือกฎหมายอื่น ๆ (Court Orders and Other Legal Provisions) บุคคลที่ถูกตัดสิทธิจากการลงคะแนนเสียงตามคำสั่งของศาลหรือกฎหมายอื่น ๆ เช่น การทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง หรือการเป็นบุคคลที่ล้มละลาย

4) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งพิเศษ (Special voters)

มาตรา 61 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ. 1993¹¹⁴ ได้วางหลักเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งพิเศษไว้ซึ่งผู้ศึกษาสามารถสรุปดังนี้

4.1) บุคคลที่มีคุณสมบัติลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเป็นผู้ลงคะแนนเสียงพิเศษได้หากชื่อของบุคคลนั้นไม่ปรากฏอยู่ในรายชื่อหลักหรือรายชื่อเสริมใด ๆ ของเขต หรือถูกลบออกจากรายชื่อดังกล่าวอย่างไม่ถูกต้อง บุคคลที่มีความประสงค์จะไม่อยู่หรือขาดไปจากเขตเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง บุคคลดังกล่าวตั้งใจที่จะอยู่นอกประเทศนิวซีแลนด์

¹¹³ Electoral Act 1993. Sec. 74 Qualification of electors.

¹¹⁴ Electoral Act 1993. Sec. 61 Special voters.

ในวันเลือกตั้ง หรืออยู่นอกประเทศนิวซีแลนด์ในวันเลือกตั้ง เนื่องจากเหตุผลของการเจ็บป่วย ความทุพพลภาพ การตั้งครมภ์ หรือการคลอดบุตร ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนเสียงที่สถานที่เลือกตั้งใด ๆ ในเขตได้ เหตุผลของการคัดค้านทางศาสนา บุคคลดังกล่าวจึงไม่สามารถเข้าร่วมลงคะแนนเสียงได้ในวันของสัปดาห์ที่วันเลือกตั้งตรงกัน ด้วยเหตุผลอื่น

4.2) บุคคลที่ลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งของชาวเมารีและผู้ที่มีคุณสมบัติในการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งใด ๆ ในเขตนั้นอาจลงคะแนนเสียงในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้งพิเศษได้ ไม่เพียงแต่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้เท่านั้น

4.3) บุคคลที่มีชื่อปรากฏในรายชื่อหลักหรือรายชื่อเสริมใด ๆ ของเขตการเลือกตั้ง และผู้ที่มีคุณสมบัติในการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งในเขตนั้นอาจลงคะแนนเสียงเป็นผู้ลงคะแนนเสียงพิเศษได้หากบุคคลนั้นสมัครด้วยตนเองก่อนวันเลือกตั้ง

5) การลงคะแนนเสียงโดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งพิเศษ ได้วางหลักไว้ในมาตรา 172 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ. 1993¹¹⁵ ผู้ศึกษาสามารถสรุปดังนี้

5.1) ผู้ลงคะแนนเสียงพิเศษอาจลงคะแนนเสียงในสถานที่ดังกล่าวได้ไม่ว่าจะอยู่ที่สถานที่เลือกตั้งหรือไม่ และไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกประเทศนิวซีแลนด์ในเวลาดังกล่าว

5.2) อาจกำหนดวิธีการลงคะแนนเสียงที่แตกต่างกันสำหรับผู้ลงคะแนนเสียงพิเศษประเภทต่าง ๆ

5.3) บัตรลงคะแนนสำหรับใช้ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งพิเศษหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งพิเศษประเภทใดประเภทหนึ่งอาจเป็นไปตามแบบที่กำหนดในข้อบังคับ และบัตรลงคะแนนพิเศษจำนวนต่อเนื่องกันของเขตใดเขตหนึ่งอาจอยู่ในชุดที่แตกต่างจากที่ใช้สำหรับบัตรลงคะแนนธรรมดา

7.4 การกำหนดระยะเวลาวันเลือกตั้ง

ประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดวันใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ. 1993 มาตรา 139 (2)¹¹⁶ ซึ่งเป็นหลักการทั่วไปในการกำหนดวันเลือกตั้ง ซึ่งระบุว่าการเลือกตั้งจะต้องเป็นวันเสาร์และจะต้องประกาศไม่น้อยกว่า 20 วัน หลักจากวันประกาศชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง การเปิดสถานที่ลงคะแนนล่วงหน้าจะต้องเป็นไปตามระยะเวลาและวันเวลาที่ระบุโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งนิวซีแลนด์ (Electoral Commission)¹¹⁷ ซึ่งสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสมเพื่อให้ประชาชนสามารถมาใช้สิทธิได้อย่างสะดวก สถานที่ลงคะแนนล่วงหน้าจะต้องเปิด

¹¹⁵ Electoral Act 1993. Sec. 172 Voting by special voters.

¹¹⁶ Electoral Act 1993. Sec. 139 (2) "Polling Day must not be earlier than the 20th day after nomination day".

¹¹⁷ Electoral Act 1993. Sec. 4B Electoral Commission.

ให้บริการในเวลาที่เหมาะสมและอำนวยความสะดวกต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้ง นิวซีแลนด์ (Electoral Commission) จะมีหน้าที่ในการกำหนดสถานที่และเวลาเปิดบริการของ สถานที่ลงคะแนนล่วงหน้า ตามข้อมูลจากเว็บไซต์ Vote.nz¹¹⁸ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง นิวซีแลนด์ (Electoral Commission) ระบุว่า การลงคะแนนล่วงหน้าจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่สองสัปดาห์ ก่อนวันเลือกตั้งหลัก¹¹⁹ จากข้อมูลการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด เมื่อปี 2566¹²⁰ ประเทศนิวซีแลนด์ กำหนดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะเปิดขึ้น เวลา 09.00 ของวันจันทร์ที่ 2 ตุลาคม 2566 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะปิดลง เวลา 19.00 น. ของวันเลือกตั้งซึ่งก็คือวันเสาร์ที่ 14 ตุลาคม 2566 รวม 12 วัน ทั้งนี้ ตามมาตรา 195¹²¹ ประกอบมาตรา 195A¹²² แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ. 1993 ได้ให้อำนาจแก่ผู้ว่าการรัฐ (Governor-General) ในการเลื่อนวันเลือกตั้งหรือวัน ออกไปในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน เช่น สงคราม แผ่นดินไหว ภัยพิบัติใหญ่ หรือเหตุการณ์ฉุกเฉิน อื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถหรือไม่เหมาะสมที่จะจัดการเลือกตั้งในวันที่กำหนดได้ ในกรณีนี้ ผู้ว่าการรัฐ สามารถออกประกาศ (Proclamation) เพื่อกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ ซึ่งวันเลือกตั้งใหม่นั้นต้องเป็น วันที่สามารถจัดการเลือกตั้งได้อย่างเหมาะสมโดยเร็วที่สุดหลังจากวันที่กำหนดเดิม

8. เครือรัฐออสเตรเลีย

เครือรัฐออสเตรเลียมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีรูปแบบรัฐบาล เป็นสหพันธรัฐ และระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ประมุขแห่งรัฐของเครือรัฐออสเตรเลีย คือ สมเด็จพระราชินีแห่งออสเตรเลีย ซึ่งพระองค์ปัจจุบัน คือ สมเด็จพระราชินีนาถอลิซาเบธที่ 2 พระ อีสริยยศในเครือรัฐออสเตรเลียคือ Elizabeth the Second, by the Grace of God Queen of Australia and Her other Realms and Territories, Head of the Commonwealth¹²³

¹¹⁸ Retrieved June 25,2024 from <https://vote.nz>.

¹¹⁹ Electoral Commission.What is a by-election. Electoral Commission New Zealand. Retrieved July 1,2024 from <https://elections.nz/democracy-in-nz/about-elections/what-is-a-by-election/>.

¹²⁰ Electoral Commission. *แนวทางในการลงคะแนนเสียงของคุณในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2023*. Electoral Commission New Zealand. Retrieved July 4,2024. จาก https://vote.nz/assets/ELE0421-Guide-to-Voting-A4_v3-Thai.pdf.

¹²¹ Electoral Act 1993. Sec. 195 Meaning of unforeseen or unavoidable disruption.

¹²² Electoral Act 1993. Sec. 195A Adjournment of poll on polling day.

¹²³ คณะกรรมการข้าราชการฝ่ายรัฐสภา, *รายงานการศึกษาคุณงานต่างประเทศของคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายรัฐสภา ณ ประเทศออสเตรเลีย*.2551. หน้า 60.

ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (แม่แบบ – Governor – general) เป็นผู้แทนพระองค์ในเครือรัฐออสเตรเลียของพระประมุขซึ่งประทับอยู่ในสหราชอาณาจักร รัฐธรรมนูญของเครือรัฐออสเตรเลียนระบุว่า "อำนาจบริหารเป็นของสมเด็จพระราชินี และทรงใช้อำนาจนั้นผ่านผู้สำเร็จราชการในฐานะผู้แทนพระองค์ของสมเด็จพระราชินี" อำนาจของผู้สำเร็จราชการนั้น รวมถึงการแต่งตั้งรัฐมนตรีและผู้พิพากษา การยุบสภา และการลงนามบังคับใช้กฎหมาย ผู้สำเร็จราชการแห่งเครือรัฐออสเตรเลียนปัจจุบันคือ พลเอก เดวิด เฮอร์ลีย์ ในทางธรรมเนียมปฏิบัตินั้น ผู้สำเร็จราชการจะใช้อำนาจตามคำแนะนำของรัฐมนตรี สภาบริหารสหพันธรัฐ (Federal Executive Council) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ผู้สำเร็จราชการ โดยมีผู้สำเร็จราชการเป็นประธานการประชุมและรัฐมนตรีทุกคนมีสมาชิกภาพตลอดชีพแต่ในทางปฏิบัติจะเรียกประชุมเฉพาะรัฐมนตรีคณะปัจจุบัน รัฐบาลจะมาจากพรรคที่ได้เสียงข้างมากในสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร¹²⁴

ในระบบสหพันธรัฐของเครือรัฐออสเตรเลียน (Commonwealth of Australia) เป็นประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ ประกอบด้วย 6 รัฐ คือ New South Wales, Victoria, Queensland, South Australia, Western Australia และ Tasmania กับอีก 3 เขตการปกครองตนเอง ที่อยู่บนเกาะออสเตรเลีย คือ Northern Australia, The Australian Capital Territory และ The Jervis Bay Territory รวมทั้ง 7 เขตปกครองตนเองที่มีได้อยู่บนเกาะออสเตรเลีย คือ Norfolk Island, The Coral Sea Islands, The Cocos Islands, Christmas Island, Ashmore and Cartier Islands, Heard and the McDonald Islands และ Australian Antarctic Territory รัฐแต่ละรัฐมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (Governor) มีรัฐบาลทำหน้าที่บริหาร โดยมีสภานิติบัญญัติสองสภายกเว้น Queensland ที่มีเพียงสภาเดียว และรัฐอาณาเขตต่าง ๆ ก็มีอำนาจศาลของตัวเอง¹²⁵

8.1 ลักษณะสภาผู้แทนราษฎรของเครือรัฐออสเตรเลียน

เครือรัฐออสเตรเลียนปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภาเช่นเดียวกับสหราชอาณาจักร 6 รัฐสภาของออสเตรเลียเป็นระบบสภาคู่ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) และวุฒิสภา (Senate) สมาชิกของทั้งสองสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน¹²⁶

¹²⁴ เรื่องเดียวกัน ผู้ศึกษาปรับปรุงข้อมูลผู้สำเร็จราชการแห่งเครือรัฐออสเตรเลียนเป็นปัจจุบัน. ค้นคืน 5 กรกฎาคม 2567. จาก <http://www.mfackn.com/th/content/gg16feb?cate=5d5bcb4e15e39c306000683d>.

¹²⁵ ปกรณ์ นิลประพันธ์. *นักร่างกฎหมาย*. blogspot. ค้นคืน 11 มิถุนายน 2567. จาก <http://lawdrafter.blogspot.com/2014/09/blog-post.html>.

¹²⁶ ทศพล เขียวชาญประพันธ์. *รัฐสภาอัจฉริยะ (Smart Parliament) กับการส่งเสริมหลักนิติธรรม: กรณีศึกษาของออสเตรเลียและข้อเสนอเบื้องต้นสำหรับประเทศไทย*. สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.). ค้นคืน 19 มิถุนายน 2567. จาก <https://www.dga.or.th/document-sharing/article/36051/>.

8.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของเครือรัฐออสเตรเลีย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของเครือรัฐออสเตรเลียที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดและควบคุมกระบวนการเลือกตั้ง คือ

1) พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ ค.ศ.1918 (Commonwealth Electoral Act 1918)¹²⁷ เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดกรอบการดำเนินการเลือกตั้งในระดับรัฐบาลกลาง มีรายละเอียดเกี่ยวกับการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การจัดการเขตเลือกตั้ง การเสนอชื่อผู้สมัคร วิธีการลงคะแนน การนับคะแนน และการประกาศผลการเลือกตั้ง กฎหมายนี้ได้รับการแก้ไขหลายครั้งเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของระบบการเลือกตั้ง

2) พระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งเครือรัฐออสเตรเลีย ค.ศ.1984 (Australian Electoral Commission Act 1984)¹²⁸ กฎหมายนี้จัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งออสเตรเลีย (AEC) และกำหนดบทบาทหน้าที่ของ AEC ในการจัดการและดูแลการเลือกตั้ง การลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การศึกษาผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการบังคับใช้กฎหมายการเลือกตั้ง ซึ่งจะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ

8.3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของเครือรัฐออสเตรเลียประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 150 คนจาก 150 เขตเลือกตั้งทั่วประเทศ มีวาระการดำรงตำแหน่งไม่เกิน 3 ปี นับแต่วันเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก ทั้งนี้แต่ละมลรัฐ (State) และ เขตปกครอง (Territory) ของเครือรัฐออสเตรเลียจะมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 2016 (พ.ศ. 2559) มลรัฐนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales – NSW) ที่มีนครซิดนีย์ (Sydney) เป็นเมืองหลวง มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุด 47 คน ส่วนเขตปกครองทางตอนเหนือ (Northern Territory – NT) ที่มีนครดาร์วิน (Darwin) เป็นเมืองหลวง และเขตปกครองนครหลวงของออสเตรเลีย (Australian Capital Territory – ACT) ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรุงแคนเบอร์รา (Canberra) เมืองหลวงของเครือรัฐออสเตรเลียนั้น มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรน้อยที่สุดเพียงเขตปกครองละ 2 คนเท่านั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 150 คนนี้ คือ ผู้ตัดสินว่าพรรคการเมืองใดจะมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาล เพื่อปกครองประเทศและใครจะมีโอกาสดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

นอกจากสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นตัวแทนของประชาชนแล้ว เครือรัฐออสเตรเลียยังมีวุฒิสภาที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของมลรัฐ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 76 คน โดยมลรัฐทั้ง 6 แห่ง

¹²⁷ Commonwealth Electoral Act 1918. Retrieved June 24, 2024 from <https://www.legislation.gov.au/C1918A00027/latest/text/2>.

¹²⁸ Australian Electoral Commission Act 1984. Retrieved June 24, 2024 from https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/cth/consol_act/cea1918233/.

ของเครือรัฐออสเตรเลียมีจำนวนสมาชิกวุฒิสภาเท่ากันคือ มลรัฐละ 12 คน มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี ส่วนเขตปกครองทางตอนเหนือและเขตปกครองนครหลวงของออสเตรเลียมีสมาชิกวุฒิสภาเขตปกครองละ 2 คน มีวาระการดำรงตำแหน่งเท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาของ เครือรัฐออสเตรเลียสามารถสังกัดพรรคการเมืองได้ และสามารถดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีรวมทั้งนายกรัฐมนตรีได้ในกรณีที่พรรคการเมืองที่ตนสังกัดมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรและมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาล

ในกระบวนการนิติบัญญัติของเครือรัฐออสเตรเลียนั้น คณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาทุกคนมีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติ (Bill) ได้ทั้งสิ้น โดยไม่จำเป็นต้องมีสมาชิกคนอื่นลงชื่อสนับสนุน ทั้งนี้ย่อมหมายความว่าร่างพระราชบัญญัติจะผ่านสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาก่อนก็ได้¹²⁹

8.3.1 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง¹³⁰

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ ค.ศ.1918 ได้วางหลักไว้ในมาตรา 93 เป็นการกำหนดกรอบและข้อกำหนดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการลงทะเบียนและการรักษาสิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเครือรัฐออสเตรเลีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปอย่างโปร่งใส ยุติธรรม และเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและกระบวนการประชาธิปไตยของประเทศ ผู้ศึกษาขอสรุปสาระสำคัญของมาตรา 93 ดังนี้

1) คุณสมบัติทั่วไปของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1.1) บุคคลที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ณ วันที่กำหนดสามารถลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้

1.2) บุคคลต้องเป็นพลเมืองของออสเตรเลีย

1.3) บุคคลต้องพำนักอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิลงคะแนนเสียง ซึ่งสามารถเป็นที่อยู่อาศัยหรือที่อยู่อาศัยชั่วคราวได้

2) ข้อยกเว้นในการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

2.1) บุคคลที่ถูกตัดสินจำคุกเกินกว่า 3 ปีจะถูกเพิกถอนสิทธิในการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

2.2) บุคคลที่ได้รับการรับรองจากศาลหรือแพทย์ว่ามีปัญหาทางสุขภาพจิตที่ร้ายแรงจนไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้จะถูกเพิกถอนสิทธิในการลงทะเบียน

¹²⁹ ทศพล เชี่ยวชาญประพันธ์. รัฐสภาอัจฉริยะ (Smart Parliament) กับการส่งเสริมหลักนิติธรรม กรณีศึกษาของออสเตรเลียและข้อเสนอเบื้องต้นสำหรับประเทศไทย.

¹³⁰ Commonwealth Electoral Act 1918. Sec. 93 Persons to enrolment and to vote.

2.3) บุคคลที่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองเลือกตั้งตามกฎหมายอื่น ๆ ของเครือรัฐออสเตรเลีย เช่น ผู้ที่ถูกตัดสิทธิเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญาที่ร้ายแรง

3) การลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

3.1) การลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นภาระหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนต้องลงทะเบียนโดยไม่มีข้อยกเว้น

3.2) บุคคลที่ยังไม่ครบ 18 ปี แต่จะมีอายุครบ 18 ปีในวันเลือกตั้งสามารถลงทะเบียนล่วงหน้าได้

3.3) ต้องลงทะเบียนภายใน 21 วันหลังจากมีคุณสมบัติครบถ้วน ซึ่งหมายความว่าบุคคลต้องลงทะเบียนทันทีเมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วน

4) การเปลี่ยนแปลงข้อมูลผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

4.1) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องแจ้งการเปลี่ยนแปลงที่อยู่หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทะเบียนภายใน 8 สัปดาห์หลังจากมีการเปลี่ยนแปลง

4.2) คณะกรรมการการเลือกตั้งมีสิทธิในการปรับปรุงข้อมูลของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหากพบว่าข้อมูลไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นปัจจุบัน

5) การเพิกถอนการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

5.1) ผู้ที่ถูกจำคุกเกิน 3 ปีจะถูกเพิกถอนการลงทะเบียนโดยอัตโนมัติ

5.2) การเพิกถอนการลงทะเบียนของผู้ที่เสียชีวิตจะดำเนินการโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งหลังจากได้รับแจ้งจากสำนักงานทะเบียนราษฎรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6) การตรวจสอบข้อมูลของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

6.1) คณะกรรมการการเลือกตั้งมีสิทธิในการตรวจสอบข้อมูลของผู้สมัครลงทะเบียนและผู้ลงทะเบียนแล้ว เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่มีอยู่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

6.2) หากมีข้อสงสัยในข้อมูลของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้สมัครหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7) การลงโทษสำหรับการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด

7.1) ผู้ที่ไม่ลงทะเบียนตามที่กำหนดอาจถูกปรับไม่เกิน 50 ดอลลาร์ออสเตรเลีย การลงทะเบียนเป็นภาระหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องปฏิบัติตาม

7.2) ผู้ที่ไม่แจ้งการเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่อยู่หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอาจถูกปรับไม่เกิน 50 ดอลลาร์ออสเตรเลีย

8) สิทธิในการลงคะแนนล่วงหน้า

8.1) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งเนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ เช่น การเดินทาง การเจ็บป่วย การทำงาน หรือเหตุผลทางศาสนา สามารถลงคะแนนล่วงหน้าได้

8.2) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งสามารถลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์ได้ โดยต้องส่งคำขอกภายในเวลาที่กำหนด

9) การเลือกตั้งนอกประเทศ

9.1) พลเมืองออสเตรเลียที่พำนักอยู่ต่างประเทศสามารถลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งและลงคะแนนทางไปรษณีย์ได้

9.2) พลเมืองออสเตรเลียสามารถดำเนินการลงทะเบียนและการลงคะแนนผ่านสถานทูตและสถานกงสุลออสเตรเลียในต่างประเทศได้ โดยต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและขั้นตอนที่กำหนด

8.3.2 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรณีพิเศษในกฎหมายเลือกตั้งของออสเตรเลีย

ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ ค.ศ.1918 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษหลายประเภท ซึ่งได้รับสิทธิในการลงคะแนนเสียงภายใต้เงื่อนไขพิเศษหรือสามารถลงคะแนนเสียงล่วงหน้าได้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการความเสมอภาคและเสรีภาพในการเลือกตั้ง โดยมีมาตราที่ระบุถึงสิทธิพิเศษเหล่านี้อย่างชัดเจน ผู้ศึกษาขอสรุปดังนี้

1) การลงคะแนนเสียงล่วงหน้า (Pre-poll Voting)¹³¹ คือ ผู้ที่ไม่สามารถไปยังหน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้งเนื่องจากเหตุผลที่เหมาะสมสามารถลงคะแนนเสียงล่วงหน้าได้ที่สำนักงานเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง

2) การลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ (Postal Voting)¹³² ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่สามารถไปยังหน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้งสามารถขอใช้สิทธิลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ได้ เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ หรือผู้ที่มีภารกิจสำคัญในวันเลือกตั้ง

3) ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพหรือทุพพลภาพ (Medical or Physical Disabilities)¹³³ สามารถขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าหรือขอให้เจ้าหน้าที่การเลือกตั้งไปให้บริการเลือกตั้งที่บ้านหรือสถานพยาบาล

¹³¹ Commonwealth Electoral Act 1918. Sec. 200A Grounds of application for pre-poll vote.

¹³² Commonwealth Electoral Act 1918. Sec. 194 Postal voting.

¹³³ Commonwealth Electoral Act 1918. Sec. 224 Hospitals that are polling places.

4) ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล (Remote Area Mobile Polling)¹³⁴ สามารถลงคะแนนเสียงได้ผ่านบริการหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่ที่เจ้าหน้าที่การเลือกตั้งจะไปให้บริการถึงที่ รัฐธรรมนูญของเครือรัฐออสเตรเลียมีลักษณะที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญประเทศอื่น ๆ โดยรัฐธรรมนูญเครือรัฐออสเตรเลีย และรัฐธรรมนูญระดับมลรัฐต่าง ๆ ในเครือรัฐออสเตรเลีย นั้น มิได้มีการบัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพโดยทั่วไปของประชาชนไว้ ประเด็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจึงขึ้นอยู่กับกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น กฎหมายเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันและการห้ามเลือกปฏิบัติของเครือรัฐออสเตรเลีย จึงพิจารณาได้จากกฎหมายเฉพาะซึ่งอาจจำแนกพิจารณาได้ทั้งในระดับ¹³⁵

คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งประเทศออสเตรเลีย (Australian Electoral Commission : AEC) มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการจัดการเลือกตั้งภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ (Commonwealth Electoral Act 1918) คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งเครือรัฐออสเตรเลีย ได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งผ่านทางเว็บไซต์ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยในเว็บไซต์คณะกรรมการการเลือกตั้งมีการให้ข้อมูลเบื้องต้นในการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พร้อมทั้งการอำนวยความสะดวกในการลงทะเบียนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติรวมทั้งวิธีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งกำหนดให้ชาวออสเตรเลียที่มีอายุ 18 ปี ที่ได้ลงทะเบียนแล้วเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยสามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ที่หน่วยเลือกตั้งใดก็ได้ในรัฐหรือเขตปกครองที่มีสิทธิเลือกตั้งอยู่อาศัยในวันลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งประเทศออสเตรเลียจะทำการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในวันเสาร์ ซึ่งหน่วยเลือกตั้งจะเปิดเวลา 08.00 น. - 18.00 น. นอกจากนี้ เว็บไซต์คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งเครือรัฐออสเตรเลีย ยังได้กำหนดแบบฟอร์มการลงทะเบียนสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่หลากหลาย เช่น แบบฟอร์มผู้มีสิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์ แบบฟอร์มผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นนักโทษ แบบฟอร์มผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นผู้สูงอายุ และแบบฟอร์มผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีความพิการ เป็นต้น¹³⁶

8.4 การกำหนดระยะเวลาวันเลือกตั้ง

สำหรับการกำหนดจำนวนวันใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในเครือรัฐออสเตรเลียได้กำหนดวันและเวลาอยู่ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ ค.ศ.1918 มาตรา

¹³⁴ Commonwealth Electoral Act 1918. Sec 227 Mobile booths.

¹³⁵ คณาธิป ทองรวีวงศ์, กัณทิมา ช่างทา, ภคมน สืบไชย, กุสุมา สุนประชา, และชลธิชา สมสอาด, *โครงการวิจัยเรื่องกฎหมายว่าด้วยความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.2560. หน้า 120-127.

¹³⁶ Australian Electoral Commission : AEC. "Enrol to vote. Retrieved June 24,2024 from <https://www.aec.gov.au/enrol/>.

200BA (1AA) (1) (b) ¹³⁷ กำหนดว่า การลงคะแนนล่วงหน้าสามารถเริ่มต้นก่อนวันเลือกตั้งปกติจำนวน 12 วัน และดำเนินการต่อเนื่องไปจนถึงวันก่อนวันเลือกตั้ง (Election Day) การกำหนดวันที่แน่นอนของการลงคะแนนล่วงหน้าจะถูกกำหนดโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (Australian Electoral Commission) และจะต้องประกาศให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบ ส่วนสถานที่ลงคะแนนล่วงหน้าจะต้องเปิดให้บริการในเวลาที่เหมาะสมและอำนวยความสะดวกสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (Australian Electoral Commission) จะมีอำนาจในการกำหนดเวลาการเปิดและปิดทำการของสถานที่ลงคะแนนล่วงหน้า โดยคำนึงถึงความสะดวกของประชาชน จากข้อมูลการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด เมื่อปี 2565¹³⁸ เครือรัฐออสเตรเลียกำหนดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งล่วงหน้าเปิดตั้งแต่วันจันทร์ที่ 9 พฤษภาคม 2565 โดยวันที่และเวลาเปิดให้บริการแตกต่างกันในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง โดยจะเปิดถึงวันที่ 21 พฤษภาคม 2565 ซึ่งเป็นวันเลือกตั้งระดับสหพันธรัฐ หน่วยเลือกตั้งเปิดเวลา 08.00 – 18.00 นาฬิกา รวม 12 วัน ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 200BA แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ ค.ศ.1918

8.5 มาตรการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเครือรัฐออสเตรเลียสามารถเข้าถึงและ การใช้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งได้จาก

1) เว็บไซต์ชื่อ AEC Enrol to Vote ¹³⁹ ของคณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (Australian Electoral Commission) มีบทบาทสำคัญในการให้บริการและข้อมูลเกี่ยวกับการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบประชาธิปไตยของเครือรัฐออสเตรเลีย เว็บไซต์นี้ครอบคลุมหลากหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับการลงทะเบียนและการอัปเดตข้อมูลของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเริ่มจากการระบุคุณสมบัติพื้นฐานของผู้สมัคร เช่น ผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และเป็นพลเมืองเครือรัฐออสเตรเลีย รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการพำนักในเขตเลือกตั้งที่ต้องการลงทะเบียน นอกจากนี้ เว็บไซต์ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการลงทะเบียน ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ทางกฎหมายของพลเมืองออสเตรเลีย และการอัปเดตข้อมูลที่อยู่หรือข้อมูลส่วนบุคคลอื่น ๆ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสำหรับการลงทะเบียน เว็บไซต์นี้ได้จัดเตรียมวิธีการลงทะเบียนที่สะดวกและหลากหลาย ทั้งการลงทะเบียนออนไลน์ที่รวดเร็วและการลงทะเบียนโดยใช้

¹³⁷ Commonwealth Electoral Act 1918.Sec 200BA (1AA) (1) (b). “must not be earlier than the day that is 12 days before polling day in the election”.

¹³⁸ Australian Electoral Commission. คู่มืออย่างเป็นทางการสำหรับการเลือกตั้งระดับสหพันธรัฐ ค.ศ.2022. คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งประเทศออสเตรเลีย. ค้นคืน 5 กรกฎาคม 2567.จาก https://www.aec.gov.au/About_AEC/Translated_information/files/translated/official-guide/Official_Guide_Thai.pdf.

¹³⁹ Retrieved June 24,2024 from <https://www.aec.gov.au/enrol/>.

แบบฟอร์มกระดาษสำหรับผู้ที่ไม่สะดวกในการใช้อินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังมีคำแนะนำที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบสถานะการลงทะเบียนและการแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง กลุ่มพิเศษ เช่น พลเมืองที่พำนักอยู่ต่างประเทศ และผู้มีสิทธิเลือกตั้งใหม่ที่จะได้รับสัญชาติออสเตรเลีย ยังได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เว็บไซต์ให้ข้อมูลและคำแนะนำเกี่ยวกับการลงทะเบียนและการใช้สิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์หรือผ่านสถานทูตและสถานกงสุล นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ เช่น ผู้พิการ เพื่อให้พวกเขาสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างเต็มที่ การลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในออสเตรเลียมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยและการเลือกตั้งของประเทศ เว็บไซต์นี้ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์สำหรับพลเมืองที่ต้องการลงทะเบียนและใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

2) การลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนการลงคะแนนเสียง การลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งในหัวข้อ "Enrol to vote" บนเว็บไซต์ www.aec.gov.au มีสาระสำคัญดังนี้

2.1) การลงทะเบียนครั้งแรก (First-time Enrolment) คุณสมบัติผู้ลงทะเบียน ผู้ที่ต้องการลงทะเบียนต้องมีสัญชาติออสเตรเลียและมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ผู้ที่อายุ 16 หรือ 17 ปีก็สามารถลงทะเบียนล่วงหน้าได้ แต่จะมีสิทธิเลือกตั้งเมื่ออายุครบ 18 ปี

2.2) ขั้นตอนการลงทะเบียน ผู้ลงทะเบียนต้องกรอกข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ ที่อยู่ วันเกิด และเลขประจำตัวประชาชน (ถ้ามี)

2.3) การเปลี่ยนแปลงที่อยู่ (Updating Your Details) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ย้ายที่อยู่ต้องเปลี่ยนแปลงข้อมูลใหม่เพื่อให้แน่ใจว่ารายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งถูกต้องและเป็นปัจจุบัน หากมีการเปลี่ยนชื่อ เช่น จากการแต่งงาน หรือเหตุผลอื่น ๆ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเปลี่ยนแปลงข้อมูลเพื่อให้ชื่อใหม่ถูกต้องในทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

2.4) การยืนยันตัวตน (Proof of Identity) เอกสารที่ต้องใช้ผู้ลงทะเบียนอาจต้องยืนยันตัวตนด้วยการส่งสำเนาเอกสารประจำตัว เช่น บัตรประชาชน, ใบขับขี่ หรือพาสปอร์ต โดยวิธีการส่งเอกสารสามารถส่งเอกสารยืนยันตัวตนทางออนไลน์ ไปรษณีย์ หรือเข้าไปที่สำนักงาน AEC ที่ใกล้ที่สุด การลงทะเบียนออนไลน์ (Online Enrolment)

2.5) การให้ความช่วยเหลือ (Assistance for Special Groups) นักเรียนและนักศึกษาที่อายุยังไม่ถึง 18 ปี สามารถลงทะเบียนล่วงหน้าได้เมื่ออายุครบ 16 ปี แต่จะมีสิทธิเลือกตั้งเมื่ออายุ 18 ปี ผู้มีปัญหาด้านภาษามีข้อมูลและการสนับสนุนสำหรับผู้ที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักผู้พิการ AEC มีบริการช่วยเหลือสำหรับผู้พิการ เช่น บริการการลงทะเบียนแบบพิเศษและการลงคะแนนเสียงในรูปแบบที่เหมาะสม

2.6) บทลงโทษสำหรับการไม่ลงทะเบียน (Penalties for Not Enrolling) การไม่ลงทะเบียนหรือไม่เปลี่ยนแปลงข้อมูลตามกฎหมายอาจมีโทษปรับการลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิ

เลือกตั้งเป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็นเพื่อให้สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งในออสเตรเลียได้อย่างถูกต้อง และทันเวลา ดังนั้น เว็บไซต์ www.aec.gov.au มีข้อมูลและขั้นตอนการลงทะเบียนที่ชัดเจนและครอบคลุมเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคน¹⁴⁰

8.6 การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งล่วงหน้า

พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ พ.ศ.2461 (Commonwealth Electoral Act 1918) กำหนดรูปแบบการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในเครือรัฐออสเตรเลียหลากหลายรูปแบบเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พลเมืองเครือรัฐออสเตรเลีย ในการใช้สิทธิเลือกตั้งได้แก้ไขปัญหาอุปสรรคให้สามารถเข้าถึงและใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ ซึ่งผู้ศึกษาสามารถสรุปมาตรการทางกฎหมายได้ดังนี้

การลงคะแนนเสียงล่วงหน้าทางไปรษณีย์มีการกำหนดข้อจำกัดและเงื่อนไขที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องปฏิบัติตามเพื่อที่จะลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าได้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีเหตุผลที่ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งปกติได้ เช่น การเดินทางออกนอกพื้นที่ในวันเลือกตั้ง การมีภาระงานหรือหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในวันเลือกตั้ง การเจ็บป่วยหรือสภาพร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวยให้ไปลงคะแนนในวันเลือกตั้ง การไม่มีความสะดวกในการเดินทางไปยังหน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง ทั้งนี้หากผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีปัญหาในการอ่านหรือมีความพิการและไม่สามารถลงคะแนนเลือกตั้งได้ กฎหมายดังกล่าวกำหนดให้สามารถมีบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง กระทำการใด ๆ ตามคำร้องขอของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยสามารถเข้าไปในหน่วยเลือกตั้งกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งและทำเครื่องหมายลงบนบัตรเลือกตั้ง รวมถึงพับบัตรลงคะแนนและวางลงในกล่องลงคะแนน¹⁴¹ กฎหมายได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกผู้ช่วยเหลือได้ โดยเริ่มตั้งแต่การกรอกเอกสารรับรองการลงคะแนนต่อหน้าเจ้าหน้าที่ในการออกบัตร อ่านรายละเอียดในใบรับรองฯ จนกระทั่งการลงคะแนนเสียงบนบัตรเลือกตั้งและพับใบเลือกตั้งเพื่อส่งคืนเจ้าหน้าที่ออกบัตรที่เป็นพยาน¹⁴²

ดังนั้น ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ ค.ศ.1918 (Commonwealth Electoral Act 1918) ของเครือรัฐออสเตรเลีย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่สามารถไปลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้งในวันทั่วไปได้ สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งล่วงหน้าได้ผ่านหลากหลายวิธีการ ผู้ศึกษาขอสรุปดังนี้¹⁴³

¹⁴⁰ Australian Electoral Commission: AEC, "How to enrol to vote," Retrieved June 25, 2024 from <https://www.aec.gov.au/assistance/>.

¹⁴¹ Commonwealth Electoral Act 1918. Sec 200DL.

¹⁴² Commonwealth Electoral Act 1918. Sec 200E.

¹⁴³ Australian Electoral Commission, "Voting options, Retrieved on June 25, 2024, from https://www.aec.gov.au/Voting/ways_to_vote/.

1) การลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ (Postal Voting) การลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์เหมาะสำหรับผู้ที่ไม่สามารถไปยังหน่วยเลือกตั้งได้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น อยู่ต่างประเทศ มีปัญหาด้านสุขภาพ หรือมีภารกิจที่ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้ง โดยมี 2 ประเภท ได้แก่

1.1) การลงคะแนนไปรษณีย์สำหรับการเลือกตั้งครั้งเดียว (Single Election Postal Voting) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถยื่นคำร้องขอลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์หลังจากการประกาศการเลือกตั้ง ตัวอย่างเช่น หากมีผู้ที่ต้องเดินทางไปทำงานต่างประเทศในช่วงวันเลือกตั้ง พวกเขาสามารถยื่นคำร้องและรับบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ได้

1.2) การลงคะแนนไปรษณีย์ทั่วไป (General Postal Voter) สำหรับผู้ที่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง สามารถสมัครเป็นผู้ลงคะแนนไปรษณีย์ทั่วไป ซึ่งจะได้รับบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งระดับชาติ ตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดในการเดินทางสามารถสมัครเป็นผู้ลงคะแนนไปรษณีย์ทั่วไป

2) การลงคะแนนเสียงล่วงหน้าที่ศูนย์ลงคะแนนล่วงหน้า (Early Voting Centres) การลงคะแนนเสียงล่วงหน้าที่ศูนย์ลงคะแนนล่วงหน้าเหมาะสำหรับผู้ที่ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งเนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ เช่น การเดินทาง ภารกิจทางธุรกิจ หรือภาระงาน ศูนย์ลงคะแนนล่วงหน้าจะเปิดให้บริการในช่วงเวลาก่อนวันเลือกตั้งหลายวันถึงหลายสัปดาห์ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถไปลงคะแนนได้ที่ศูนย์เหล่านี้ตามวันและเวลาที่กำหนด

3) การลงคะแนนเสียงโดยหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่ (Mobile Polling) การลงคะแนนเสียงเคลื่อนที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ห่างไกล โรงพยาบาล และสถานดูแลผู้สูงอายุ สามารถลงคะแนนเสียงได้ ทีมเจ้าหน้าที่เลือกตั้งจะเดินทางไปยังสถานที่เหล่านี้เพื่อให้บริการลงคะแนนเสียง ตัวอย่างเช่น ทีมลงคะแนนเสียงเคลื่อนที่จะไปเยี่ยมศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถลงคะแนนเสียงได้

4) การลงคะแนนเสียงในต่างประเทศ (Overseas Voting) สำหรับผู้ที่อยู่ต่างประเทศในวันเลือกตั้ง สามารถลงคะแนนเสียงได้ที่สถานทูตหรือสถานกงสุลออสเตรเลียสถานทูตและสถานกงสุลออสเตรเลีย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่ต่างประเทศสามารถไปลงคะแนนเสียงที่สถานทูตหรือสถานกงสุลออสเตรเลียในประเทศที่ตนอาศัยอยู่ ตัวอย่างเช่น นักเรียนออสเตรเลียที่กำลังศึกษาอยู่ต่างประเทศสามารถไปลงคะแนนที่สถานทูตออสเตรเลียในประเทศที่ตนศึกษาอยู่

5) การลงคะแนนเสียงสำหรับผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว (Accessibility Voting) สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว สามารถใช้บริการต่าง ๆ เช่น การลงคะแนนเสียงที่หน่วยเลือกตั้งที่มีการเข้าถึงสำหรับผู้ใช้รถเข็น การลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ การลงคะแนนเสียงล่วงหน้า บริการนำบัตรลงคะแนนไปให้ที่รถสำหรับผู้ที่ไม่สามารถออกจากรถได้

6) การลงคะแนนเสียงก่อนกำหนดในเขตปกครองพิเศษ (Pre-poll Voting in Special Administrative Areas) บางพื้นที่ เช่น เขตปกครองพิเศษหรือเขตที่มีข้อจำกัดพิเศษในการลงคะแนนเสียงจะมีการจัดการเลือกตั้งก่อนกำหนดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

สรุปได้ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งประเทศไทยได้จัดทำวิธีการลงคะแนนเสียงล่วงหน้าหลายรูปแบบเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งทั่วไปได้ วิธีการเหล่านี้รวมถึงการลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ การลงคะแนนเสียงล่วงหน้าที่ศูนย์ลงคะแนนล่วงหน้า การลงคะแนนเสียงเคลื่อนที่ การลงคะแนนเสียงในต่างประเทศ และการลงคะแนนเสียงสำหรับผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสในการใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างเท่าเทียมและสะดวกสบาย

9. เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ

จากการศึกษาบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งล่วงหน้าแล้ว แม้เครือรัฐออสเตรเลีย ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศไทยอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเช่นเดียวกัน แต่ทั้งสามประเทศต่างมีระบบการเลือกตั้งที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าบทบัญญัติกฎหมายแต่ละฉบับมีการกำหนดระบบเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเสียสิทธิเลือกตั้ง การลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า การลงคะแนนนอกเขตเลือกตั้ง ที่คล้ายคลึงกันแต่แตกต่างกันในบางข้อพิจารณาซึ่งสามารถเปรียบเทียบและสรุปได้ดังปรากฏในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 3.2 เปรียบเทียบระบบเลือกตั้งของประเทศไทย ประเทศนิวซีแลนด์ และเครือรัฐออสเตรเลีย

ข้อพิจารณา	ประเทศนิวซีแลนด์	เครือรัฐออสเตรเลีย	ประเทศไทย
ระบบเลือกตั้งที่ใช้ในปัจจุบัน	แบบสัดส่วนผสม (Mixed Member Proportional - MMP)	แบบเสียงข้างมากแบบแปรผัน (Preferential voting System)	แบบผสมระหว่างเสียงข้างมากกับแบบสัดส่วนบัญชีรายชื่อ (Mixed-Member Majoritarian – MMM)
มาตรการการบังคับ	การเลือกตั้งเป็นการสิทธิ	การเลือกตั้งเป็นหน้าที่	การเลือกตั้งเป็นหน้าที่

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ข้อพิจารณา	ประเทศนิวซีแลนด์	เครือรัฐออสเตรเลีย	ประเทศไทย
คุณสมบัติพื้นฐานของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	1. มีสัญชาตินิวซีแลนด์ หรือเป็นผู้ที่อาศัยถาวรในประเทศนิวซีแลนด์ 2. อายุครบ 18 ปี บริบูรณ์ 3. อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จะใช้สิทธิไม่ต่ำกว่า 1 ปี ต่อเนื่องกัน	1. พลเมืองชาวออสเตรเลีย หรือบุคคลใน การคุ้มครองของสหราชอาณาจักรก่อนวันที่ 26 มกราคม ค.ศ.1984 2. มีอายุครบ 18 ปี บริบูรณ์ 3. พำนักในที่อยู่อาศัยที่จะใช้ ลงทะเบียนอย่างน้อย 1 เดือน	1. มีสัญชาติไทยแต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี 2. อายุ 18 ปี บริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง 3. มีภูมิลำเนาในเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง
คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า	ผู้ลงคะแนนลงคะแนนพิเศษ 1. ผู้ที่ไม่สามารถอยู่ในเขตเลือกตั้งของตนในวันเลือกตั้งเนื่องจากการเดินทางไปยังที่อื่น 2. ผู้ที่อยู่ต่างประเทศในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง 3. ผู้ที่มีตารางการทำงานในวันเลือกตั้งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น บุคลากรทางการแพทย์, เจ้าหน้าที่ตำรวจ, พนักงานบริการฉุกเฉิน	ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษ 1. อยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ท่านลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ หรืออยู่ห่างจากหน่วยเลือกตั้งมากกว่า 8 กิโลเมตร 2. กำลังท่องเที่ยวเดินทาง 3. ไม่สามารถออกจากที่ทำงานไปลงคะแนนเสียงได้ 4. ป่วยหนัก ชราภาพ หรือกำลังจะคลอดบุตร หรือเป็นผู้ดูแล	1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือ 2. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง 3. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีถิ่นที่อยู่ นอกราชอาณาจักร หรือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เดินทางไปนอกราชอาณาจักรในวันเลือกตั้ง

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ข้อพิจารณา	ประเทศนิวซีแลนด์	เครือรัฐออสเตรเลีย	ประเทศไทย
	4. ผู้ที่ทำงานเป็นระยะเวลานานหรือมีเวลาทำงานที่ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ ผู้ที่มีข้อจำกัดทางสุขภาพ หรือมีอาการเจ็บป่วยที่ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการที่ไม่สามารถเดินทางไปยังสถานที่ลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ ผู้ที่มีเหตุผลส่วนตัวอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้	5. เป็นผู้ป่วยในโรงพยาบาลและไม่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ในโรงพยาบาล 6. มีความเชื่อทางศาสนาที่ทำให้ไม่สามารถไปที่หน่วยงานเลือกตั้งได้ 7. อยู่ในเรือนจำถูกพิพากษาจำคุกน้อยกว่าสามปี หรือถูกจับกุม	4. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง
ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ต้องแจ้งเหตุ	ไม่ได้บัญญัติไว้	ชี้แจ้งกรณีไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	1. มีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเดินทางไปพื้นที่ห่างไกล 2. เจ็บป่วยและไม่สามารถเดินทางไปสิทธิเลือกตั้งได้ 3. เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ และไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ข้อพิจารณา	ประเทศนิวซีแลนด์	เครือรัฐออสเตรเลีย	ประเทศไทย
			4. เดินทางออกนอก ราชอาณาจักรและมีได้ แจ้งความประสงค์ขอใช้ สิทธิเลือกตั้งนอก ราชอาณาจักร 5. มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่ เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อย กิโลเมตร 6. เหตุสุดวิสัยหรือเหตุอื่น ที่คณะกรรมการกำหนด
ผู้ที่ไม่มีสิทธิ เลือกตั้ง	1. ผู้ไม่ใช่พลเมืองชาว นิวซีแลนด์ 2. ผู้วิกลจริต 3. ผู้ถูกจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป 4. ผู้เป็นภัยคุกคามต่อ ประเทศ	1. ผู้ไม่ใช่พลเมืองชาว ออสเตรเลีย 2. ผู้วิกลจริต ผู้ถูกจำคุก ตั้งแต่ 3 ปี ขึ้นไปผู้เป็นภัย คุกคามต่อตน	เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช อยู่ ในระหว่างถูกเพิกถอน สิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้น จะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ต้อง คุมขังอยู่โดยหมายของ ศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบ ด้วยกฎหมายวิกลจริตหรือ จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
บทลงโทษ กรณีไม่ไปใช้ สิทธิเลือกตั้ง	ไม่ได้บัญญัติไว้	ถ้าไม่สามารถหาเหตุผล สำหรับการไม่ไปออกเสียง ลงคะแนนต้องจ่ายค่าปรับ เป็นเงิน 20 ดอลลาร์ ออสเตรเลีย และในกรณีที่ เรื่องขึ้นสู่ศาลค่าปรับจะ เพิ่มขึ้นเป็น 50 ดอลลาร์ ออสเตรเลีย ถ้าไม่สามารถ	ถูกจำกัดสิทธิในการ 1. คัดค้านการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2. สมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นหรือ

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ข้อพิจารณา	ประเทศนิวซีแลนด์	เครือรัฐออสเตรเลีย	ประเทศไทย
		จ่ายค่าปรับได้อาจถูกศาล ตัดสินจำคุกเพื่อชดเชย แทนค่าปรับ	สมัครรับเลือกสมาชิก วุฒิสภา 3. สมัครรับเลือกเป็น กำนันผู้ใหญ่บ้าน 4. ดำรงตำแหน่ง ข้าราชการการเมือง 5. ดำรงตำแหน่งเกี่ยวกับ ผู้บริหารท้องถิ่น
การลงคะแนน ล่วงหน้า	ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่สามารถเดินทางไปใช้ สิทธิในวันเลือกตั้งได้ เช่น ต้องไปนอกเขตเลือกตั้ง หรือนอนในโรงพยาบาล สามารถไปขอลงคะแนน ล่วงหน้า โดยไปขอสิทธิ ณ ที่เลือกตั้งล่วงหน้าหรือให้ บุคคลอื่นไปขอรับบัตร เลือกตั้งมาให้เพื่อ ลงคะแนนหรือขอให้บุคคล นั้นส่งบัตรเลือกตั้งไปให้ ทางไปรษณีย์หรืออาจ ดาวน์โหลดบัตรเลือกตั้ง จากเว็บไซต์แล้วลงคะแนน ส่งทางไปรษณีย์หรือ โทรสารก็ได้	เรียกว่า prepoll and postal vote เป็นการ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่ เลือกตั้งล่วงหน้าหรือทาง ไปรษณีย์ในกรณีที่ผู้มีสิทธิ เลือกตั้งไม่ได้อยู่ในเขต เลือกตั้งในวันเลือกตั้ง เจ็บป่วย หรือเหตุผลทาง ศาสนา	ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่สามารถไปใช้สิทธิ เลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้ ผู้ มีสิทธิเลือกตั้ง ต้องแจ้ง การใช้สิทธิดังกล่าวต่อ เจ้าหน้าที่

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ข้อพิจารณา	ประเทศนิวซีแลนด์	เครือรัฐออสเตรเลีย	ประเทศไทย
การลงคะแนน นอกเขต เลือกตั้ง		<p>1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสำหรับผู้มีรายชื่ออยู่ในรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (absentee vote)</p> <p>2. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งข้ามรัฐ ณ หน่วยเลือกตั้งกลาง สำหรับผู้ที่ไม่ได้อยู่ในรัฐของตนในวันเลือกตั้ง (interstate vote)</p> <p>3. การลงคะแนนเสียงสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่มีรายชื่อในทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือพบว่า มีคนอื่นมาใช้สิทธิแทนตนไป (provisional vote)</p>	<p>กรณีผู้ที่ทำงานหรืออาศัยอยู่คนละจังหวัดกับทะเบียนบ้าน หรือ เป็นผู้อยู่ในทะเบียนไม่ถึง 90 วัน</p> <p>การใช้สิทธิกระทำ ณ ที่เลือกตั้งกลางของจังหวัดที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ แต่ต้องยื่นคำขอลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นก่อนวันเลือกตั้งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน</p>
การเลือกตั้ง นอกประเทศ			การใช้สิทธิเลือกตั้งนอกประเทศ ผู้ประสงค์จะใช้สิทธิดังกล่าวต้องแสดงตนต่อสถานทูตของประเทศที่ตนรับผิดชอบในเขตแดนที่ตนพักอาศัยอยู่

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งของประเทศไทย

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งแล้ว พบว่า ยังมีปัญหาในการบทบัญญัติกฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทย ซึ่งสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงก่อนวันเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561

การเลือกตั้งเป็นพื้นฐานประการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นกลไกที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของประเทศ การกำหนดให้การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่ในรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 ในมาตรา 50 (4) "บุคคลมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (4) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติตามที่กฎหมายบัญญัติ" เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความตระหนักรู้ ป้องกันการละเลยหน้าที่พลเมือง สร้างความยั่งยืนทางประชาธิปไตย และรับประกันสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการสร้างพื้นฐานที่เข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

ในการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศไทย รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้กำหนดหน้าที่ให้พลเมืองไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ก็มีข้อยกเว้นสำหรับบุคคลที่ไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ โดยมีข้อยกเว้นบุคคลที่มีอันไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เช่น ผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้ที่เจ็บป่วยหรือมีสุขภาพไม่ดีขึ้นไม่สามารถเดินทางไปยังหน่วยเลือกตั้งได้ ผู้ที่นอนรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลหรือบ้านพักผู้ป่วย บุคคลที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการหรืองานที่สำคัญในวันที่มีการเลือกตั้ง เช่น ทหาร ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัยหรือช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์ฉุกเฉิน ผู้ที่อยู่ต่างประเทศบุคคลที่เดินทางไปต่างประเทศในวันที่มีการเลือกตั้งและไม่สามารถกลับมาใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เช่น นักศึกษา นักธุรกิจ หรือประชาชนทั่วไปที่อยู่ต่างประเทศผู้ที่มี

เหตุจำเป็นเฉพาะหน้า บุคคลที่มีเหตุจำเป็นเฉพาะหน้าซึ่งทำให้ไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เช่น เกิดอุบัติเหตุหรือเหตุฉุกเฉินที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้า ตัวอย่างข้อยกเว้นการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ตัวอย่างที่ 1 กรณีผู้ป่วยหนัก นางสาวสมหมาย อายุ 65 ปี เป็นผู้ป่วยหนักที่นอนรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลเนื่องจากโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ในวันเลือกตั้งนางสาวสมหมายไม่สามารถเดินทางไปยังหน่วยเลือกตั้งได้ เนื่องจากสภาพร่างกายที่อ่อนแอและต้องการการดูแลจากแพทย์อย่างใกล้ชิด ดังนั้น นางสาวสมหมายจึงได้รับข้อยกเว้นไม่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ต้องแจ้งเหตุอันสมควรเพื่อให้เจ้าหน้าที่พิจารณาเพื่อไม่ให้ถูกจำกัดสิทธิ

ตัวอย่างที่ 2 ทหารประจำการ นายสมชาย อายุ 30 ปี เป็นทหารประจำการอยู่ที่ชายแดนภาคใต้ ซึ่งในวันเลือกตั้ง นายสมชายต้องปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัยในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง ทำให้ไม่สามารถเดินทางกลับมายังหน่วยเลือกตั้งได้ ดังนั้น นายสมชายจึงได้รับข้อยกเว้นไม่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ต้องแจ้งเหตุอันสมควร เหตุสุดวิสัย เพื่อให้เจ้าหน้าที่พิจารณาเพื่อไม่ให้ถูกจำกัดสิทธิ

ตัวอย่างที่ 3 นักศึกษาในต่างประเทศนางสาวสมฤดี อายุ 22 ปี เป็นนักศึกษาปริญญาโทที่ศึกษาต่อในต่างประเทศ ในวันเลือกตั้ง นางสาวสมฤดีอยู่ระหว่างการศึกษาและไม่สามารถเดินทางกลับมาประเทศไทยเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งได้ ดังนั้น นางสาวสมฤดีจึงได้รับข้อยกเว้นไม่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ต้องแจ้งเหตุอันสมควรเพื่อให้เจ้าหน้าที่พิจารณาเพื่อไม่ให้ถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมายในข้อที่มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตร

จากตัวอย่างที่ผู้ศึกษาหยิบยกมานั้น การดำเนินการเพื่อขอยกเว้นบุคคลที่มีเหตุอันไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ต้องดำเนินการแจ้งเหตุผลที่ไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามที่กฎหมายกำหนด โดยสามารถแจ้งเหตุผลและหลักฐานประกอบไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นพิจารณาเหตุของการไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้เลือกตั้งตามข้อ 59 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566

การใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นกระบวนการที่สำคัญในการอำนวยความสะดวกสบายและยืดหยุ่นให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สังคมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนมีความแตกต่างกัน มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี การจัดทำให้มีการเลือกตั้งล่วงหน้าช่วยลดความแออัดของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้ลงทะเบียนไว้ในวันเลือกตั้ง เพิ่มอัตราการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะแสดงเจตจำนงในการเลือกผู้แทนของตนเอง และทำให้การดำเนินการเลือกตั้งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งล่วงหน้าในประเทศไทยอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ยังพบปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า ซึ่งส่งผลต่อการใช้สิทธิของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาหลักที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีข้อจำกัดในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ในพระราชบัญญัติ ส่วนประเทศนิวซีแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย เรียกว่า “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งพิเศษหรือผู้ลงคะแนนพิเศษ” เช่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเดินทางไปพื้นที่ห่างไกล เจ็บป่วยและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เดินทางออกนอกราชอาณาจักรและมีได้แจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร และมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตร ไว้ในคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในกฎหมายดังกล่าว แต่ได้กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ในข้อ 59 ประกอบข้อ 60 ซึ่งระเบียบดังกล่าวได้ระบุคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีข้อจำกัดในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งว่าเป็น “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปเลือกตั้งได้” ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มนี้ต้องแจ้งเหตุแก่นายทะเบียนอำเภอและนายทะเบียนท้องถิ่นในการพิจารณาเหตุอันสมควรหรือไม่ เพื่อไม่ให้กลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้ถูกจำกัดสิทธิบางประการในกรณีที่ไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นการเพิ่มภาระให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มนี้ และเป็นการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในการพิจารณาที่จะต้องใช้หลักการได้สัดส่วน¹⁴⁴ นำมาพิจารณาเหตุอันสมควร ตามที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศนิวซีแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย พบว่า ได้กำหนดกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปเลือกตั้งได้ไว้ในกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติทั้งสองประเทศ และสามารถลงทะเบียนในการขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าได้เลย โดยไม่ต้องให้เจ้าหน้าที่พิจารณาเหตุแห่งการไม่ไปใช้สิทธิตามกฎหมายเลือกตั้งของเครือรัฐออสเตรเลียได้อำนวยความสะดวกกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีความหลากหลายของวิถีชีวิตของประชาชนชาวเครือรัฐออสเตรเลีย ซึ่งผู้ศึกษาจะกล่าวต่อไป

โดยที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ได้กำหนดคุณสมบัติเกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในมาตรา 31 ว่า

- 1) บุคคลผู้มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 2) มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ในวันเลือกตั้ง
- 3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้งเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

¹⁴⁴ เอกบุณย์ วงศ์สวัสดิ์กุล. *อำนาจดุลพินิจและการควบคุมตรวจสอบอำนาจดุลพินิจ. ใน แนวทางศึกษาศุติวิชา กฎหมายปกครองชั้นสูง*. เล่ม 2. หน่วยที่ 9. นนทบุรี. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.2554. หน้า 9 -1.

และได้กำหนดคุณสมบัติในการลงคะแนนเสียงล่วงหน้าไว้ในมาตรา 106 ประกอบ 107 ว่า

- 1) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือ
- 2) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง
- 3) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เดินทางไปนอกราชอาณาจักรในวันเลือกตั้ง
- 4) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง

ซึ่งจากบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวนี้ สามารถแยกคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะสามารถลงทะเบียนใช้สิทธิการเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งได้ดังนี้

คุณสมบัติประการแรก ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หมายถึง ผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง แต่ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ตามที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือไม่สามารถเดินทางไปเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่มีชื่อในทะเบียนบ้านได้ เช่น นักเรียนหรือนักศึกษาที่ไปศึกษาอยู่ต่างจังหวัด คนงานที่ทำงานนอกเขต หรือผู้ที่มีภารกิจที่ต้องเดินทางไปทำงานหรือติดธุระต่าง ๆ ตัวอย่างกรณีผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง

- 1) นักศึกษาต่างจังหวัด เช่น นายสมชายมีชื่อในทะเบียนบ้านอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา แต่ไปศึกษาระดับปริญญาตรีที่กรุงเทพมหานคร ในวันเลือกตั้งนายสมชายไม่สามารถเดินทางกลับไปในนครราชสีมาได้ นายสมชายสามารถลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตที่กรุงเทพมหานครแทน
- 2) คนงานที่ทำงานนอกเขต เช่น นางสาวพิมพ์เป็นคนจังหวัดเชียงใหม่ แต่ได้งานที่จังหวัดระยอง ทำให้นางสาวพิมพ์ไม่สามารถกลับไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เชียงใหม่ได้ นางสาวพิมพ์สามารถลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตที่ระยองแทน
- 3) ภารกิจที่ต้องเดินทาง เช่น นายจิติอาศัยอยู่ในจังหวัดสงขลา แต่ในช่วงเวลาการเลือกตั้งนายจิติต้องไปทำงานที่ต่างจังหวัด นายจิติสามารถลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตที่จังหวัดที่เขาต้องไปทำงาน

คุณสมบัติประการสอง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ตั้งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของเขตที่ตนอยู่ปัจจุบันต้องลงทะเบียนเป็นชื่อในทะเบียนเลือกตั้งของเขตที่ตนอยู่ปัจจุบันอย่างน้อย 90 วันก่อนวันเลือกตั้ง เช่น นาย B มีที่อยู่ตามทะเบียนบ้านในเขต A แต่ปัจจุบันอาศัยอยู่ในเขต B เพื่อให้ นาย B สามารถเลือกตั้งโดยเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขต A ได้ นาย B ต้องทำการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขต B ล่วงหน้าอย่างน้อย 30 วัน ก่อนวันเลือกตั้ง นาย B จะไม่

สามารถไปลงคะแนนเสียงที่เขต B ได้ในวันเลือกตั้งนั้น เพราะเขาต้องไปลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครในเขต A ที่เขตที่เขาลงทะเบียนเลือกตั้งไว้ เพื่อไม่ให้ถูกจำกัดสิทธิ

คุณสมบัติประการสาม เมื่อมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรหรือต้องการเดินทางไปนอกราชอาณาจักรในวันเลือกตั้ง ผลกระทบที่สำคัญที่สุดคือการทำหน้าที่พวกเขาจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามกฎหมายของแต่ละประเทศ

ตัวอย่าง นาย A มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย แต่ต้องอยู่นอกราชอาณาจักรเพื่อการศึกษาหรือการทำงานในช่วงเวลาเดียวกันกับวันเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย นาย A จะต้องไปลงทะเบียนในสถานที่ที่ตั้ตั้งอยู่ เช่น สถานทูต สถานกงสุล ในประเทศที่เขาอาศัยอยู่ในขณะนั้น

คุณสมบัติประการสี่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง การเลือกตั้งเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญและสิทธิพิเศษของพลเมืองในการที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองของประเทศ แต่บางครั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งสามารถเกิดจากการทำงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องทำในวันเลือกตั้งเอง

ตัวอย่าง นาย A ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้ง ความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งอาจเกิดจากการทำงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องทำในวันเลือกตั้งนั้นเอง อาจเป็นหน้าที่ราชการที่ต้องไปตรวจสอบหรือดูแลงานที่เกี่ยวข้องที่สถานที่อื่นนอกเขตเลือกตั้งในการปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้ง นาย A จะต้องลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งใหม่ในเขตที่ต้องเข้าร่วมลงคะแนนเลือกตั้ง

ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและไม่ได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วแต่เหตุนั้นมีเหตุอันสมควร จะถูกจำกัดสิทธิ 5 ประการ เป็นเวลาครึ่งละสองปีนับแต่วันเลือกตั้งที่ไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนี้

1) ยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ การยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทยสามารถกระทำได้ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งนั้นไม่เป็นธรรม หรือมีการกระทำที่ผิดกฎหมายการเลือกตั้ง

2) สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

3) สมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น

4) ดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการรัฐสภา เช่น ข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้งโดยอาศัยอำนาจทางการเมือง โดยมีหน้าที่ในการปฏิบัติราชการตามนโยบายของ

รัฐบาลหรือผู้บริหารทางการเมือง ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดรัฐสภา แต่มีความเกี่ยวข้องและสนับสนุนการทำงานของฝ่ายการเมือง โดยเฉพาะคณะกรรมการและสภาผู้แทนราษฎร

5) ดำรงตำแหน่งรองผู้บริหารท้องถิ่น เลขานุการผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยเลขานุการผู้บริหารท้องถิ่น ประธานที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่น ที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่น หรือคณะที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ มาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ. 1993 (Electoral Act 1993) ได้กล่าวถึงข้อกำหนดและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้ว่าบุคคลต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไปในวันที่ลงทะเบียน ต้องเป็นพลเมืองนิวซีแลนด์ หรือเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ถาวร (permanent resident) ในประเทศนิวซีแลนด์ บุคคลต้องอาศัยอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ลงทะเบียนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 เดือนก่อนวันที่ลงทะเบียน บุคคลต้องลงทะเบียนในรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (electoral roll) เพื่อมีสิทธิเลือกตั้ง ส่วนผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษอยู่ในมาตรา 61 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ. 1993 (Electoral Act 1993) ได้แก่

1) บุคคลที่มีคุณสมบัติลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเป็น ผู้ลงคะแนนเสียงพิเศษได้หากชื่อของบุคคลนั้นไม่ปรากฏอยู่ในรายชื่อหลักหรือรายชื่อเสริมใด ๆ ของเขต หรือถูกลบออกจากรายชื่อดังกล่าวอย่างไม่ถูกต้อง บุคคลที่มีความประสงค์จะไม่อยู่หรือขาดไปจากเขตเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง บุคคลดังกล่าวตั้งใจที่จะอยู่นอกประเทศนิวซีแลนด์ในวันเลือกตั้ง หรืออยู่นอกประเทศนิวซีแลนด์ในวันเลือกตั้ง เนื่องจากเหตุผลของการเจ็บป่วย ความทุพพลภาพ การตั้งครรภ์ หรือการคลอดบุตร ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนเสียงที่สถานที่เลือกตั้งใด ๆ ในเขตได้ เหตุผลของการคัดค้านทางศาสนา บุคคลดังกล่าวจึงไม่สามารถเข้าร่วมลงคะแนนเสียงได้ในวันของสัปดาห์ที่วันเลือกตั้งตรงกับ ด้วยเหตุผลอื่น

2) บุคคลที่ลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งของชาวเมารีและผู้ที่มีคุณสมบัติในการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งใด ๆ ในเขตนั้นอาจลงคะแนนเสียงในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้งพิเศษได้ ไม่เพียงแต่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้เท่านั้น

3) บุคคลที่มีชื่อปรากฏในรายชื่อหลักหรือรายชื่อเสริมใด ๆ ของเขตการเลือกตั้ง และผู้ที่มีคุณสมบัติในการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งในเขตนั้นอาจลงคะแนนเสียงเป็นผู้ลงคะแนนเสียงพิเศษได้หากบุคคลนั้นสมัครด้วยตนเองก่อนวันเลือกตั้ง

กฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลียพบว่า ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ ค.ศ.1918 (Commonwealth Electoral Act 1918) ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเป็นพลเมืองชาวออสเตรเลีย หรือบุคคลในการคุ้มครองของสหราชอาณาจักรก่อนวันที่ 26 มกราคม 1984 อายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ พานักในที่อยู่อาศัยที่จะใช้ลงทะเบียนอย่างน้อย 1 เดือน

ส่วนการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้า คือ ผู้ที่ไม่สามารถไปยังหน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง เนื่องจากเหตุผลที่เหมาะสมสามารถลงคะแนนเสียงล่วงหน้าได้ที่สำนักงานเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่สามารถไปยังหน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้งสามารถใช้สิทธิลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ได้ เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ หรือผู้ที่มีภารกิจสำคัญในวันเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่สามารถไปยังหน่วยเลือกตั้งในเขตที่ตนลงทะเบียนอยู่สามารถลงคะแนนเสียงที่หน่วยเลือกตั้งอื่น ๆ ได้ ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพหรือทุพพลภาพสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า หรือขอให้เจ้าหน้าที่การเลือกตั้งไปให้บริการเลือกตั้งที่บ้านหรือสถานพยาบาล ผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี มีสิทธิลงทะเบียนและลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลสามารถลงคะแนนเสียงได้ผ่านบริการหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่ที่เจ้าหน้าที่การเลือกตั้งจะไปให้บริการถึงที่ผู้ที่ เป็นพลเมืองออสเตรเลียแต่พักอาศัยหรืออยู่ต่างประเทศในวันเลือกตั้งสามารถลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์หรือที่สถานกงสุลหรือสถานทูตออสเตรเลียในประเทศที่พักอาศัยอยู่ ทหารและเจ้าหน้าที่กองกำลังที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในวันเลือกตั้งสามารถลงทะเบียนและลงคะแนนเสียงได้ที่สถานที่ตั้งกองกำลังหรือขอใช้สิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์ ผู้ที่มีปัญหาทางจิตใจหรือความสามารถในการเรียนรู้ สามารถขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าหรือขอให้เจ้าหน้าที่การเลือกตั้งไปให้บริการเลือกตั้งที่บ้านหรือสถานพยาบาลและผู้ที่อยู่ในทวีปแอนตาร์กติกา ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในทวีปแอนตาร์กติกาสามารถลงทะเบียนและลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์หรือผ่านการจัดการพิเศษจากคณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย

ดังนั้น เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ในการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าของประเทศไทย ประเทศนิวซีแลนด์ และเครือรัฐออสเตรเลียนำมาเปรียบเทียบได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบข้อพิจารณาคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะลงทะเบียนการขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า

ประเทศไทย	ประเทศนิวซีแลนด์	เครือรัฐออสเตรเลีย
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 106 , 107	พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ค.ศ. 1993 มาตรา 61	พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ ค.ศ.1918

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเทศไทย	ประเทศนิวซีแลนด์	เครือรัฐออสเตรเลีย
1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือ	ผู้ลงคะแนนพิเศษ ได้แก่	ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษ ได้แก่
2. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง	1. ผู้ที่ไม่สามารถอยู่ในเขตเลือกตั้งของตนในวันเลือกตั้ง	1. อยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ท่านลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งไว้
3. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีถิ่นที่อยู่ในนอกราชอาณาจักร หรือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เดินทางไปนอกราชอาณาจักรในวันเลือกตั้ง	เนื่องจากการเดินทางไปยังที่อื่น	2. อยู่ห่างจากหน่วยเลือกตั้งมากกว่า 8 กิโลเมตร
4. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง	2. ผู้ที่อยู่ต่างประเทศในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง	3. กำลังท่องเที่ยวเดินทาง
	3. ผู้ที่มีตารางการทำงานในวันเลือกตั้งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น บุคลากรทางการแพทย์, เจ้าหน้าที่ตำรวจ, พนักงานบริการลูกค้า เป็นต้น	4. ไม่สามารถออกจากที่ทำงานไปลงคะแนนเสียงได้
	4. ผู้ที่ทำงานเป็นระยะเวลานานหรือมีเวลาทำงานที่ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ผู้มีข้อจำกัดทางสุขภาพหรือมีอาการเจ็บป่วยที่ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ผู้สูงอายุหรือผู้พิการที่ไม่สามารถเดินทางไปสถานที่ลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ผู้มีเหตุผลส่วนตัวอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ เช่น การดูแลครอบครัว, ภาระหน้าที่อื่น ๆ เป็นต้น	5. ป่วยหนัก ชราภาพ หรือ กำลังจะคลอดบุตร หรือเป็นผู้ดูแล
		6. เป็นผู้ป่วยในโรงพยาบาลและไม่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ในโรงพยาบาล
		7. มีความเชื่อทางศาสนาที่ทำให้ไม่สามารถไปที่หน่วยงานเลือกตั้งได้
		8. อยู่ในเรือนจำถูกพิพากษาจำคุกน้อยกว่าสามปี หรือถูกจับกุม

จากตารางการเปรียบเทียบพบว่า ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ประเทศไทยไม่ได้กำหนดกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปเลือกตั้งได้ไว้ในคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าเหมือนประเทศนิวซีแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย แต่พบว่าประเทศไทยได้กำหนดไว้เป็นกรณีที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปเลือกตั้งได้จำเป็นต้องแจ้งเหตุอันสมควรเพื่อให้เจ้าหน้าที่พิจารณาก่อน จึงจะไม่ถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมาย ตามข้อ 59 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ดังนี้

- 1) มีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเดินทางไปพื้นที่ห่างไกล
- 2) เจ็บป่วยและไม่สามารถเดินทางไปสิทธิเลือกตั้งได้
- 3) เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้
- 4) เดินทางออกนอกราชอาณาจักรและมีได้แจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอก
ราชอาณาจักร

5) มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตร

6) เหตุสุดวิสัยหรือเหตุอื่นที่คณะกรรมการกำหนด

และให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นพิจารณาเหตุของการไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าว ตามข้อ 60 ของระเบียบดังกล่าว

เมื่อพิจารณาการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสำหรับการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าแล้ว ผู้ศึกษาสามารถวิเคราะห์ในทางทฤษฎีได้ดังนี้

1) หลักการอำนาจอธิปไตยของประชาชน (Popular Sovereignty Principle) ที่ระบุว่าประชาชนเป็นผู้ถืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ประชาชนจะใช้สิทธิในการเลือกตัวแทนของตน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือ ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory) ของ Jean-Jacques Rousseau ที่กล่าวถึง "อำนาจอธิปไตยของประชาชน" (Popular Sovereignty) ซึ่งเน้นว่ารัฐมีอำนาจเพราะประชาชนมอบอำนาจให้ ในการสร้างภาระให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ (ผู้ป่วย ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ เป็นต้น) ไม่สามารถใช้สิทธิของตนในการเลือกตั้งได้อย่างเต็มที่ ซึ่งอาจขัดแย้งกับหลักการอำนาจอธิปไตยของประชาชนตามทฤษฎีของ Rousseau ซึ่งการขยายขอบเขตของคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าจึงเป็นการรักษาและเสริมสร้างอำนาจอธิปไตยของประชาชน

2) หลักเสรีภาพ (Liberty Principle) ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในการแสดงออกและการกระทำต่าง ๆ โดยไม่ถูกจำกัดโดยไม่จำเป็น ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือทฤษฎีเสรีภาพ (Liberty Theory) ของ John Stuart Mill ซึ่งกล่าวถึง "เสรีภาพของบุคคล" (Individual Liberty) โดยเน้นให้บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ ตราบใดที่ไม่ทำร้ายผู้อื่น ในการกำหนดคุณสมบัติของ

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าไว้อย่างแคบอาจถูกมองว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ (ผู้ป่วย ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ เป็นต้น) การขยายขอบเขตของคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าจะช่วยให้ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกตั้งมากขึ้น

3) หลักความเสมอภาค (Equity Principle) ซึ่งเน้นให้บุคคลที่มีสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความจำเป็น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในที่สุด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือทฤษฎีความเสมอภาคของ Aristotle ซึ่งกล่าวว่า "การปฏิบัติที่แตกต่างกันสำหรับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน" (Treating Equals Equally and Unequals Unequally) การกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าไว้อย่างแคบอาจไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค เพราะอาจไม่คำนึงถึงความแตกต่างของสถานการณ์และความจำเป็นของประชาชนกลุ่มผู้ป่วย ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ การขยายขอบเขตของคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าจึงเป็นการปฏิบัติตามหลักความเสมอภาค โดยให้ประชาชนที่มีสถานการณ์แตกต่างกันได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้นการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าไว้อย่างแคบอาจส่งผลให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้เต็มที่ ซึ่งอาจเป็นการละเมิดหลักการของความเสมอภาค การเปิดโอกาสในการใช้สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค

ดังนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ต้องแจ้งเหตุของการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้เจ้าหน้าที่พิจารณาก่อนเพื่อที่จะไม่ให้เสียสิทธิตามกฎหมาย ในการกลับกันเมื่อแจ้งเหตุแล้วแต่เจ้าหน้าที่พิจารณาแล้วเห็นว่ามิใช่เหตุอันสมควร ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ก็จะเสียสิทธิถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมายในที่สุด การพิจารณาเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งในกฎหมายไทยเป็นการสร้างขั้นตอนและภาระเพิ่มเติมต่อประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยในการการยื่นคำร้อง การเตรียมหลักฐาน การส่งคำร้อง การรอการพิจารณา การรอเจ้าหน้าที่วินิจฉัย การเสียเวลาและค่าใช้จ่าย (กรณีต้องเดินทาง) และความไม่แน่นอนของผลการพิจารณา เช่น เมื่อเจ้าหน้าที่พิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่เป็นเหตุอันสมควรทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งถูกจำกัดสิทธิในที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจสร้างความไม่สะดวกและข้อกั้วลต่อประชาชน ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการเลือกตั้งมีความยุติธรรมและเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น ควรมีการพิจารณาแก้ไขกฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้องให้มีความยืดหยุ่นและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น รวมถึงการสร้างความเข้าใจและการเข้าถึงข้อมูลที่ชัดเจนสำหรับ

ประชาชนทุกคน ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77¹⁴⁵ ประกอบมาตรา 258 ค. ด้านกฎหมาย¹⁴⁶ ซึ่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น การรับฟังความคิดเห็นก่อนออกกฎหมาย กำหนดให้รัฐพึงใช้ระบอบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ การใช้ดุลพินิจ และการกำหนดโทษอาญา เฉพาะความผิดร้ายแรงหรือกรณีที่สำคัญเท่านั้น

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมาย คือ การขยายกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยการนำเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งไปบัญญัติไว้ในคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเพื่อเป็นการรับรองสิทธิการเลือกตั้งให้เป็นไปตามเจตจำนงได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการใช้ดุลพินิจจากเจ้าหน้าที่ก่อนด้วย ซึ่งมีประโยชน์ดังนี้

1) ความชัดเจนและแน่นอน (Legal Certainty) หลักกฎหมายในเรื่องความชัดเจนและแน่นอน (Legal Certainty) มีความสำคัญในการปกป้องสิทธิของประชาชน โดยการบัญญัติเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติจะช่วยให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่มีความเข้าใจตรงกัน ลดความสับสนหรือข้อโต้แย้งที่อาจเกิดขึ้นประชาชนสามารถตรวจสอบและทราบถึงเหตุผลที่เป็นที่ยอมรับตามกฎหมายได้อย่างชัดเจน ทำให้สามารถวางแผนและตัดสินใจได้ดีขึ้น โดยไม่

¹⁴⁵ มาตรา 77 รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

รัฐพึงใช้ระบอบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่สำคัญ พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง

¹⁴⁶ มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูประบอบการปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผล ดังต่อไปนี้

ฯลฯ

ฯลฯ

ค. ด้านกฎหมาย

(1) มีกลไกให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 และพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล โดยให้มีการใช้ระบอบอนุญาตและระบบการดำเนินการโดยคณะกรรมการเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้งานเกิดความคล่องตัว โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนและไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

ฯลฯ

ฯลฯ

ต้องกังวลเกี่ยวกับการตีความของเจ้าหน้าที่ ซึ่งประเทศนิวซีแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย ก็ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ

2) การลดภาระของเจ้าหน้าที่เป็นซึ่งเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) การที่กฎหมายมีความชัดเจนจะช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเหตุผลที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่จะสามารถดำเนินการได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากไม่ต้องใช้เวลาในการตีความ ตรวจสอบเอกสาร หรือใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาเหตุผลของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

3) การป้องกันการใช้สิทธิโดยมิชอบ การบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนจะช่วยป้องกันการใช้สิทธิโดยมิชอบ (Abuse of Rights) เช่น เหตุผลที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการสร้างเอกสารหลักฐานเท็จเพื่อหลีกเลี่ยงการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเสริมสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

4) ประชาชนจะได้รับประโยชน์จากความชัดเจนและแน่นอนในกฎหมาย ทำให้สามารถวางแผนการเดินทางไปเลือกตั้งและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพประชาชนอาจรู้สึกว่าจะเสียสิทธิบางประการหากกฎหมายไม่สามารถครอบคลุมเหตุผลที่เป็นไปได้ทั้งหมด

5) การบัญญัติเหตุผลในพระราชบัญญัติจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีแนวทางที่ชัดเจนและลดภาระในการพิจารณา

จากการศึกษาปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาขอเสนอแนะการแก้กฎหมายเลือกตั้งดังเหตุผลที่ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และเพื่อให้เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนในการเลือกผู้แทนอย่างสูงสุดดังนี้

1) การนำเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งเพื่อสร้างความชัดเจนและแน่นอนในกฎหมายสามารถลดความสับสนและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ได้ ดังนั้น ต้องเพิ่มมาตราในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 105/1 เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้มีทางเลือกในการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง และลดขั้นตอนเพื่อไม่ให้เสียสิทธิ ดังนี้

มาตรา 105/1 “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษ คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เนื่องจาก

- (1) มีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเดินทางไปพื้นที่ห่างไกล
- (2) เจ็บป่วยและไม่สามารถเดินทางไปสิทธิเลือกตั้งได้
- (3) เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้

(4) เดินทางออกนอกราชอาณาจักรและมีได้แจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

- (5) มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตร
- (6) มีความเชื่อทางศาสนาที่ทำให้ไม่สามารถไปที่หน่วยงานเลือกตั้งกลางได้
- (7) มีปัญหาทางจิตใจหรือความสามารถในการเรียนรู้
- (8) เหตุอื่น ๆ

ประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือนอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งแล้วแต่กรณี ให้ยื่นลงทะเบียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดและเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดหน่วยเลือกตั้งกลางในการอำนวยความสะดวกดังกล่าว ทั้งนี้ ต้องเป็นไปเพื่อการลงคะแนนเสียงโดยตรงและลับ”

2) เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ในส่วนที่ 2 การแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ข้อ 55 – 66 เห็นควรยกเลิกเนื่องจากขัดต่อรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 ประกอบมาตรา 258 ค. กฎหมาย

2. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดวันให้มาใช้สิทธิการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งต้องเป็นวันเดียวกันทุกแห่งและจะกำหนดให้ลงคะแนนเกินหนึ่งวันไม่ได้ ตามมาตรา 107 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561

โดยที่ได้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 และคณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดให้วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 เป็นวันเลือกตั้ง¹⁴⁷ และประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง¹⁴⁸ เรื่องกำหนดวันและเวลาการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางได้กำหนดให้วันที่ 7 พฤษภาคม 2566 ตั้งแต่เวลา 08.00 นาฬิกา ถึงเวลา 17.00 นาฬิกา เป็นวันออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง และที่เลือกตั้งกลางสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพหรือผู้สูงอายุ ซึ่งกำหนดเป็นวันเดียวกันทั้งหมด

¹⁴⁷ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 140 ตอนที่ 22 ก 20 มีนาคม 2566

¹⁴⁸ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 140 ตอนที่ 23 ก 22 มีนาคม 2566

จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งการใช้สิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง¹⁴⁹ ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2566 นั้น มีสถานที่ลงคะแนนจำนวน 447 แห่ง ผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิจำนวน 2,222,563 คน ผู้ใช้สิทธิลงคะแนนจำนวน 2,030,797 คน คิดเป็นร้อยละ 91.37 เมื่อจำแนกตามภาคได้ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 4.2 สถิติการใช้สิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง

ภาค	ผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิ	ผู้ใช้สิทธิลงคะแนน	ร้อยละ
กลาง	1,671,654	1,522,768	91.09
ตะวันออกเฉียงเหนือ	211,052	194,022	91.93
ใต้	147,318	134,139	91.05
เหนือ	192,539	1,789,868	93.42
รวมทั้งหมด	2,222,563	2,030,797	91.37

และสถิติการใช้สิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2566 มีสถานที่ลงคะแนนจำนวน 416 แห่ง ผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิจำนวน 60,786 คน ผู้ใช้สิทธิลงคะแนนจำนวน 57,362 คน คิดเป็นร้อยละ 94.37 เมื่อจำแนกตามภาคได้ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 4.3 สถิติของการใช้สิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง

ภาค	ผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิ	ผู้ใช้สิทธิลงคะแนน	ร้อยละ
กลาง	42,174	39,475	93.60
ตะวันออกเฉียงเหนือ	6,494	6,235	96.01
ใต้	6,298	6,061	96.24
เหนือ	5,820	5,591	96.07
รวมทั้งหมด	60,786	57,362	94.37

¹⁴⁹ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566. หน้าเดียวกัน

จากสถิติเห็นได้ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ลงทะเบียนและมาใช้สิทธิมากกว่าร้อยละ 90 ทำให้เกิดปัญหาของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการบริหารจัดการมากขึ้น สืบเนื่องมาจากแถลงการณ์¹⁵⁰ ความเห็นต่อการเลือกตั้งทั่วไปล่วงหน้า - นอกเขต เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2566 จากเครือข่ายประชาชนสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ปี 2566¹⁵¹ แบ่งเป็น 7 ประเด็น สามารถสรุปดังต่อไปนี้

1) เจ้าหน้าที่เขียนหมายเลขเขตเลือกตั้งผิด เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) มีความเข้าใจในกระบวนการจัดการเลือกตั้งที่คลาดเคลื่อน โดยเฉพาะขั้นตอนการเขียนรายละเอียดบนซองใส่บัตรเลือกตั้งที่ผิดพลาด ตัวอย่างเช่น ระบุหมายเลขเขตเลือกตั้งผิด เป็นรหัสไปรษณีย์ และระบุเลขรหัสเขตเลือกตั้งผิดเขต ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นในหลายพื้นที่จนไม่อาจกล่าวได้อย่างชัดเจนว่า เป็นความผิดพลาดเล็กน้อยของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) แต่เป็นปัญหาในเรื่องความเข้าใจกระบวนการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งควรจะต้องได้รับการฝึกอบรมการปฏิบัติหน้าที่เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันทั้งประเทศ อันเป็นเรื่องพื้นฐานของการจัดการเลือกตั้งที่ กกต. มีหน้าที่รับผิดชอบในการกำกับดูแล

2) การเสียสิทธิของผู้ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้า การเลือกตั้งล่วงหน้าจะมีจำนวนผู้มาใช้สิทธิกว่าร้อยละ 91 นับเป็นจำนวน 2 ล้านคนโดยประมาณ ประชาชนที่มีความตั้งใจจะรักษาสิทธิในการเลือกตั้งของตน โดยเลือกใช้วิธีการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตเลือกตั้ง แต่กลับไม่ได้ไปใช้สิทธิเป็นจำนวนกว่า 2 แสนคน ซึ่งนับได้ว่ามีประชาชนที่เสียสิทธิไปจำนวนมาก และส่งผลกระทบต่อผลการเลือกตั้งการที่มีประชาชนเสียสิทธิเลือกตั้งจำนวนมากเช่นนี้ เป็นประเด็นสำคัญที่มีอาจละลายได้ คือ การจัดการเลือกตั้งล่วงหน้าที่ผ่านมาได้มีการประชาสัมพันธ์ การอำนวยความสะดวก และการจัดมาตรการรองรับการใช้สิทธิที่เพียงพอต่อผู้มาใช้สิทธิจำนวนมากหรือไม่ อีกทั้งยังไม่พบว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีมาตรการที่เปิดให้ประชาชนได้มีโอกาสกลับไปใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 โดยมีข้อสังเกตเปรียบเทียบกับเลือกตั้งปี 2557 ที่เปิดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าได้ตามได้ลงทะเบียนไว้ สามารถไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้

3. การลงทะเบียนก่อนวันเลือกตั้ง ในวันสุดท้ายของการเปิดให้ลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า-นอกเขตเลือกตั้ง ในวันที่ 9 เม.ย. 2566 มีประชาชนจำนวนมากไม่สามารถ

¹⁵⁰ เครือข่ายประชาชนสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ปี 2566. *แถลงการณ์ : ความเห็นต่อการเลือกตั้งทั่วไปล่วงหน้า-นอกเขต วันที่ 7 พ.ค. 2566*.iLAW. ค้นคืน 29 มิถุนายน 2567. จาก <https://www.ilaw.or.th/articles/5915>.

¹⁵¹ เครือข่ายประชาชนสังเกตการณ์การเลือกตั้งปี 2566 เป็นการประสานความร่วมมือกันของเครือข่ายภาคประชาชนหลากหลายกลุ่มองค์กร ประกอบด้วยไปกลุ่มที่มีภารกิจสังเกตการณ์การเลือกตั้งอย่างเป็นกลางโดยเฉพาะ และกลุ่มที่มีความตื่นตัวในสิทธิทางการเมืองซึ่งทำงานเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้การเลือกตั้งเป็นไปตามหลักการสากล สนับสนุนให้กระบวนการเลือกตั้งมีความโปร่งใส เสรีและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย เพื่อสร้างความไว้วางใจต่อกระบวนการเลือกตั้ง ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญของการเลือกผู้แทนโดยประชาชนในระบอบประชาธิปไตย.

ลงทะเบียนให้ทัน เนื่องจากเว็บไซต์สำหรับการลงทะเบียนเกิดเหตุขัดข้องตั้งแต่เวลาราว 21.00 น. นับเป็นประเด็นที่ต้องตั้งคำถามต่อการเตรียมความพร้อมในการจัดการเลือกตั้ง ซึ่งอาจคาดหมายได้ล่วงหน้าว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะใช้เวลาตัดสินใจ และเลือกลงทะเบียนในวันสุดท้ายเป็นจำนวนมาก ความผิดพลาดเช่นนี้ ทำให้ไม่อาจกล่าวได้ว่าการจัดการเลือกตั้งล่วงหน้า มีการเตรียมการอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมรองรับการใช้สิทธิของประชาชนได้อย่างครบถ้วน

4) ความสับสนต่อบัตรเลือกตั้ง 2 ใบ รายละเอียดของข้อมูลไม่ตรงกันบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภท คือ 1. บัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขต และ 2. บัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง พบว่าหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและหมายเลขพรรคการเมืองในบัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเป็นหมายเลขที่ไม่ตรงกัน และในส่วนของบัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตมีเพียงหมายเลขผู้สมัคร ไม่มีรายชื่อหรือตราสัญลักษณ์ของพรรคการเมืองของผู้สมัคร อันเป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยลดภาระ และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องสำหรับการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน

5) การจัดเตรียมสถานที่เลือกตั้งล่วงหน้าหลายหน่วยเลือกตั้งมีการเลือกใช้และจัดการสถานที่ โดยไม่ได้เป็นไปตามหลักการรองรับความหลากหลายของผู้มาใช้สิทธิ กล่าวคือ ไม่รองรับการใช้สิทธิของผู้ที่มีข้อจำกัดทางกายภาพ เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ ฯลฯ และยังพบว่าหลายหน่วยเลือกตั้งไม่มีการเตรียมความพร้อมที่ดีพอ สำหรับการรับมือสภาพอากาศที่ร้อนจัด ส่งผลให้ผู้มาใช้สิทธิจำนวนมากมีอาการวิงเวียน หน้ามืด และเป็นลม ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนเช่นนี้ ถือเป็นเรื่องที่ไม่อาจปล่อยปละละเลยได้

6) เอกสารสำคัญที่ต้องปิดประกาศ ณ หน่วยเลือกตั้งการปิดประกาศเอกสารสำคัญหน้าหน่วยเลือกตั้ง เป็นหลักการพื้นฐานเรื่องความโปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถทำความเข้าใจการใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างครบถ้วน แต่มีการรายงานเป็นจำนวนมากว่ามีความผิดปกติ ซึ่งมีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 3 ประการ

ประการที่หนึ่ง เอกสารแนะนำผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ซึ่งปรากฏว่ามีรายชื่อผู้สมัครบางพรรคหายไปจากกระดานปิดประกาศ

ประการที่สอง ตัวอย่างบัตรเลือกตั้งที่ติดประกาศหน้าหน่วยเลือกตั้งเป็นสีขาว-ดำ ซึ่งไม่แสดงสีจริงของบัตรเลือกตั้งทั้งสองประเภท

ประการที่สาม เอกสารรายการเกี่ยวกับจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ได้รับมาก่อนลงคะแนน (ส.ส. 5/5) ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญที่ต้องระบุจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดที่ได้รับมา และระบุจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น ซึ่งต้องปิดประกาศไว้ให้ประชาชนรับทราบก่อนเปิดให้ลงคะแนน ทั้งนี้ในหลายหน่วยเลือกตั้งพบว่า มีความผิดปกติของในหลายส่วน ดังนี้ ปิดประกาศล่าช้า หลังเปิดให้ลงคะแนนเป็นเวลานาน ไม่ระบุรายละเอียดจำนวนบัตรเลือกตั้งที่หน่วยเลือกตั้งนั้นได้รับมา หรือกรอกตัวเลขจำนวนบัตรที่ได้รับ แต่กลับไม่ระบุเป็นตัวหนังสือที่ช่องข้อความด้านหลัง ทำให้ไม่สามารถยืนยัน

ได้ว่ามีการกลับมาแก้ไขหรือไม่ ระบุข้อมูลรายละเอียดเอกสารไม่ครบถ้วน เช่น ไม่ระบุชื่อหน่วยเลือกตั้ง และสถานที่ตั้งหน่วยเลือกตั้ง การละเลยความสำคัญของการจัดทำเอกสารเหล่านี้ ทำให้ไม่อาจกล่าวได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น เป็นไปอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม

7) การสังเกตการณ์การเลือกตั้ง แม้ว่าโดยส่วนใหญ่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจะให้ความร่วมมือกับการสังเกตการณ์ แต่ยังคงมีรายงานว่า มีหน่วยเลือกตั้งที่กรรมการประจำหน่วยยืนยันที่จะไม่อนุญาตให้อาสาสมัครเข้าสังเกตการณ์ รวมถึงไม่อนุญาตให้ถ่ายภาพบรรยากาศการเลือกตั้ง หรือถ่ายภาพเอกสารซึ่งปิดประกาศอยู่ที่หน้าหน่วยเลือกตั้ง แม้ว่าการกระทำนั้นจะมั่นใจได้ว่าไม่รบกวนต่อการลงคะแนนเลือกตั้ง และไม่กระทบต่อสิทธิหรือข้อมูลส่วนบุคคล อันอาจเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อการใช้สิทธิของประชาชน ซึ่งแท้จริงแล้ว ย่อมสามารถเข้าสังเกตการณ์กระบวนการจัดการเลือกตั้ง เพื่อเป็นประจักษ์พยานในการยืนยันมาตรฐานด้านความโปร่งใส

เมื่อผู้ศึกษาพิจารณาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง เพื่อให้การบริหารจัดการการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว พบว่ามีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 กำหนดไว้ในมาตรา 107 วรรคสี่ ระบุว่า “วันที่กำหนดให้มาใช้สิทธิต้องเป็นวันเดียวกันทุกแห่งและจะกำหนดให้ลงคะแนนเกินหนึ่งวันไม่ได้” ประกอบระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ข้อ 188 กำหนดว่า “ให้คณะกรรมการประกาศกำหนดวันออกเสียงลงคะแนนก่อนเลือกตั้งเป็นวันเดียวกันทุกแห่งไม่เกินหนึ่งวัน”

การกำหนดวันใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวในประเทศไทย ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาทางกฎหมายที่มีความสำคัญส่งผลกระทบต่อกระบวนการเลือกตั้งและสิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ลงทะเบียนเป็นอย่างมากซึ่งสามารถสรุปปัญหาที่ได้ดังนี้

1) ความไม่สะดวกสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การกำหนดเพียงวันเดียวส่งผลให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีการวางแผนและเตรียมตัวให้พร้อมในวันที่กำหนดเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้บุคคลบางส่วนที่มีสถานะทางอาชีพหรือส่วนตัวที่ไม่เป็นไปตามปกติ ไม่สามารถเข้าร่วมการเลือกตั้งได้ นอกจากนี้ ผู้ที่ต้องการเดินทางจากพื้นที่ห่างไกลเพื่อลงคะแนนเสียงก็อาจพบความยากลำบากในการเข้าถึงสิทธิของตน เช่น กลุ่มอาชีพเดินเรือประมง อาชีพแอร์โฮสเตส เป็นต้น

2) ความเสียหายต่อการมีส่วนร่วมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การกำหนดเพียงวันเดียวอาจทำให้มีการลดลงของอัตราการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งอาจทำให้ผลการเลือกตั้งไม่สะท้อนต่อเจตจำนงของประชาชนที่จะเลือกผู้แทนอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการเลือกตั้ง

3) ความเป็นธรรมและความโปร่งใส การมีระยะเวลาในการลงคะแนนที่สั้นอาจทำให้กระบวนการเลือกตั้งไม่เป็นธรรมและขาดความโปร่งใส เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางคนอาจไม่สามารถลงคะแนนเสียงได้ในสภาพการณ์ที่มีเวลาจำกัด และเจ้าหน้าที่ต้องทำงานภายใต้เวลาที่จำกัด

4) ความต้องการในการเปลี่ยนแปลง การกำหนดเพียงวันเดียวอาจทำให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงกระบวนการเลือกตั้งให้ทันสมัยได้ตามความต้องการของสังคมและเทคโนโลยีใหม่

ประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดวันใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า ซึ่งตามข้อมูลของเว็บไซต์คณะกรรมการการเลือกตั้งนิวซีแลนด์ การลงคะแนนล่วงหน้าจะเริ่มต้นตั้งแต่ก่อนสองสัปดาห์ก่อนวันเลือกตั้งหลัก เมื่อการเลือกตั้งทั่วไป ปี 2566 ได้กำหนดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะเปิดขึ้น เวลา 09.00 ของวันจันทร์ที่ 2 ตุลาคม 2566 และการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะปิดลง เวลา 19.00 น. ของวันเลือกตั้งซึ่งก็คือวันเสาร์ที่ 14 ตุลาคม 2566 (วันเลือกตั้งทั่วไป) ซึ่งใช้เวลา 12 วัน

ส่วนการกำหนดจำนวนวันใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในเครือรัฐออสเตรเลียถูกระบุกำหนดวันและเวลาอยู่ใน พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งในเครือจักรภพ พ.ศ.1918 มาตรา 200BA (1AA) กำหนดว่า การลงคะแนนล่วงหน้าสามารถเริ่มต้น ก่อนวันเลือกตั้งปกติจำนวน 12 วัน และดำเนินการต่อเนื่องไปจนถึงวันก่อนวันเลือกตั้ง (Election Day) เมื่อปี 2565 การเลือกตั้งครั้งล่าสุดเครือรัฐออสเตรเลียกำหนดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งล่วงหน้าเปิดตั้งแต่วันจันทร์ที่ 9 พฤษภาคม 2565 โดยวันที่และเวลาเปิดให้บริการแตกต่างกันในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง โดยจะเปิดถึงวันที่ 21 พฤษภาคม 2565 ซึ่งเป็นวันเลือกตั้งระดับสหพันธรัฐ หน่วยเลือกตั้งเปิดเวลา 08.00 – 18.00 นาฬิกา รวม 12 วัน

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบการกำหนดระยะเวลาเลือกตั้งล่วงหน้า

ประเทศไทย	ประเทศนิวซีแลนด์	เครือรัฐออสเตรเลีย
หนึ่งวันเท่านั้น	การลงคะแนนล่วงหน้าจะเริ่มต้นตั้งแต่ก่อนสองสัปดาห์ก่อนวันเลือกตั้งหลัก	การลงคะแนนล่วงหน้าจะเริ่มต้นสิบสองวันก่อนวันเลือกตั้งหลักและสิ้นสุดในวันก่อนวันเลือกตั้งหลักหนึ่งวัน

การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวในประเทศไทย ผู้ศึกษาสามารถวิเคราะห์ในทางทฤษฎีกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ดังนี้

หลักการประชาธิปไตย (Democratic Principles) การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวต้องไม่ขัดกับหลักการประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึงการให้โอกาสประชาชนทุกคนในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมและเต็มที่ การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวอาจเป็นการจำกัดโอกาสของบางกลุ่มประชาชนที่ไม่สามารถมาเลือกตั้งในวันนั้นได้ เช่น ผู้ที่มีภาระงาน หรือผู้ที่ต้องเดินทางไกล เป็นต้น

สิทธิในการเลือกตั้ง (Right to Vote) รัฐธรรมนูญไทย พุทธศักราช 2560 รับรองสิทธิในการเลือกตั้งให้กับประชาชนทุกคน การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวอาจเป็นการจำกัดสิทธิดังกล่าวของประชาชนบางกลุ่ม หากไม่มีการจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้ทุกคนสามารถมาเลือกตั้งได้

หลักการเสมอภาค (Equality Principle) การจัดการเลือกตั้งต้องดำเนินการโดยคำนึงถึงหลักการเสมอภาค หมายถึงทุกคนต้องมีโอกาสในการเลือกตั้งที่เท่าเทียมกัน การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวอาจเป็นการสร้างความไม่เสมอภาคในโอกาสการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีภาระงานหรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ไม่สามารถมาเลือกตั้งในวันนั้นได้

การที่ประเทศไทยกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือในกระบวนการเลือกตั้ง หากประชาชนรู้สึกว่ามีโอกาสเพียงพอในการออกเสียงเลือกตั้ง ความเชื่อถือในระบบการเลือกตั้งอาจลดลง ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่พอใจและการวิพากษ์วิจารณ์ระบบการเลือกตั้ง การมีระบบการเลือกตั้งที่เปิดกว้างและให้โอกาสในการออกเสียงเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมและเพียงพอจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อถือในกระบวนการเลือกตั้งและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย

จากการวิเคราะห์ข้างต้น การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวในประเทศไทยมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ในด้านของการจัดการและการบริหารจัดการ การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวอาจมีความสะดวกและประหยัดทรัพยากร แต่ในด้านของสิทธิและโอกาสในการเลือกตั้ง การกำหนดวันเดียวอาจเป็นการจำกัดสิทธิและโอกาสของบางกลุ่มประชาชน การปรับปรุงระบบเลือกตั้งล่วงหน้าให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยและสิทธิในการเลือกตั้ง เช่น การเปิดให้มีการเลือกตั้งล่วงหน้าหลายวันหรือการใช้วิธีการเลือกตั้งทางไปรษณีย์หรือออนไลน์ อาจเป็นทางเลือกที่ดีในการเสริมสร้างความเชื่อถือในกระบวนการเลือกตั้งและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าในประเทศไทยมีประโยชน์หลายประการที่สอดคล้องกับหลักการและบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญไทย ผู้ศึกษาสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) เพิ่มโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง (Increased Voting Opportunities) ในการอำนวยความสะดวกสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าให้มากกว่าหนึ่งวันช่วยให้ประชาชนที่มีภาระงานหรือกิจกรรมในวันเลือกตั้งหลักมีโอกาสมากขึ้นในการออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่ต้องการให้ทุกคนมีโอกาสในการแสดงเจตจำนงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดและช่วยลดความแออัดที่หน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้งหลัก ทำให้กระบวนการเลือกตั้งมีความราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Promotion of Political Participation) การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าช่วยเพิ่มอัตราการออกเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีเวลามากขึ้นในการไปลงคะแนนเสียงและการให้โอกาสในการเลือกตั้งมากขึ้นช่วยส่งเสริมหลักการประชาธิปไตยที่ประชาชนมีสิทธิเข้าถึงการออกเสียงเลือกตั้งอย่างเท่าเทียม

3) สนับสนุนความเป็นธรรมและความเสมอภาค (Support for Fairness and Equality) การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าช่วยให้กลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีภาระงานหรือกิจกรรมที่ต้องทำในวันเลือกตั้งหลักสามารถมาเลือกตั้งได้ ทำให้ทุกคนมีโอกาสในการออกเสียงเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน เป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้ทุกคนมีโอกาสในการแสดงความเห็นและเลือกตั้งผู้แทนที่ตนเองต้องการ

4) เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเลือกตั้ง (Enhanced Electoral Management) การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าช่วยกระจายภาระงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทำให้การบริหารจัดการและการตรวจสอบการเลือกตั้งมีความราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้นและช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดปัญหาด้านเทคนิคหรือการขัดข้องที่อาจเกิดขึ้นจากการที่มีผู้มาเลือกตั้งจำนวนมากในวันเดียว

5) สนับสนุนการเข้าถึงการเลือกตั้ง (Support for Accessibility) การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าช่วยให้ผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว ผู้พิการหรือผู้สูงอายุสามารถเลือกตั้งได้ในวันที่สะดวกเหมือนประเทศนิวซีแลนด์และเครือรัฐออสเตรเลียและช่วยให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลมีโอกาสในการออกเสียงเลือกตั้งมากขึ้น เช่น กลุ่มชาติพันธุ์

6) เพิ่มความเชื่อถือในกระบวนการเลือกตั้ง (Enhanced Electoral Integrity) การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าช่วยลดความกังวลเกี่ยวกับความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการจัดการเลือกตั้ง เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีเวลามากขึ้นในการตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้งและช่วยเสริมสร้างความเชื่อถือในระบบการเลือกตั้ง เนื่องจากประชาชนรู้สึกว่ามีโอกาสและสิทธิมากขึ้นในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง

7) การปฏิบัติตามหลักการรัฐธรรมนูญ (Compliance with Constitutional Principles) การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หากมีการแก้ไขกฎหมายเลือกตั้งให้

สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง เช่น การปรับปรุงกฎหมายการเลือกตั้งให้มีความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสในการเลือกตั้งล่วงหน้ามากขึ้นและสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่ระบุในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากให้โอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นและส่งเสริมความเท่าเทียมในการเลือกตั้ง

ดังนั้น การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าในประเทศไทยมีประโยชน์หลายประการที่สอดคล้องกับหลักการและบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญไทย โดยช่วยเพิ่มโอกาสในการออกเสียงเลือกตั้ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง สนับสนุนความเป็นธรรมและความเสมอภาค เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเลือกตั้ง สนับสนุนการเข้าถึงการเลือกตั้ง และเพิ่มความเชื่อถือในกระบวนการเลือกตั้ง ทั้งนี้ การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าควรดำเนินการโดยไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

ตามหลักกฎหมายมหาชนเน้นความสำคัญของการบริหารจัดการของรัฐให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ดังนั้น การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นมาตรการที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น ช่วยให้ประชาชนที่ไม่สะดวกในวันเลือกตั้งหลักสามารถออกเสียงเลือกตั้งได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน การที่ประชาชนมีโอกาสมากขึ้นในการเลือกตั้งเป็นการเสริมสร้างเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการทางการเมือง ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการเลือกตั้ง กลุ่มประชาชนที่มีภาระงานหรือข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวสามารถเลือกวันที่สะดวกได้ ซึ่งเป็นการสนับสนุนหลักการความเสมอภาคและความเป็นธรรมในกระบวนการเลือกตั้ง

ส่วนกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่กำหนดหลักการพื้นฐานในการปกครอง การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าต้องพิจารณาว่ามีความสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยหรือไม่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการออกเสียงเลือกตั้ง การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นมาตรการที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หากดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายที่เหมาะสม เช่น การแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงการเลือกตั้ง การเพิ่มวันเลือกตั้งล่วงหน้าทำให้กระบวนการเลือกตั้งมีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะการแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราชฎร พ.ศ.2561 ในมาตรา 107 วรรคสี่ และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราชฎร พ.ศ.2566 ข้อ 188 ดังนี้

1) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราชฎร พ.ศ.2561 ในมาตรา 107 วรรคสี่ ว่า

“การขอใช้สิทธิเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง สถานที่และจำนวนที่เลือกตั้งกลาง วันที่กำหนดให้มาใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน การออกเสียงลงคะแนน และการนับคะแนน การส่งบัตรเลือกตั้ง และการดำเนินการอื่นที่จำเป็นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด ทั้งนี้ วันที่กำหนดให้มาใช้สิทธิต้องเป็นวันเดียวกันทุกแห่งหรืออาจจะกำหนดให้ลงคะแนนมากกว่าหนึ่งวันก็ได้”

2) ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราชฎร พ.ศ. 2566 ข้อ 188 ว่า

“ให้คณะกรรมการประกาศกำหนดวันออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งเป็นวันเดียวกันทุกแห่งหรือมากกว่าหนึ่งวันก็ได้ และระยะเวลาการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งโดยวันสุดท้ายของการลงทะเบียนต้องก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามสิบวัน”

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นการศึกษามุ่งศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับประเทศนิวซีแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย เพื่อเสนอแนะทางการปรับปรุงระบบการเลือกตั้งในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1.1 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 106 ประกอบ 107 กำหนดว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เดินทางไปนอกราชอาณาจักรในวันเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง ส่วนในประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดว่า บุคคลที่มีคุณสมบัติลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเป็นผู้ลงคะแนนเสียงพิเศษ ได้แก่ ผู้ที่ไม่สามารถอยู่ในเขตเลือกตั้งของตนในวันเลือกตั้งเนื่องจากการเดินทางไปยังที่อื่น ผู้ที่อยู่ต่างประเทศในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งผู้มีตารางการทำงานในวันเลือกตั้งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น บุคลากรทางการแพทย์, เจ้าหน้าที่ตำรวจ, พนักงานบริการฉุกเฉิน เป็นต้น ผู้ที่ทำงานเป็นระยะเวลาานหรือมีเวลาทำงานที่ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ผู้มีชื่อจำกัดทางสุขภาพหรือมีอาการเจ็บป่วยที่ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ผู้สูงอายุหรือผู้พิการที่ไม่สามารถเดินทางไปสถานที่ลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ผู้มีเหตุผลส่วนตัวอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ เช่น การดูแลครอบครัว, ภาระหน้าที่อื่น ๆ เป็นต้น ในเครือรัฐออสเตรเลียกำหนดว่า อยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ท่านลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ อยู่ห่างจากหน่วยเลือกตั้งมากกว่า 8 กิโลเมตร กำลังท่องเที่ยวเดินทาง ไม่สามารถออกจากที่ทำงานไปลงคะแนนเสียงได้ ป่วยหนัก ชราภาพ หรือกำลังจะคลอดบุตร หรือเป็นผู้ดูแล เป็นผู้ป่วยในโรงพยาบาลและไม่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ในโรงพยาบาล มีความเชื่อทางศาสนาที่ทำให้ไม่สามารถไปที่หน่วยงานเลือกตั้งได้ อยู่ในเรือนจำถูกพิพากษาจำคุกน้อยกว่าสามปี หรือถูกจับกุม

ปัญหาหลักของการเลือกตั้งล่วงหน้าเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีข้อจำกัดในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ในพระราชบัญญัติ แต่ประเทศนิวซีแลนด์และเครือรัฐออสเตรเลีย เรียกว่า “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษหรือผู้ลงคะแนนพิเศษ” เช่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเดินทางไปพื้นที่ห่างไกล เจ็บป่วยและไม่สามารถเดินทางไป สิทธิเลือกตั้งได้ เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เดินทางออกนอกราชอาณาจักรและมีได้แจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร และมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตร ไว้ในคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในกฎหมายดังกล่าว แต่ได้กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ในข้อ 59 ซึ่งระเบียบดังกล่าวได้ระบุคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีข้อจำกัดในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งว่าเป็น “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปเลือกตั้งได้” ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มนี้ต้องแจ้งเหตุแก่นายทะเบียนอำเภอและนายทะเบียนจังหวัดในการพิจารณาเหตุอันสมควรหรือไม่ เพื่อไม่ให้กลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้ถูกจำกัดสิทธิบางประการในกรณีที่ไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นการเพิ่มภาระให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มนี้ และเป็นการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในการพิจารณา ที่จะต้องใช้หลักการได้สัดส่วนนำมาพิจารณาเหตุอันสมควร ตามที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศนิวซีแลนด์และเครือรัฐออสเตรเลีย พบว่า ได้กำหนดกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปเลือกตั้งได้ไว้ในกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติทั้งสองประเทศ และสามารถลงทะเบียนในการขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าได้เลย โดยไม่ต้องให้เจ้าหน้าที่พิจารณาเหตุแห่งการไม่ไปใช้สิทธิ ตามกฎหมายเลือกตั้งของเครือรัฐออสเตรเลียได้อำนวยความสะดวกกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีความหลากหลายของวิถีชีวิตของประชาชนชาวเครือรัฐออสเตรเลียไว้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ต้องแจ้งเหตุของการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้เจ้าหน้าที่พิจารณาก่อนเพื่อที่จะไม่ให้เสียสิทธิตามกฎหมาย ในการกลับกันเมื่อแจ้งเหตุแล้วแต่เจ้าหน้าที่พิจารณาแล้วเห็นว่ามิใช่เหตุอันสมควร ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ก็จะเสียสิทธิถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมายในที่สุด การพิจารณาเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งในกฎหมายไทยเป็นการสร้างขั้นตอนและภาระเพิ่มเติมต่อประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย ในการการยื่น คำร้อง การเตรียมหลักฐาน การส่งคำร้อง การรอการพิจารณา การรอเจ้าหน้าที่วินิจฉัย การเสียเวลาและค่าใช้จ่าย (กรณีต้องเดินทาง) และความไม่แน่นอนของผลการพิจารณา เช่น เมื่อเจ้าหน้าที่พิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่เป็นเหตุอันสมควรทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งถูกจำกัดสิทธิในที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจสร้างความไม่สะดวกและข้อกั้วลต่อประชาชน ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการเลือกตั้งมีความยุติธรรมและเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น ควรมีการพิจารณาแก้ไขกฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้องให้มีความยืดหยุ่นและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น รวมถึงการสร้างความเข้าใจและการ

เข้าถึงข้อมูลที่ชัดเจนสำหรับประชาชนทุกคนให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 ประกอบมาตรา 258 ค. ด้านกฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงพอที่จำเป็น การรับฟังความคิดเห็นก่อนออกกฎหมาย กำหนดให้รัฐพึงใช้ระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ การใช้ดุลพินิจ และการกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรงหรือกรณีที่สำคัญเท่านั้น

1.2 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 กำหนดไว้มาตรา 107 วรรคสี่ ระบุว่า วันที่กำหนดให้มาใช้สิทธิต้องเป็นวันเดียวกันทุกแห่งและจะกำหนดให้ลงคะแนนเกินหนึ่งวันไม่ได้ ประกอบระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ข้อ 188 กำหนดว่า ให้คณะกรรมการประกาศกำหนดวันออกเสียงลงคะแนนก่อนเลือกตั้งเป็นวันเดียวกันทุกแห่งไม่เกินหนึ่งวัน นั้นส่งผลกระทบต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ลงทะเบียนเป็นอย่างมาก เช่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีการวางแผนและเตรียมตัวให้พร้อมในวันที่กำหนดเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้บุคคลบางส่วนที่มีสถานะทางอาชีพหรือส่วนตัวที่ไม่เป็นไปตามปกติ ไม่สามารถเข้าร่วมการเลือกตั้งได้ นอกจากนี้ ผู้ที่ต้องการเดินทางจากพื้นที่ห่างไกลเพื่อลงคะแนนเสียงก็อาจพบความยากลำบากในการเข้าถึงสิทธิของตน ทำให้ผลการเลือกตั้งไม่สะท้อนต่อเจตจำนงของประชาชนที่จะเลือกผู้แทนอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการเลือกตั้ง การมีระยะเวลาในการลงคะแนนที่สั้นอาจทำให้กระบวนการเลือกตั้งไม่เป็นธรรมและขาดความโปร่งใส การกำหนดเพียงวันเดียวอาจทำให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงกระบวนการเลือกตั้งให้ทันสมัยได้ตามความต้องการของสังคมและเทคโนโลยีใหม่

ประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดวันใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าการลงคะแนล่วงหน้าจะเริ่มต้นตั้งแต่ก่อนสองสัปดาห์ก่อนวันเลือกตั้งหลัก ส่วนเครือรัฐออสเตรเลียการลงคะแนล่วงหน้าจะเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 12 ก่อนวันเลือกตั้งหลักและสิ้นสุดในวันก่อนวันเลือกตั้งหลักหนึ่งวัน ในทางทฤษฎีนั้น การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าต้องไม่ขัดกับหลักการประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึงการให้โอกาสประชาชนทุกคนในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมและเต็มที่ การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวอาจเป็นการจำกัดโอกาสของบางกลุ่มประชาชนที่ไม่สามารถมาเลือกตั้งในวันนั้นได้ เช่น ผู้ที่มีภาระงาน หรือผู้ที่ต้องเดินทางไกล เป็นต้น การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวอาจเป็นการจำกัดสิทธิดังกล่าวของประชาชนบางกลุ่ม หากไม่มีการจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้ทุกคนสามารถมาเลือกตั้งได้ การจัดการเลือกตั้งต้องดำเนินการโดยคำนึงถึงหลักการเสมอภาค หมายถึงทุกคนต้องมีโอกาสในการเลือกตั้งที่เท่าเทียมกัน การกำหนดวันเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงวันเดียวอาจเป็นการสร้างความไม่เสมอภาคในโอกาสการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีภาระงานหรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ไม่สามารถมาเลือกตั้งในวันนั้นได้

ตามหลักกฎหมายมหาชนเน้นความสำคัญของการบริหารจัดการของรัฐให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ดังนั้น การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นมาตรการที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น ช่วยให้ประชาชนที่ไม่สะดวกในวันเลือกตั้งหลักสามารถออกเสียงเลือกตั้งได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน การที่ประชาชนมีโอกาสมากขึ้นในการเลือกตั้งเป็นการเสริมสร้างเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการทางการเมือง ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการเลือกตั้ง กลุ่มประชาชนที่มีภาระงานหรือข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวสามารถเลือกวันที่สะดวกได้ ซึ่งเป็นการสนับสนุนหลักการความเสมอภาคและความเป็นธรรมในกระบวนการเลือกตั้ง

ส่วนกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่กำหนดหลักการพื้นฐานในการปกครอง การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าต้องพิจารณาว่ามีความสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยหรือไม่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการออกเสียงเลือกตั้ง การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นมาตรการที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หากดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายที่เหมาะสม เช่น การแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงการเลือกตั้งการเพิ่มวันเลือกตั้งล่วงหน้าทำให้กระบวนการเลือกตั้งมีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ของการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ตลอดจนกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะลงทะเบียนใช้สิทธิก่อนวันเลือกตั้ง และการขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้า ดังนี้

2.1 ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงก่อนวันเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561

การนำเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งเพื่อสร้างความชัดเจนและแน่นอนในกฎหมายสามารถลดความสับสนและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ได้ ดังนั้น ต้องเพิ่มมาตราในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 105/1 เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้มีทางเลือกในการใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง และลดขั้นตอนเพื่อไม่ให้ถูกจำกัดสิทธิสิทธิ ดังนี้

2.1.1 มาตรา 105/1 “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษ คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เนื่องจาก

- 1) มีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเดินทางไปพื้นที่ห่างไกล
- 2) เจ็บป่วยและไม่สามารถเดินทางไปสิทธิเลือกตั้งได้
- 3) เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้
- 4) เดินทางออกนอกราชอาณาจักรและมีได้แจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร
- 5) มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยกิโลเมตร
- 6) มีความเชื่อทางศาสนาที่ทำให้ไม่สามารถไปที่หน่วยงานเลือกตั้งกลางได้
- 7) มีปัญหาทางจิตใจหรือความสามารถในการเรียนรู้
- 8) เหตุอื่น ๆ

ประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือนอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งแล้วแต่กรณี ให้ยื่นลงทะเบียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดและเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรณีพิเศษนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดหน่วยเลือกตั้งกลางในการอำนวยความสะดวกดังกล่าว ทั้งนี้ ต้องเป็นไปเพื่อการลงคะแนนเสียงโดยตรงและลับ”

2.1.2 เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ในส่วนที่ 2 การแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ข้อ 57 – 66 เห็นควรยกเลิก เนื่องจากขัดต่อรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 ประกอบมาตรา 258 ค.กฎหมาย

2.2 ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดวันให้มาใช้สิทธิการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งต้องเป็นวันเดียวกันทุกแห่งและจะกำหนดให้ลงคะแนนเกินหนึ่งวันไม่ได้ ตามมาตรา 107 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

การขยายวันเลือกตั้งล่วงหน้าสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงการเลือกตั้ง การเพิ่มวันเลือกตั้งล่วงหน้าทำให้กระบวนการเลือกตั้งมีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะการแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ในมาตรา 107 วรรคสี่ และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ข้อ 188 ดังนี้

2.2.1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ในมาตรา 107 วรรคสี่ ว่า

“การขอใช้สิทธิเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง สถานที่และจำนวนที่เลือกตั้งกลางวันที่กำหนดให้มาใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน การออกเสียงลงคะแนน และการนับคะแนน การส่งบัตรเลือกตั้ง และการดำเนินการอื่นที่จำเป็นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด ทั้งนี้ วันที่กำหนดให้มาใช้สิทธิต้องเป็นวันเดียวกันทุกแห่งหรืออาจจะกำหนดให้ลงคะแนนมากกว่าหนึ่งวันก็ได้”

2.2.2 ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ข้อ 188 ว่า

“ให้คณะกรรมการประกาศกำหนดวันออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งเป็นวันเดียวกันทุกแห่งหรือมากกว่าหนึ่งวันก็ได้ และระยะเวลาการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งโดยวันสุดท้ายของการลงทะเบียนต้องก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามสิบวัน”

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒราชภัฏ

บรรณานุกรม

- กุลพล พลวัน. (2538). *พัฒนาการสิทธิมนุษยชน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- คณะกรรมการข้าราชการฝ่ายรัฐสภา. *รายงานการศึกษาดูงานต่างประเทศของคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายรัฐสภา ณ ประเทศออสเตรเลีย (2551)*. หน้า 60. ค้นคืน 20 มิถุนายน 2567. จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/462995>
- คณาธิป ทองรวีวงศ์, กัญทิมา ช่างทา, ภคมน สืบไชย, กุสุมา สุนประชา, และชลธิชา สมสอาด. (2560). *โครงการวิจัยเรื่อง กฎหมายว่าด้วยความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ*. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. 2560. กรุงเทพฯ.
- เครือข่ายประชาชนสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ปี 2566. *แถลงการณ์: ความเห็นต่อการเลือกตั้งทั่วไปล่วงหน้า-นอกเขต วันที่ 7 พ.ค. 2566*. iLAW. ค้นคืน 29 มิถุนายน 2567. จาก <https://www.ilaw.or.th/articles/5915>
- ชยพล ธานีวัฒน์. *ความสำคัญของการเลือกตั้ง และกฎหมายเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งปี 2562*. คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. ค้นคืน 4 มิถุนายน 2567. จาก https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2245.
- ฐาภรณ์ ศิริฤทธิ์วัฒนา. (2566). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ. บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด. 2566.
- ทศพล เขียวชาญประพันธ์. *รัฐสภาอัจฉริยะ (Smart Parliament) กับการส่งเสริมหลักนิติธรรม: กรณีศึกษาของออสเตรเลียและข้อเสนอเบื้องต้นสำหรับประเทศไทย*. สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.). ค้นคืน 19 มิถุนายน 2567. จาก <https://www.dga.or.th/document-sharing/article/36051/>.
- ธัญชัช วิภัติภูมิประเทศ. *รายงานผลการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. กรุงเทพฯ. 2556. หน้า 6-10. ค้นคืน 4 มิถุนายน 2567. จาก <https://libdoc.dpu.ac.th/research/147397.pdf>.
- นิติน ออรุ่งโรจน์. (2557). *การเลือกตั้ง*. ใน *แนวการศึกษาชุดวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. หน่วยที่ 14. นนทบุรี. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). *กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2553). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปกรณ์ นิลประพันธ์. *นักร่างกฎหมาย*. blogspot. ค้นคืน 11 มิถุนายน 2567. จาก <http://lawdrafter.blogspot.com/2014/09/blog-post.html>
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2548). *การคุ้มครอง ส.ส. ในฐานะผู้แทนปวงชนไม่ให้เกิดอยู่ภายใต้อาณัติของพรรคการเมือง*. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปีครั้งที่ 1. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปुरुวิษณุ วัฒนสุข. (2557). *การปฏิรูประบบเลือกตั้งกับการเปลี่ยนแปลงระบบพรรคการเมืองและการเป็นตัวแทนในรัฐสภา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างไทยกับนิวซีแลนด์*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2557.
- พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. (2554). “เลือกตั้ง”. ค้นคืนวันที่ 1 มิถุนายน 2567. จาก <https://dictionary.orst.go.th>.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว,ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์.(2539). *รายงานการวิจัย เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้ง*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561. (2561,12 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 68 ก.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2534). *การเลือกตั้ง*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมือง*. หน่วยที่ 12. นนทบุรี. สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561. (2561,26 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 110 ก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560,6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ. ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2557). *คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน*. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ค้นคืนเมื่อ 4 มิถุนายน 2567.จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:139173.

- วรรณาริ สิงโต. (2552). *หลักสุจริต. ใน แนวการศึกษาชุดวิชากฎหมายแพ่ง ลักษณะสัญญา และ ลักษณะละเมิด และหลักกฎหมายเปรียบเทียบชั้นสูง. หน่วยที่ 1 บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- วิชัญ เครื่องาม. (2519). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์บรรณการ.*
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม. โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน.*
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566). *ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหายบล็อกและการพิมพ์.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). *ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2562.*
- สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. *จุลสาร เรื่อง “พัฒนาการเมืองไทย...พัฒนาประชาธิปไตย”. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. คำนับ 18 มิถุนายน 2567. หน้า 12 - 15. จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20110221133008.pdf.*
- สำนักวิจัยและวิชาการ สถาบันพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง. (2563). *รวมกฎหมาย ระเบียบ และ ประกาศที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.*
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. (2561). *ระบบเลือกตั้งเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด.*
- สุขุม นวลสกุล, สิริวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์, และเฉลิมพล ประทีปะวงษ์. (2519). *ทฤษฎีการเมืองแห่งร่วมสมัย. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- สุรินทร์ สุทธิธรรมดำรง. (2536). *วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล. 2554. *อำนาจดุลพินิจและการควบคุมตรวจสอบอำนาจดุลพินิจ. ใน แนวทางศึกษาชุดวิชา กฎหมายปกครองชั้นสูง .เล่ม 2. หน่วยที่ 9. นนทบุรี. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- Australian Electoral Commission Act 1984. Retrieved June 24, 2024 from https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/cth/consol_act/cea1918233/.
- Commonwealth Electoral Act 1918. Retrieved June 24, 2024 from <https://www.legislation.gov.au/C1918A00027/latest/text/2>.

Constitution Act 1986. Retrieved June 22, 2024 from <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1986/0114/latest/DLM94204.html#DLM94237>.

Electoral Act 1993. Retrieved June 22, 2024 from <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1993/0087/latest/DLM307519.html>.

Electoral Commission. What is a by-election. Electoral Commission New Zealand. Retrieved July 4, 2024. from <https://elections.nz/democracy-in-nz/about-elections/what-is-a-by-election/>.

Electoral Commission. แนวทางการลงคะแนนเสียงของคุณในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2023. Electoral Commission New Zealand. ค้นคืน 4 กรกฎาคม 2567. จาก https://vote.nz/assets/ELE0421-Guide-to-Voting-A4_v3-Thai.pdf.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นายอาทิตย์ ตีมี
วัน เดือน ปี เกิด	17 พฤษภาคม 2530
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
ที่อยู่ปัจจุบัน	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. 2552
ประวัติการทำงาน	นิติกร ระดับชำนาญการ กระทรวงการต่างประเทศ

